

קובץ זכרון תפארת חיים

כולל

דברי זכרון חיזוק והתעוררות
שנאמרו במקהלות על ידי
הגאון הגדול
רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת 'כף החיים'

ביומא דהילולא של
זקינו הגאון המקובל הפוסק הגדול
רבינו יעקב חיים סופר זיע"א
בעל 'כף החיים' ועוד

מזכרת ידידות משמחת הנישואין
של החתן רבי ברוך הי"ו
בן הרה"ג רבי דוד אהרן סופר שליט"א
עב"ג הודיה ברכה תחי'
בת הרה"ג רבי אילן יוסף יצחקוב שליט"א
י' סיון תשע"ז

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר
הערות והארות תיקונים וכיו"ב יתקבלו בשמחה
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה
בת.ד 41159 י-ם
או בפלאפון מספר 0548542164

מפתחות לקובץ זכרון
"תפארת חיים"

מכתב ברכה ותודה..... עמוד ה

דברי פתיחה..... עמוד ז

הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל..... עמוד טו

הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל - מתוך שחסידים
הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת..... עמוד כה

הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א..... עמוד כז

הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א - תדפיס מתוך
ספר דברי יעקב חיים ח"א (סימן א), על בעל הכף החים,
ועל חיבורו כף החיים ועוד..... עמוד צ

בס"ד. כ"ו אייר תשע"ז. ירושת"ו.

יום הילולא של איש האלקים

רבינו הרמח"ל זצ"ל זיע"א

מכתב ברכה ותודה

נודע בשערים מעלת שבח תולדות החכמים והצדיקים, ומעלת ההסתכלות בפני הצדיקים, אשר משפיע שפע טוב וברכה, וכדברות הגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו יערות דבש ח"א (דרוש י"ב), ועיין לגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל בספרו נפש חיים (מערכת ר') ע"ש.

וכבר כתב רבינו הגדול החתם סופר זצ"ל בספר תשובותיו ח"ו (סימן נ"ט): "לספר בשבח הצדיקים הוא מצוה גדולה", ובספר לבנת הספיר המיוחס לחד מן קמאי רבינו דוד בן רבינו יהודה החסיד ז"ל (דמ"ג ע"ג) כתוב: "מצוה גדולה לשבח את החכם והצדיק וכו' כי טוב לעולם, כי בסבה זו ילמדו בני אדם חכמה וגם תחזקנה ידיהם ויאחזו צדיק דרכו וטהר ידיים יוסיף אומץ, וכן רגילים חכמי ארץ ישראל, כי שבח לומדי התורה שבח הוא לתורה", ואדונינו הרמב"ם בפירושו למסכת אבות (סוף פ"א) לימדנו להועיל: "לשבח החשובים ולהודות מעלותיהם כדי שיטבו מנהגיהם בעיני בני אדם וילכו בדרכיהם הוא מחלקי הדיבור האהוב", ואין עושין נפשות לצדיקים אלא דבריהם הן הם זכרונם לטובה ולחיים.

והנה מעלת היקר וחביב, חריף ובקי, שקדן וחשקן בתורה, הבה"ח רבי אשר חיים איפרגן שליט"א מח"ס נתיבות חיים ועוד, רחש לבו דבר טוב והוא להוציא לאורה את אשר הייתי בס"ד אומר ודורש במשך השנים במקהלות ביום הילולא של זקני הגאון הפוסק הגדול המקובל האלקי רבינו יעקב חיים סופר זצ"ל בעל כף החיים ושא"ס, אשר נתפשטו דבריו בכל תפוצות ישראל זיע"א, מהנהגותיו והליכותיו בקודש, יראתו תורתו קדושתו ותומתו וכו', ואשר נקלטו בקלטות, והיקר הנ"ל אסף הדברים והעלים על גבי הכתב, מתורה שבעל פה לתורה שבכתב, ונקרא בשם תפארת חיים, ורוצה להוציאם לאורה לזיכוי הרבים ולתועלת המעיינים הי"ו, ולפעלא טבא אמינא יישר, איישר חיליה לאורייתא.

כמו כן קבע בדפוס גם דברות קדשם של רבותינו עיני העדה זיע"א, מרגן ורבנן גאוני ישראל, ראשי ישיבת "פורת יוסף" המעטירה יכב"ץ, מו"ר דודי רבי יהודה צדקה זצ"ל,

מאשר אמר בדרשתו ביום ההילולא של זקני הגאון כף החיים זצ"ל בבית הכנסת ברוכוב [ט' סיון תשמ"ו], ומספרו היקר של מו"ר רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, אור לציון זכרון הדסה (דף ס"ט), אשר שניהם הכירו היטב ומקרוב לזקני הגאון כף החיים זצ"ל, והעידו דברים נפלאים ונוראים אשר ראו בעיניהם ממש, וכל הוגה בדברי קדשם יתפעל לטובה ויתעלה בתורה ויראת ה' טהורה, ויחשוק ויתאוה להיות עבד מעבדי הקב"ה.

וגם צירף את אשר כתבתי בס"ד בחיבורי דברי יעקב חיים ח"א (סימן א'), אשר שם באתי בדברים אודות מו"ז הגאון ז"ל והטעמים שהתפשטו דבריו בכל העולם, ולהסביר שיטת מו"ז הגאון ז"ל בקביעת ההלכה בספרו כף החיים, ודקיימא לן כרבינו האר"י ז"ל וכוותיה נקטינן ועבדינן אף נגד פסקי מרן זצ"ל בשלחן ערוך, וכפי המקובל בידינו מגדולי הדורות עד הדור האחרון זיע"א.

והנני לחתום בברכה נאמנה למעלת היקר הנ"ל הי"ו שקרב אל מלאכת הקודש ויגע וטרח בהוצאתם לאורה, יהי רצון שחפץ ה' בידו יצליח, ויעשה ספרו זה פרי לטובה, ישוטטו רבים ותרבה הדעת והיראה, וימצאו הדברים חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם, ויזכה עוד להגדיל תורה ולהאדירה לעבודתו יתברך אמן.

בברכה"ת ובתודה מרובה

יעקב חיים סופר

דברי פתיחה

ישמחו השמים ותגל הארץ (תהילים צו, יא), השיר והשבח לחי עולמים, מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי, הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, על שזיכני לסדר ולערוך קובץ זכרון אשר בשם "תפארת חיים" יכונה, קובץ זכרון על המקובל האלקי, הפוסק הגדול, רבינו יעקב חיים סופר זצ"ל, כולל בתוכו הספדים דרשות ודברי חיזוק מאשר העידו וסיפרו מרנן ראשי ישיבת פורת יוסף יכב"ץ, ומדברי הספד שנאמרו בימי ההילולא על ידי מהר"ר הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א על זקינו בעל כף החיים זצ"ל, שזורים בדברי מוסר, עובדות והנהגות, ועוד. השתדלתי לשמור על הלשון שבה נאמרו הדברים, היכא דאפשר על כל פנים, (כיון שהדברים נערכו מכמה וכמה שיעורים, ומן ההכרח היה לשנות כפי הצורך), כדי שיהיה בבחינת בעל השמועה עומד כנגדך, ודברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב כנודע, ואם שגייתי איתי תלין משוגתי.

* * *

הגאון המקובל והפוסק הגדול רבינו יעקב חיים סופר זצ"ל, נולד בעיר התורה בגדאד יע"א [שלא פסקה בה תורה מזמן רבותינו חכמי התלמוד עד הדור שלפנינו ממש, והייתה מרכז התורה (ע' כה"ח סי' תצ ס"ק עח), ולא בכדי גדולי תורה רבים יצאו ממנה], בשנת תר"ל, להוריו רבי יצחק ברוך ומרת אסתר, ע"ה. [אביו נפטר ביום י"ט שבט תרס"ה, ובו ביום חידש חידוש, שהביאו הכף החיים בס' יגל יעקב (פר' תצוה דף כט ע"ב). ע"ש. ואמו נפטרה ביום י' אלול תרס"ה]. ולמד בישיבתו המפורסמת של מרן הגאון רבי עבדאללה סומך זצ"ל, [אותו הוא מזכיר בתואר "רבינו הגדול חכם רבי עבדאללה", כמ"ש בס' קול יעקב (סי' ערב סק"ט, סי' רעד סק"א). ע"ש], ישיבת "בית זליכה", אצל הגאון רבי אלישע דנגור זצ"ל, ישיבת חכם אלישע'. זכה לשמש גם את ריש גלותא רבינו יוסף חיים מבבל בעל הבן איש חי זיע"א, אותו הוא מזכיר בחרדת קודש במקומות הרבה, [וגם במקומות שחולק על הבן איש חי, נשתדל שלא לכתוב כן להדיא, אלא דממילא נילף הכי כידוע, (כדרכו בכל דוכתא שמישיג, אבל בייחוד גבי הבן איש חי). וע' משנ"ב איש מצליח בהקדמה, ועוד].

מצינו גם שמזכיר הוא פסקים והוראות שראה או שמע אצל הגרי"ח מבבל, ולדוגמא: "ארע מעשה בעירנו בגדאד יע"א.. והתיר הגאון רי"ח טוב נר"ו" (קול יעקב סי' לב סוף ס"ק כח). "אין לנו לזוז ממה שכתב הרש"ש, וכן הסכים הגאון הרב הגדול מהר"ר

רי"ח טוב נר"ו" (שם סי' לו אות טז). "וכן שמענו מפי ידידנו הרב הגדול רי"ח טוב נר"ו" (כף החיים סי' ד אות עב). ועוד בכמה דוכתי.

אחרי שהגיע ההודעה לירושלים ת"ו על פטירתו הבן איש חי זצ"ל, ביום י"ג אלול תרס"ט, הספידו בבית הכנסת "שושנים לדוד" בירושלים ת"ו, ונדפס בספרו חוקי חיים (דרוש טז). ובמלאות שנה לפטירת הבן איש חי, שנת עת"ר לפ"ק, חזר והספידו פעם נוספת (חוקי חיים דרוש כא).

כידוע זכה הכף החיים זצ"ל, לחזיונות בלילה, [וכאשר נתבאר הדברים כמה פעמים בחיבור זה], באחד מחלומותיו נגלה לו שהוא ממשיכו של הבן איש חי זצ"ל, וכך הוא כותב: ראש חודש אדר א' ביום שבת שנת תרע"ו, שמעתי שואלים, משה הניח יהושע, ח"ר יוסף חיים מי הניח במקומו? וענה ואמר: 'חתנו של יצחק אבודהובא'. ע"כ. הלא הוא בעל כף החיים גופיה, שהרי אשת חבר לבעל כף החיים היא הרבנית הצדקנית מרת פריחה ע"ה, (אותה נשא בשנת תרמ"ח), ביתו של הגאון רבי יצחק אבודהובא זצ"ל, (והיא נלב"ע ט' שבט תש"י).

בהקדמות ספרו קול יעקב על הלכות סת"ם, מזכיר כי הוסיף מנהגי עירנו בגדאד יע"א, ובקיצור לשונו הוא מוסיף ומספר על מה שנשתקע בארץ ישראל, וכך הוא כותב: כשחיברתי את הספר הזה, הייתי עדיין בעיר ואם בישראל בגדאד יע"א שבארץ בבל.. ואחר כך הגדיל ה' חסדו עמי, וזיכני לעלות ולהסתופף בהיכלו, עיר הקודש ירושלים תובב"א, שנת התרס"ד ר"ח אייר, והגעתי לשם ביום שמחות שהוא אסרו חג של שבועות, ועל ידי קדושת הארץ ואסרו חג של שבועות, ועל ידי קדושת הארץ ורחמי האל המרובים, נסתייעתי שם לחבר עוד חיבורים אחרים, כמו שאמר הכתוב כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים, ומהם יצאו לאור הדפוס ומהם עדיין כת"י אצלי, עד אשר יסייענו ה' ברוב רחמיו וברוב חסדיו להוציאם לאורה". [על כל מעשה עלייתו לארץ, ראה עמוד סח].

ברשימת חיבוריו בכת"י, הוא מונה את חיבוריו, ומסיים: "כל אלה חיברם איש קטן יעקב חיים.. נולד בעיר ואם בישראל בגדאד יע"א, ונסמך שם מחכמיה ורבניה היותר גדולים למורה צדק". (הגש"פ משלחנו של כה"ח, פרקי חיים עמוד תקפב).

מתחילה למד בישיבת המקובלים בית אל בירושלים ת"ו, ואחר כך למד אצל רבי שאול דוויק השד"ה, ואף סידר וערך כת"י השד"ה, והשד"ה משבחו על זה

(בסוף ספרו איפה שלמה). ובחיבורו קול יעקב (דכ"ה ע"א) מביא מה "שמצאתי מסודר בכת"י ידידנו הרב המקובל האלהי כמהר"ר שאול חיים דוויק הכהן נר"ו, בעל המחבר איפה שלמה על אוצרו חיים". ע"ש.

ומהר"ר הגרי"ח סופר שליט"א (קובץ עולת החודש דסאטמאר תשרי תשל"ח שנה ב' קונטרס א סי' ג עמוד יד בהערה) כתב בקיצור מתולדותיו של בעל כף החיים, וכך כתב: "בארץ ישראל עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה עשר ידות, ושקד בצנעה על תלמודו ימים ולילות, מתוך דחק ועוני רב, בירושלים ת"ו היה הוא מגדולי תלמידי גאון הקבלה מהר"ר שאול דוויק הכהן זלה"ה, ושם הסתופף בישיבה למקובלים ומכוונים עפ"ד רבותינו האר"י ז"ל והרש"ש זיע"א, ישיבת 'בית אל' ו'רחובות הנהר', ושם היה ש"ץ בימים נוראים, אף הוא היה העורך והמסדר ספרו של רבו הגה"ק השד"ה ז"ל הנ"ל, ספר איפה שלמה (על אוצרות חיים ממוהר"ו זלה"ה) ורבו בסוף ספרו הנ"ל מודה ומברכו על כך". ע"כ.

בשנת תרס"ט היה מעמודי התווך של בית הכנסת שושנים לדוד, בו קבע מקומו ללימודיו בעלית בי הכנסת, כיהן גם כראב"ד עדת הבבלים בירושלים ת"ו.

גדולי דורו הפליגו בשבחו עד למאד, ותן דעתך דאותו הדור דור דעה היה, וכך כותבים הרבנים המסכימים על חיבוריו המופלאים, "מעשה ידי אומן, מעלת כבוד החכם השלם והכולל, אור גולל, חין ערכו מי ימלל, ענותן כהלל, כמהר"ר יעקב חיים.. והוא מתושבי עיר ואם בישראל בבל רבתי יע"א.. אנא דאמרי ירבו כמותו, להוציא דין לאמיתו.. " (הגאון הראש"ל יש"א ברכה רבי יעקב שאול אלישר זצ"ל, בהסכמתו לספר קול יעקב). "ראה ראיתי פעולת חכם, מעלת כבוד הרב הכולל בישראל להלל, שיף עייל שיף נפיק, כמוהר"ר יעקב חיים.. ירבו כמותו, להוציא דין לאמיתו, אשרי יולדתו, דעסיק באורייתא תדירא, לילה כיומא כחשיכה כאורה" (הראש"ל יש"א ברכה בהסכמתו לספר כף החיים). "האי גברא יקירא, הרב המופלא, וכבוד ה' מלא" (הגאון מהר"ח ברלין במכתב הסכמתו בראש ספר קול יעקב). "הרב החכם, ירא שמים גדול.. וספר יקר הוא בכל הפרטים, וראוי שיקפצו עליו זביני.. " (הגאון רבי יעקב דוד, הרידב"ז, במכתב הסכמתו בראש ספר קול יעקב).

יוצאת מן הכלל היא הסכמתו של מרא דארעא דישראל רבה של ירושלים הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, אשר מפליג בשבחו של הגאון המחבר, וכך כותב: "וכבוד הרב המחבר שמו לתפארה ולתהלה בקרב עיר הקודש תובב"א, והוא מהעוסקים בתורה

ועבודה לשמה, ומכוין עם המתפללים על פי הכוונות בקהל חסידים אשר ברחובות, הלא הוא הרב הגדול המפורסם כבוד קדושת שם מוה"ר יעקב חיים בן הרב יצחק ברוך נ"י.. נוכחתי לדעת כי כבוד הרב המחבר יגע בכל כוחו להוציא הלכה ברורה לכל הדעות, לשמור ולעשות, ולהביא תמיד נצחה להלכה, גם אשר הובא בספרים הקדושים אשר המה מתורת האר"י זצלה"ה..".

אחרי כל זאת מוסיף הגרי"ח זוננפלד את השורות הבאות: "ואם שידעתי בעצמי שאיני כדאי ששלח אלי, כי לא צריך לדידי ולדכוותי, ויקרת הספר בעצמו תעיד על ערכו, בכל זאת אמרתי בל אמונע טוב מלפרסם שבח הספר עלי גליון, וכל מן דין סמוכי לנא לחזקו ולסייעו לגמור מעשה ידי לטובה, ולהוציא עוד כמה חיבורים אשר בכתובים איתו, וכל המסייעים תחול ברכה על ראשם להתברך בכל מילי דמיטב, בני חיי ומזוני רויחי, והמה בכלל מחזיקי התורה הקדושה ומשתדלים בקיומה, ובזכות זה יזכו לראות בהרמת קרן התורה הקדושה, ובהרמת קרן לומדיה בטהרה, ובהרמת קרן ישראל וקרן משיח צדקנו בב"א".

במכתבו של הגאון רבי יהודה זרחיה סגל זצ"ל (שו"ת צמח יהודה ח"ה סי' ג), אל מהר"ר הגרי"ח סופר שליט"א, מזכיר הוא מהיכרותו האישית של בעל כף החיים, וכך כתב: "בתודה אקדם פני החכם הדגול בנש"ק מעכ"ת הרה"ג המפורסם ריש מתיבתא ומחבר נעלה מוה"ר יעקב חיים סופר שליט"א, נכדו של כק"ת הגה"ח העניו והצנוע מוהר"ר בעל כף החיים זי"ע, אשר עוד זכינו לראותו בגודל ענותנותו כשהוא מכבד כל בן תורה צעיר לימים, ושם עצמו כאסקופה הנדרסת, ולא חפץ להנות מכבודה של תורה, וגם מכיריו לא ידעו גדלותו האמיתי באשר משתקפת מבתרי ספריו המאירים, זי"ע ועכ"א". ודו"ק.

הגאון רבי אברהם מונסה זצ"ל, בספרו פדה את אברהם ח"א (עמוד תכב) מספר הוא בקיצור על הכף החיים זצ"ל, וגם מתוך המעט שבמעט שכתב, טובא איכא למילף מיניה, והנני להביא הדברים כצלמם וכדמותם. וכך הוא כותב:

"הרה"ג יעקב חיים סופר זי"ע"א מחברי ספרי 'כף החיים' על שלחן ערוך אורח חיים ועל חלק א' משלחן ערוך יורה דעה, היה רב חסיד, מקובל, המתפלל בבית הכנסת "המכוונים", היה גר בחצר למטה של בית הכנסת שושנים לדוד, כל היום יושב בשיבה למעלה וכותב ומחבר. סיפרו לנו כי היה קם תמיד בחצות לילה בבוקר כשמגיע זמן טלית ותפילין היה מתעטף בטלית ותפילין, והולך לבית הכנסת 'המכוונים',

ומתפלל בכוונות. לא התפלל חזן, אבל היה קבוע לו המוספין של ראש השנה וכיפור, ובהם היה עובר לפני התיבה ומתפלל חזן. היה שתקן, לא דיבר כלל, רק כששאלו אותו ענה בקיצור. היה לו קביעות כל שבת דורש בבית הכנסת שושנים לדוד, לפני תפלת מנחה כשעתיים, במוסר ובפרשת שבוע, חיבר עוד ספרי דרושים, זיע"א".

ומה שכתב שהיה חזן בימים נוראים, כן חזר וכתב עוד שם (ח"ב עמוד שח) וז"ל: בס"ד אני חזן קבוע בבית מדרש שושנים לדוד הרבה שנים, וידוע שהמייסדים היו צדיקים וחסידים ומקובלים מהדור שלפנינו, כבוד כמוהר"ר יחזקאל עזרא הלוי ז"ל, וכבוד כמוהר"ר יעקב חיים סופר ז"ל, מחבר ספרי 'כף החיים', שכל יום היה מתפלל בכוונת הרש"ש בישיבת רחובות הנהר, בראשות כמוהר"ר שאול דוויק הכהן ז"ל, וידוע לנו שהוא היה חזן קבוע בסידור הרש"ש למוספין של ימים נוראים ז"ל. ע"כ.

מורשת תורנית אדירה ומופלאה השאיר אחריו הגאון בעל כף החיים זצ"ל, וכל מעשיו אינם אלא לשם שמים, וכעדוותו של מרא דארעא דישראל רבה של ירושלים הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, "והוא מהעוסקים בתורה ועבודה לשמה" (בהסכמתו לספר כף החיים), והדברים מפורשים בדברי הכף החיים בהקדמתו (לספר קול יעקב): "ועדי בשחקים, וסהדי במרומים, רוכב ערבות אשר לפניו נגלו כל תעלומות, כי לא ליקרא דילי עבידנא, כי מה אני ומה חיי, איש צעיר ונבזה, עפר מן האדמה, חרס כחרסי האדמה, אלא הכל לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, וכדי לזכות את הרבים אמרתי אלכה נא השדה ואלקטה באמרי'ם..". (וראה עוד בהקדמתו לספר כף החיים). מחיבוריו אשר זכינו לאורם הלא המה:

(א) ראש וראשון, הוא החיבור המופלא **כף החיים**, על כל שלחן ערוך אורח חיים (שמונה חלקים), וחלק גדול משלחן ערוך יורה דעה (ב' חלקים). [וראה בדברי הגר"י צדקה (עמוד כא) הגרב"צ אבא שאול (עמוד כו) והגרי"ח סופר (עמוד כט, ועוד) מה שהאריכו בשבח חיבור יקר זה]. יצא לאור במהדורא חדשה לאחורנה (ירושלים תשע"ה). כי רבינו מכונה על שם ספרו זה, ועל הרוב יכנוהו "בעל כף החיים". וכדוגמת הגאון מהר"ח בן עטר זיע"א, שמכונה על שם ספרו "אור החיים הקדוש", וכעזה"ד. וזכה דמשמיא סמכו על חיבורו זה, וכאשר נגלה אליו בחלום הלילה, ככתוב בפנקס החלומות כת"י.

(ב) **קול יעקב**, על הלכות סת"ם, יצא לאור פעמיים בחיי המחבר, ההוצאה השניה נדפסה עם הוספות והשלמות, ועם השלחן ערוך, בשנת עת"ר לפ"ק, ולאחרונה

נדפס במהדורא מפוארת. ודוק ותשכח כי היה בן ל"ב שנה בהדפסתו, וכבר היה בקי בכל דברי רבינו האר"י ז"ל והרש"ש.

(ג) חוקי חיים, דרושים לנישואין ומילה ועוד, "קצת דרושים אשר חנני ה' יתברך ברוב רחמיו וברוב חסדיו לדרוש לכבוד מצות הנישואים ומילה ודומיהם, וגם במעלת הצדיקים אשר בחיים חלקיהם, וקראתי אותו בשם "חוקי חיים", ויהי רעוא שיקובל ברצון לפני השי"ת" (לשון שער הספר), נדפס בירושלים שנת תרע"א.

(ד) חיים עד העולם, דרושים לסיום מסכת, "קצת דקדוקים ודרושים בדברי אגדה ודרך פרד"ס לסיום המסכתות" (לשון שער הספר), נדפס ירושלים תרפ"א. בהקדמתו כתב: "דרושים ודקדוקים לכל סיומי מסכתות השי"ס דרך פרד"ס ודברי אגדה המשמחים את הלב שהייתי אומר לפני החברים ביום שמחה, שמחה של תורה בגומרא של מסכתא".

(ה) יגל יעקב, דרושים על התורה, "דרושים לכל חפציהם, אשר דרוש דרש ארי נוהם, חד מבני עליה, יעקב בחר לו יה, הרב המופלא וכבוד ה' מלא" (לשון שער הספר), נדפס ירושלים תרס"ו, בהקדמתו כתב: "זוהי שקראתי אותו יגל יעקב, על שם האגדה שמשמחים את הלב, וגם על שם התורה שנקראת על שם יעקב, כמו שאמר הכתוב תורה ציוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. ועוד יש בו רמז לשמי וכו'. ע"כ. סיבת כתיבת חיבורו זה כתב (שם): "ומגלגלין זכות על ידי זכאי הוא א"א ועמ"ר זלה"ה, כי הוא ציוה לי לדרוש ברבים בכל שבת ושבת, בשנה ראשונה כשיעלה בישיבה של מעלה, וכדבריו עשיתי", וכו'. ע"כ.

(ו) ישמח ישראל [ובית יעקב], דרשות על התורה, "ביאורים פירושים וחידושים דרך חיים ותוכחות מוסר על חמשה חומשי תורה" (לשון השער). נדפס בירושלים שנת תשמ"ט, מתוך כת"י הגהמ"ח. (ע"ש בדברי פתיחה).

(ז) שו"ת באר מים חיים כת"י, שאלות ותשובות על ארבעת חלקי השלחן ערוך, אשר השיב לשואלים דבר ה' זו הלכה מכל קצוות תבל. מזכיר מחיבורו זה בכמה דוכתי בכף החיים. חלק מן התשובות שנשארו בידינו פורסמו בקבצים תורניים במשך השנים. לאחרונה נקבצו הדברים בקובץ תפארת אבות (ירושלים תשס"ז עמוד א והלאה). ע"ש.

(ח) סידור הגדה של פסח, כוונתו לליל הסדר והגדה של פסח, מכת"י, מהדורת צילום. נדפס בהגדה של פסח משלחנו של בעל כף החיים (ירושלים תשע"ו, עמוד תקנב והלאה). ע"ש.

בין חיבוריו שעדיין לא זכינו לאורם (מלבד שו"ת באר מים חיים ששרידים ממנו נדפסו כאמור), ניתן למנות.

(א) חפץ בחיים, דרשות לזמנים וארועים שונים, ובסופו חידושים לכמה מסכתות. (מזכירו בכף החיים סי' תצג ס"ק כו).

(ב) עדות ביעקב, דרשות לשבת הגדול, וביאור על פרקי אבות. (מזכירו בכה"ח סי' תכט סק"ג, ובס' ישמח ישראל פר' בראשית עמוד ה).

(ג) קונטרס הערות והארות על ספר זבחי צדק (הגש"פ משלחנו של כה"ח, פרקי חיים עמוד תקפא).

(ד) חזיונות יעקב, פנקס חלומות וחזיונות כת"י. [כמה פרטים ממנו נזכרו בקונטרס זה].

* * *

יהי רצון שזכותו של בעל כף החיים זצ"ל, תעמוד לנו ולזרענו ולזרע זרענו מעתה ועד עולם, לשמור ולעשות ולקיים לש"ש את כל דברי התורה באהבה וביראה, ותחזינה עינינו בבנין בהמ"ק בב"א.

דברי הספד והתעוררות שנשא מרן ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל

בהספד על הכף החיים יום ט' סיון תשמ"ו

עד שמייעה ועד ראייה

שמעתם דברים חשובים מאוד בקשר לאזכרתו של הרב הגאון רבי יעקב חיים סופר [זצ"ל], שמעתם מפי עד שמייעה, [מר ניהו רבה נכדו הגרי"ח סופר שליט"א]^א, ואני רוצה להגיד כמה ענינים מפי עד ראייה. [אני עצמי].

הנהגה מדורות ראשונים

זכיתי להיות איתו יחד, לגור יחד, בחצר אחד, בבית אחד כמעט, סוכה אחד ישבנו, ישנו, וראיתי הנהגתו, הנהגה מדורות הראשונים אפשר להגיד, בכל המובנים.

אנחנו זקוקים לו

רק אזכיר דברים אחדים שאפשר לנו ללמוד מהם, כי אחרת אין טעם לאזכרה, סתם לשבח בן אדם, מה מועיל לו? כבר הוא במחיצה שלו, הוא יושב בגן עדן העליון, והוא נהנה מזיו השכינה. הוא זקוק לנו שנספר בשבחו? אנחנו זקוקים לו, ללמוד מדרכיו. לכן כדאי לומר רק אותם הדברים אשר כל אחד מאיתנו יכול לקיים אותם. אני

אומר רק כמה סיפורים להכיר גדלותו של הרב ואחר כך נבוא אל המעשה.

סדר תפלת שחרית

התפילות שלו כמובן היו על פי הכוונות, היום כמעט אין אחד שהוא מכוין. אז, באותו הדור, היו רבנים, עשרות עשרות, כל אחד היה ממש סיני ועוקר הרים. היו מתפללים בבוקר באשמורת, נמשך התפלה ארבע שעות בערך, בלי לשתות כלום. כל מילה בכוונות, רק על המילה ברוך יש שלשה ארבעה דפים כוונות, עד שמכוונים את זה. נורא. הוא היה אחד מהם, הוא היה הולך בבוקר באשמורת עטוף טלית ותפילין לבית הכנסת, תחילה צופיוף ואחר כך באביוף. כשהיה הולך לתפלה, כל החנויות היו סוגרות, לא היה איש ברחוב. וכשהיה חוזר כבר כל החנויות פתוחות, השעה שמונה תשע, היה הולך בארבע חוזר בתשע, דבר נפלא.

כשהוא היה בא כל אחד היה מכוין את השעון שלו..

במנחה היה רגיל לבוא בדיוק בזמן שאומרים למנצח על הגיתית,

א. הנדפסים להלן (עמוד כז והלאה).

היה לנו כסף לשבת, פתאום הופיע הרב ניסים נחום - אתם לא הכרתם אותו, אינני יודע אולי מישהו הכיר - היה אחד מגדולי העשירים בירושלים, הוא בעצמו היה בעל תשובה, צדיק יסוד עולם, כאשר לא היה לבעל כף החיים כלום לשבת קדש, פתאום היה בא, נותן לו לירה לירה וחצי שיהיה לו במה לעשות את השבת. מאין הוא ידע שלא היה לו כסף? הוא לא יודע. אין לו לשבת, פתאום הוא בא. לא פותח את הפה ולא שואל אף אחד על מצבו של בעל כף החיים, אלא פתאום מגיע בדיוק מתי שאין כסף ונותן לירה, לירה וחצי.

מעשה על רבי יצחק ישראל

דברים כאלה היו הרבה אז. מספרים על ר' יצחק ישראל היה אב"ד בירושלים, אני לא הכרתי אותו, גם כן היה דבר דומה לזה, היה רגיל ביום שישי יושב ולומד והשמש בא, רואה אותו, רק רואה אותו מוציא כמה פרוטות, היה שקית של בד קשורה בטבעת, לא היה ארנק, פותח את זה מוציא כמה פרוטות, נותן לשמש שיקנה צרכי שבת.

המשיך ללמוד

שבוע אחד השמש בא, והוא ממשיך ללמוד, לא מדבר איתו, השמש לא העיז לשאול אותו מה קרה. באה הרבנית ואמרת לשמש: תראה אין זמן, שבת, מתי נעשה

בכדי שלא ידבר איתו מישהו. היו רגילים להתחיל תפלת מנחה במזמור למנצח על הגיתית בשעה אחד עשרה ועשרים לפי שעון ערבי, כלומר שעה קבועה בין בקיץ בין בחורף, זה לא משנה בערבית. נגיד בשעה ארבע בחורף. כשהוא היה בא, כל אחד היה מדייק את השעון שלו, יודע שהוא לא יבוא רגע קודם, וכל שכן שלא יבוא רגע אחרי זה. אחד עשרה ועשרים בדיוק. כל אחד היה מסדר את השעון.

זהירות משיחה בבית הכנסת

כך היה דייקן. וכל כך למה? מפני שלא רצה לדבר מילה בבית הכנסת! אם יבוא אחד ישאל אותו, אם זה פולטיקה אם זה מחלוקת עם מישהו או איזה ענין אחר, הוא איננו. בשעת התפלה אף אחד לא מעיז לגשת אליו, אחרי התפלה כמו שהזכיר הרב [הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א, (ראה עמוד עא)] עלינו לשבח היה כבר בפתח, בכדי שמיד אחר עלינו לשבח כבר הולך, לא פוגשים אותו לבד בבית הכנסת לדבר איתו, כדי לחסוך מילה אולי לדבר דברים בטלים בבית הכנסת, זה לא שנה ולא שנתיים, זה עשרות בשנים, עשרות בשנים.

העניות המרובה

הזכיר [הגרי"ח סופר שליט"א (ראה סוף עמוד סח)] את העניות שהייתה לבעל כף החיים, הוא בעצמו סיפר: הרבה פעמים לא

ההכנות לשבת. אמר לה: מה לעשות, הרב ראה אותי ולא אמר לי כלום. הלכה אליו ואמרה לו: מה קורה, מה עם הכסף. אמר לה: אין לי. והמשיך ללמוד, בלי שאלות. וגם הרבנית לא אמרה כלום, אין לא. לך תמצא איזה משהו לעשות שבת.

הרב זונפלד ביקש ללמוד איתו

והנה פתאום בא הרב זונפלד אצל הרב יצחק ישראל, אומר לו: ראה אולי נלמוד ביחד קצת? אומר לו: בבקשה. הרב זונפלד היה מפורסם. ישב ללמוד כמה רגעים, אומר לו הרב זונפלד לרבי יצחק ישראל: לא נתת לי טבק, תכבד אותי בטבק. היה לו קופסה של כסף ויש בה טבק, אומר לו: בבקשה הנה. מה עשה הרב זונפלד? לקח חצי לירה זהב, ושם בתוך הטבק, והחזיר לו. והרב לא הרגיש בזה. והרב זונפלד הלך, אמר לו לרבי יצחק ישראל: שלום אני הולך.

לא תשאיר פרוטה ליום ראשון

אחרי כמה רגעים ור' יצחק ישראל רוצה בעצמו להריח טבק, פותח את הטבק רואה חצי לירה זהב. ישתבח שמו, מה שלא חלם. קרא את השמש, אמר לו אני משביע אותך, לא תשאיר פרוטה ליום ראשון, תבזבז את הכל. השמש קונה והולך וקונה, לא נגמר

מהר, סלים וסלים יין קוניאק עד שהתעייף.. זה דוגמא של העניות שהייתה, אבל אף אחד לא התאונן ואף אחד לא התלונן, והמשיכו ללמוד כרגיל.

בכל ליל תשעה באב אומרים לו בחלום פסוק של נחמה

היה רגיל הרב, כל לילה בחצות לילה, כביכול קם בחצות לילה לעשות תיקון חצות וללמוד. בליל תשעה באב, כל ליל תשעה באב היו מבשרים אותו בשמים פסוק של נחמה. יש לו ספר החלומות, והוא כותב בספר: בשנה פלונית בליל תשעה באב אמרו לי את הפסוק: שישו איתה משוש כל המתאבלים עליה (ישעיהו סו י). בעבור שהיה מתאבל על חורבן בית המקדש, בליל תשעה באב היו מנחמים אותו. בשנה השניה אמרו לו: כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה (תענית ל: בבא בתרא ס:). שנה אחרת פסוק אחר, והכל פסוקי נחמה. הוא כותב בספר את התאריך ואת הפסוקים שהיו אומרים לו. ומכאן רואים כמה בשמים היו מחבבים את התפלות ואת הסדרים שלו, שהיו באים ומודיעים אותו.

דבר אחד שכולנו נלמד ממנו

אנחנו לא יכולים לא כוונות ולא שאר דברים כיוצא בזה, דבר אחד שאני רוצה

ב. ודו"ק בלשון "כביכול", ור"ל שהיה ער בלא"ה שכמעט ולא ישן. וראה בזה בדברי הגרי"ח סופר שליט"א (עמוד נז). והבן.

הרכבת ומכניסים אותה לחדר מיון, בודקים ברכה ברכה, אוי ואבוי איזה בושה ואיזה חרפה, זורקים זורקים זורקים, ספק אם ישארו לו מאה ברכות כתיקונם.

רק ריכוז

ובאמת למה אנחנו לא זהירים, זה לא דורש שום הקרבה, וגם לו זמן, רק ריכוז. זה רק מחמת יצר הרע. רבותינו אמרו שכדאי שהאדם להתרגל לעשות את הברכה בשלשה הפסקות, ברוך אתה ה', אלקינו מלך העולם, שהכל נהיה בדברו. לא בהבלעה בפעם אחת, אלא כל מילה, ואז 'והלך לפניך צדקך' (ישעיהו נח ח) באמת (ע' ס' וזאת ליהודה עמוד קצב).

מעשה בגדולת הגאון רבי מרדכי ששון זצ"ל

היה רב אחד בבגדאד קוראים אותו רבי מרדכי ששון, לפני מאתיים שנה, הרב בן איש חי מזכיר אותו בספרו, היה איש קדוש, עילוי, ירד מן השמים. הרב בן יהוידע (פסחים נו.)¹ מעיד עליו שהרב הזה היה בבגדאד, והיה באותו זמן איזה מין קליפה

להגיד שכולנו נלמד ממנו, דבר פלא פלאים, כשהיה מברך ברכות הנהנין, אם זה שהכל נהיה בדברו, אם זה המוציא לחם מן הארץ, אם זה על נטילת ידים, ביראה וחרדה, מבטא ומכוין בכל מילה ומילה ברוך אתה... מלך העולם, שהכל נהיה בדברו. ולא תחשבו זה פעם או פעמיים, ישבנו איתו למדנו איתו, כך היה נוהג כל ימיו, כאשר היו מביאים כוס תה, היו רואים את הברכה, ממש מחרידה. כל ימיו. מאה ברכות שלו היו מאה ברכות מלאות.

ספק אם ישארו לו מאה ברכות כתיקונם

היום ברוך ה' כולם מברכים מאה ברכות, אבל תלוי איך מברכים. אם אחד אומר הברכה במהירות מה הועיל בזה. ח"ו אדם מברך מאה ברכות בעל יום, תעשה חשבון בסוף החודש שלש אלף ברכות, בסוף השנה שלוששים ושש אלף ברכות, מאה שנה שלוש מאות שישים אלף ברכות. כשהוא מת לוקח איתו רכבת מלאה ברכות, שמח יש לו רכבת מלאה ברכות, והלך לפניך צדקך (ישעיהו נח, ח). כשמגיע לשמים לוקחים את

ג. הגאון רבי יוסף חיים בספר בן יהוידע (פסחים נו.) הביא המעשה עם מהרח"ו שביקשו שר אחד תקיף הנקרא אבו סיפין שיפתח מי גיחון, וברח לדמשק, והאר"י ז"ל גילהו שאותו ערבי גלגול סנחריב, ומהרח"ו ניצוף חזקיהו המלך, והיה לו לפתוח. ע"ש כל המעשה. והוסיף על זה הגרי"ח מבבל בזה"ל: ודע כי אותו השר הנקרא אבו סיפין הוא היה מן אנשי אמונת הישמעלים ונקבר פה עיר בגדאד, ומקום קברו הוא ידוע עתה, והוא בסוף מבואות היהודים, ומקדמת דנא היה בנוי עליו כיפה גדולה, והיה חצר גדול סביבו בבנין מכובד, והיה שם קליפה דהיו מאמינים בו הרבה ומתפללים על קברו, ואותם שיש להם חולי הקדחת היו הולכים לשם ומאמינים שעל ידו תסתלק הקדחת וכיוצא, ואז על ידי כך גם נשים

בזהילים: ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד (תהילים קמה א), על המזמור יש לו ספר שלם, פלא פלאים, רעיונות פלאים לפי הקבלה לפי הפשט לפי הזהר, לפי הכל. על הפסוק הזה אומר דבר אחד, 'ארוממך אלהי המלך', כשאתה לוקח את הכוס ואתה רוצה לברך, תדע בפני מי אתה מדבר, לפני מי אתה עומד, ארוממך אלהי המלך, ואחר כך: ואברכה שמך לעולם ועד. לא תבוא מהרחוב ותברך ככה אחד ושנים, אלא קודם כל תדע לפני מי אתה עומד, ארוממך, תחכה רגע אחד, תחשוב, ואחר כך: ואברכה שמך לעולם ועד.

* * *

רעידת אדמה

אנו זוכר היינו לומדים בפורת יוסף, היינו ילדים, והנה רעידת אדמה חזקה, אני תופס את השלחן, והשלחן הולך, אני מסתכל על הקירות והקירות הולכות, קירות גבוהות של פורת יוסף בימים ההם, קירות אדירות. והרחוב הולך ובא, מזעזע. אחרי כמה שניות, חזר הכל למקומו.

כזאת, טומאה כזאת של גויים, היו קוראים אותה אבו סיפין, 'ספ' בערבית זה חרב, אבו סיפין זה שני חרבות. הטומאה הזאת היה רוח של סנחריב, סנחריב זה שני חרבות, והייתה הטומאה מושכת אנשים, כל מי שחולה היה נכנס והיה מתרפא.

הוא עשה ייחודים והבנין שוקע

התחילו היהודים להאמין בזה, וכל יום ויום היו הולכים ומתרבים, הרב פחד שמא ח"ו יגיעו למצב נורא. מה עשה? כך מעיד בן איש חי: שכר דירה מול המקום הזה, מול בית פעור, והתחיל הרב לעשות ייחודים, הוא עושה ייחודים והבנין שוקע, עוד ייחודים והבנין שוקע, עד שהבנין שקע לגמרי, נפל ונחרב והתמוטט, ולא פעל שום פעולה. עד כדי כך הערבים שהיו עוברים היו זורקים כמה קליפות, ראוי שאין בו שום ממשות, וכל זה היה בזכות הרב.

צריך להתבונן לפני הברכה לפני מי אתה עומד

ורבי מרדכי ששון בספר קול ששון דבר שדומה לענין שלנו, כותב על הפסוק

של היהודים היו נמשכים להאמין בו. באופן שהיה לו שם גדול, והייתה מתחזקת אמונתם בו יום על יום יותר, עד שבא הרב המקובל מהר"ר ששון מרדכי ז"ל, הוא הרב המחבר ספר קול ששון ודבר בעתו ומזמור לאסף, ושכר חצר אחד כנגד מקום קבורתו של אבו סיפין הנזכר, ויתבודד שם ועשה ייחודים וכוונות עד שבטל כח הקליפה שלו, ולא נשאר להם אמונה בו, אפילו הגויים, ולא היה שום אדם נכנס אליו, וחרב החצר שלו, ונפלה הכיפה וכל אותו הבנין. ונשאר מקומו חרב ושמש ומלא אשפה, ונתבטל לגמרי שנעשה כאחד הריקים. ע"כ.

המוות רק לערבים

והיה פלא פלאים, כל האסונות קרו אצל הערבים, שום יהודי לא מת, שכם נפלה ונחרבה והעיר העתיקה כמה וכמה בתים נהרסו, ואנשים נהרגו. איפה שהיה יהודי וערבי, היהודי יצא רגע לפני הרעידת אדמה הזאת, והערבי היה בפנים ומת. פלא פלאים. אפילו אותו אחד, לא נזכר שמו, עשה גימטריא, כי המילים: רעש גדול בארץ ישראל, עולה בגימטריא: המוות רק לערבים. ככה יצא בדיוק. עם אותם המילים או לא. אבל אני זוכר ככה היה כתוב בזמנו.

איך ידעת שיש רעידת אדמה...

אנשים כל כך התפלאו, אפילו הערבים. היה מהנדס יהודי אחד בלוד, רגע אחד לפני הרעידת אדמה יצא מהמבנה, והערבים שנשארו כולם מתו. באו אליו שאלו אותו: איך ידעת שיש רעידת אדמה? אמר להם: מה ידעתי? מאיפה אני יודע? שאלו: איך יצאת? אמר להם: יצאתי, ככה היה, לא ידעתי שום דבר.

כל הקיר של שושנים לדוד נפל והרב כף החיים היה יושב בעליה

באתי לרחוב זוננפלד ליד שושנים לדוד, אני רואה כל הקיר של שושנים לדוד שפונה לרחוב כולו נפל, אין מדרגות, אין קיר, והרב היה בעליה, יושב וכותב. כולם פחדו, מה קרה? מה עם הרב?

הקירות נעצרו באמצע ולא נפלו על הרב כף

החיים

ונתברר כי הקיר בעליה נטה, ואיפה שרבי יעקב חיים סופר בעל כף החיים היה יושב וכותב, עמדו הקירות. כלום לא קרה. רק היה חסר מדרגות, באו אנשים הביאו סולם והורידו את הרב תפסו אותו וירדו לאט לאט, בריא ושלם. ברוך ה' לא קרה כלום.

הכל בזכות בעל כף החיים

גם ברחוב לא קרה כלום, יש ילדים עוברים, היה שם תלמוד תורה, וגם לתלמוד תורה לא קרה כלום, אף אחד לא ניקף אצבעו. זה אני ראיתי, לא איזה שמועה סתם. וכל זה למה, בזכותו.

לא הזיק מפולת בירושלים

הרב כותב בספר כף החיים (סימן תקעו אות כו), על מה שנפסק בשלחן ערוך וכן על הרעש גוזרין תענית ציבור, וכך הרב כותב: בירושלים עיר הקודש ת"ו אין גוזרין תענית ציבור על הרעש ומפולת, כי לא הזיק מפולת בירושלים. פרי האדמה (ח"ד דף ו ע"א). ע"כ. וזה לא נשתנה.

גם ההולכים לפי הטבע העידו כי יד ה' עשתה זאת

וכאן מוסיף בעל כף החיים, וכותב: ובשנת תרפ"ז י"א לחודש תמוז היה רעש

גדול בירושלים ת"ו ובכל סביבותיה, ונהרסו כמה כותלים ומהם נתרועעו, והיה ניסים ונפלאות שלא נפקד אחד בירושלים ת"ו, רק בכפרים נעשה הריסות גדולות ומתו כמה עכו"ם. לא תקום פעמיים צרה, וה' שמר ישראל. והיה פלא בעיני הרואים, והאמינו בה' גם ההולכים על פי הטבע, והעידו כי יד ה' עשתה זאת. ע"כ.

נס ופלא

זה היה נס ופלא, אפילו אותו חילוני הגדול, היה ליצן קצת, עכשיו מת אסור לדבר עליו, הוא כל כך התפעל עד שעשה גימטריא: רעש גדול בארץ ישראל, מוות רק לערבים.

אינו דומה תא שמע לתא חזי

הרב כותב שהיה זה פלא בעיני הרואים, אבל באמת אפילו לא ראינו בעינינו אנחנו מאמינים, אבל אינו דומה תא שמע לתא חזי.

מה שהוא זכה אף אחד לא זכה

ובכן רבותי, התכלית של האזכרה כמו שהזכרנו לקבל לפחות דבר אחד. צריך לדעת זכותו של הרב הקדוש, מה שהוא זכה, אף אחד בדורינו ולא בדור שלפנינו לא זכה. בדורו היו גדולים, אין להכחיש, אבל לא זכו לחבר ספר שנהיה קנין עצמי של עם ישראל.

אין בית בישראל שיש למדן קצת שם ואין לו כף החיים

אין בית בישראל שיש למדן קצת שם ואין לו כף החיים, לא פה ולא באמריקה ולא בפולניא. בזמנו נתפרסם בפולניא יותר מכאן, היו שולחים וקונים ספרים, מאות ספרים, היו שם גאונים אדירים. ובאמריקה. אין מקום שהספר הזה לא נמצא.

כף החיים, שאוכלים מכף זו בכל מקום

זה ממש כף החיים, שבכל מקום שאדם נמצא, יש לו את הכף הזה, ואוכלים מנו יום יום, רבנים, צדיקים, מורה הוראות, בעלי שיעורים.

אי אפשר להורות הלכה אם לא פותחים ספר כף החיים

כמעט אי אפשר להורות הלכה אם לא פותחים ספר כף החיים, כי הוא מביא ומסתעף, על ימין ועל שמאל, מביא את כל התמציות של האחרונים בסגנון קצר וצח, זה הפלא, ממש פלא. ועוד הרבה סיפורים יש עליו.

מעולם לא היה ישן חוץ לסוכה

מעולם לא ראיתי אותו שישן חוץ לסוכה, ומדובר באדם זקן, והוא היה חלש בטבעו. היינו בחצר ביחד, היינו ישנים בסוכה יחד, היה מכין את המים לנטילת ידים מחוץ לסוכה היה קם באשמורת (כה"ח סי' א סק"ז),

להתראות. אם היו שואלים אותו שאלה בדרך, היה עונה להם בקיצור נמרץ, וחוזר הבית מיד. אבל שידבר על חבריו, על מישוהו, מעולם לא ראינו, לא שמענו.

קם מברך על נטילת ידים, מברך על הלולב ואחר כך היה הולך לבית הכנסת. (ע' כה"ח סי' תרמד סק"ג). פלא פלאים, התנהגות פשוטה.

אף פעם לא ביטל תורה

מעשה בגאון החפץ חיים

אותו דבר החפץ חיים, החפץ חיים חיבר ספר "חפץ חיים" לפני שחיבר את המשנה ברורה, והוא הלכות שמירת הפה. הלך לקבל הסכמה מאיזה רב מעיר אחרת, הרב השתומם איך אדם כזה חיבר ספר כזה על שמירת הפה, ממש הביא את כל הסברות, כל הפרטים, כל הפרטי פרטים, השתומם. אמר לו החפץ חיים: אני מבקש ממך הסכמה לספר. אז החפץ חיים היה צעיר, והרב היה זקן, לכן רצה הסכמה ממנו. אמר לו הרב: תראה, אני לא נותן הסכמות מיד, תשאיר את הספר עד מחר, אני אראה אותו, ומחר אגיד לך כן או לא.

לראות מה טיבו

אמר לו החפץ חיים: איפה אפשר לישון הלילה? אמר לו הרב: תישן בישיבה. בינתיים קרא הרב לתלמידים, אמר להם: בלילה כשהוא יבוא תתחילו לדבר איתו לשון הרע, נראה אם הוא בעצמו שומר מה שכתב. אם הוא שומר מה שכתב אז אני יתן לו הסכמה, אם הוא לא שומר, איך אני יתן לו הסכמה? תנסו להכשיל אותו, לראות מה טיבו. הרב עשה כן, כי לא הכיר אותו.

אולי מעולם לא ראה רחוב יפו, מה שכן היה הולך זה מהבית שלו בבית ישראל למאה שערים, כדי ללכת לדואר שהיה לו בקשות לשלוח ספרים, מהדואר היה הולך למאה שערים וחוזר לבית. אבל שידע איך הולכים גם כן לרחוב יפו? אני חושב שאף פעם לא הלך. אף פעם לא ביטל תורה. אף פעם לא הלך לשום מקום מיותר. לחתונה היה הולך אם הוא מקדש, כמה רגעים, ומיד היה חוזר. איך זכה?

במה זכה החפץ חיים יותר מכולם

אותו השאלה נשאל על החפץ חיים, חיבר משנה ברורה על אורח חיים, גם כן נתפשט בכל מקום, וכי היה חסר גדולים בזמנו? גדולי עולם היו באותו הדור, אם כן איך זכה?

שמירת הלשון של בעל כף החיים

והתשובה לזה היא, בשמירת הפה. שמירת הפה היה למעלה מהכל. רבי יעקב חיים סופר בעל כף החיים מעולם לא דיבר אפילו ברחוב, לא רק בבית הכנסת לא דיבר, גם ברחוב, מיד היה מקצר, ערב טוב,

לא רק לא מדבר, גם לא רוצה לשמוע

ניסו, אמרו לו: תראה איזה ישיבה, אין אוכל. אמר להם החפץ חיים: אני לא באתי לשמוע לשון הרע, אני מבקש מכם, תתנו אותי לנוח. התעקשו איתו: אבל תראה אין לנו מים. אמר להם: לא באתי לשמוע לשון הרע. התחיל לצעוק תעזבו אותי וכו'. כמה שמנסים להכשיל אותו לא הצליח. באו בבוקר לרב, אמרו לו: לא הצלחנו, בשום פנים ואופן לא רוצה לשמוע. לא רק לא מדבר, גם לא רוצה לשמוע. שמע כך הרב, אמר: עכשיו אני אתן לו הסכמה, ואכן נתן לו הסכמה.

בזמן החפץ חיים לא היה תקשורת, תחבורה, דואר כמו היום

החפץ חיים בעצמו כאברך צעיר היה לוקח את הספרים שלו, ונוסע מעיר לעיר, מכפר לכפר, בכדי להפיץ את הספרים. היום יש תקשורת, תחבורה, דואר וכו', כל זה בזמנו לא היה בצורה שזה היום. הוא היה הולך בעצמו ומוכר את הספרים.

יש בראדין צדיק גדול

והנה שמע עליו איזה עשיר אחד, אמר: יש צדיק כזה בדור ואני לא אראה אותו? אני רוצה לנסוע אליו. מה עשה? לקח עגלה עם סוסים ונסע. הוא נוסע והוא רואה בדרך את הרב החפץ חיים נושא ספרים על כתפו והולך, לא הכיר אותו, חשב סתם זקן שנושא

ספרים, אמר בליבו: רחמנות, זקן כזה ילך ואני יושב בעגלה, הרי יש לי מקום. עצר את העגלה, אמר לו: בא תעלה לעגלה שלי. הרב היה עייף עלה. אחר כך שאל אותו הרב: לאן אתה נוסע? אמר לו: לראדין. מה יש בראדין? אמר לו אותו עשיר: יש בראדין צדיק גדול חפץ חיים.

כולנו צדיקים..

והנה היה זה הוא בעצמו, אמר לו: עזוב אותנו כולם צדיקים. אותו אחד מיד כעס עליו, מה אתה מזלזל בחפץ חיים? תרד מהעגלה מהר. מה יאמר לו? אני החפץ חיים? ירד. והמשיך ברגל. ואותו עשיר יושב בעגלה לקבל פני צדיק, והצדיק היה אצלו..

רק ראה אותו התחיל לבכות

הגיע לעיר, והנה הוא רואה כי כל האנשים יצאו לקבל מישוהו, אמר: מה יש היום? אמרו לו: היום החפץ חיים בא אלינו. איפה הוא? הראו לו אותו מרחוק, מגיע ברגל, אמרו לו: הנה הוא. רק ראה אותו התחיל לבכות, להתחנן, שיסלח לו.

למדתי איזה חכמה ממך..

אמר לו החפץ חיים: אל תפחד, עשית לי טובה, למדתי ממך חכמה אחת. שאל אותו: מה למדת ממני? אמר לו החפץ חיים: כל הזמן אני חשבתי אסור לדבר לשון הרע רק על אחרים, היום נודע לי גם על עצמו

התייגע, אבל שמירת הפה מעלה את האדם למדרגות העליונות, כך אומר הגאון מוילנא.

זוכה לאור הגנוז

אם אדם בא לדבר ופתאום נעצר, ואומר לעצמו: אסור, הדיבור הזה אסור, באותו רגע זוכה לאור הגנוז שאפילו מלאך אינו יכול להיות באותו מקום. כל זה רק בשביל פעם אחת. כמובן אם דיבר דברים אסורים אז הוא מפסיד, כי כל הזמן יהיה לו הכנסה והוצאה, ואדם לא יודע מה שיתגבר בסוף.

שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו

שלמה המלך ע"ה אמר (משלי כא כג): שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. לא אמר מצרות גופו, גופו לא יקרה לו כלום אולי, אבל הנפש שלו נפגם, שומר פיו ולשונו, דייק שלמה המלך לומר שומר פיו ולשונו, שומר מצרות נפשו, מחלה כזו שהיא מאד מאד מתפשטת, ואשרי אדם שהוא יודע לשמור פיו ולשונו.

זכות הצדיק המחבר תעמוד לנו ולכם ולכל קהל ישראל ולמשפחתו הנכבדה, הנכדים שיחיו, הם ובניהם ובני בניהם שיזכו להיות שומרים את הפה, שומרים את העיניים, שיזכו לגדול גדולים בתורה, לחבר ספרים, ויקויים בכם ויפוצו מעינותיכם חוצה. וכן יהי רצון ונאמר אמן.

אסור לו לדבר. דיברתי על עצמי וקיבלתי את העונש. אם כן למדתי איזה חכמה ממך..

שני הצדיקים האלה ידעו לשמור את הפה

זה הפלא, שני הצדיקים האלה, אחד היה בפולניא ואחד היה כאן בירושלים, שניהם ידעו לשמור את הפה פלא פלאים, אשרי אדם שיוודע איך לשמור את הפה, זה לא כל כך קל.

לא כל מי שישמור את הפה יחבר כף החיים..

כמובן לא כל אחד שישמור את הפה יחבר כף החיים, הוא יגע בעשרת אצבעותיו בקבלה בפשט, מתוך עוני, ובעיות, בתנאים הכי קשים, איזה תנאי דיור היה שם, נורא ואיום, אני מתבייש איך להגיד אותם. אף פעם לא התאונן איזה דירה, ועוד על איזה מצבים שהיו. ולמה? מאחר שהתכלית שלו לא בשביל עולם הזה, תכלית שלו זה עולם הבא. והוא זכה.

זכה גם בנכדים גדולי הדור

וברוך ה' הוא לא זכה רק בספרים, הוא זכה גם בנכדים. גדולי הדור אפשר להגיד. תלמידי חכמים מובהקים הלומדים יומם ולילה. איזה זכות הייתה לו לכל זה? רק הפה. כמובן עם היגיעה. אבל כל אדם אפילו שהוא לא יכול להתייגע בתורה כמו שהוא

מדברי רבינו הגדול שר התורה ועמוד ההוראה הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל

מתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת ומלאכתם*

השחר (ע' כף החיים סי' א סק"א), כשמגיע זמן תפלה מתפלל עם כל הכוונות. בא לביתו ואוכל משהו מזה, כדי שלא יאחר לישיבה מגיע לישיבה לומד, כותב, באופן שכל זמנו קודש קודשים.

אחר כך היה אוכל בערך כשעה וחצי, לא מפני שאכל הרבה, אלא מפני שיחד ייחודים, לפני האוכל אמר לשם ייחוד, ונטל ידיים בכוונות, וכן ברכת על נטילת ידיים והמוציא בכוונות, וגם בשעת הלעיסה היה מכוין, עד כדי כך שלא היתה מחשבתו על האוכל אלא שקוע בכוונות.

אחרי זה למד בכל יום ח"י פרקי משנה (ע' כף החיים סי' קנ"ה ס"ק יב ד"ה טוב ללמוד), שישה בבוקר שישה בצהרים שישה בערב. **אמר** פיטום הקטורת, איזהו מקומן, מים אחרונים, ברכת המזון בכל הכוונות, כך נהג לעשות יום יום (ע' כף החיים סי' קנ"ה סק"י והלאה).

ומחמת שהיה שקוע בכוונות, לא היה מקבל אף אדם בשעת אכילתו, אפילו באו

השמחים ומאשרים בעולם הזה ובעולם הבא **בעינינו** ראינו דמויות של צדיקים וחסידים, שלכאורה נראה שחלילה לא היה להם טעם בחיים, מחמת פרישותם וחסידותם, אבל האמת שהם היו השמחים והמאשרים אפילו בעולם הזה.

סדר יומו של בעל כף החיים

הברתי טוב את הגאון המקובל רבי יעקב חיים סופר זצ"ל בעל כף החיים, הנהגותיו היו פלא פלאים.

בימי הקיץ היה מתפלל ערבית בערך בשעה שבע, עם כל הכוונות, ואינו הולך לישון אלא כעבור שלוש שעות מהתפלה (ע' ברכי יוסף או"ח סי' רל"ח סק"ג, וכף החיים שם סק"ט).

לפני השינה עושה ייחוד, בכדי לקום לפני חצות, וקורא קריאת שמע עם כל הכוונות, נמצא שנותרה לו רק כחצי שעה לישון. וכבר קם, ועושה תיקון חצות, בוכה על החורבן, וחוזר שוב לישון. קם לפני עמוד

(* מועתק תיבה בתיבה מתוך ספר אור לציון חכמה ומוסר (עמוד סט ועמוד ע). ע"ש. וראה בדברי מהר"ר הגר"ח סופר שליט"א (עמוד פב והלאה) שהביא הדברים והרחיב בזה.

בן הקנה כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וכו' (אבות פ"ג מ"ה), אף על פי כן צריך לזה זמן רב, ואיך הספיק?

חסידים הראשונים

אלא כבר אמרו חז"ל (ברכות לב:) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת, ומתפללין שעה אחת, וחוזרין ושוהין שעה אחת, וכי מאחר שהיו שוהין תשע שעות ביום בתפלה, תורתן היאך משתמרת, ומלאכתן היאך נעשית, אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת, ומלאכתן מתברכת. עכ"ל. ונמצא שמקבלין את התורה והפרנסה במתנה.

איך מגיעים לזה

ובודאי להגיע לדרגות והנהגות כאלה, אין זה דבר הנקנה בזמן מועט, זה דורש עבודה עקבית ומתמדת, בזריזות ובלי מתח.

לתת כסף לשיבה, רק כשגמר ובירך ברכת המזון היה מקבלם בסבר פנים יפות.

בצאתו מבית הכסא נהג לברך אשר יצר מהסידור לפי כל הכוונות, וגם כשאין כוונות בירך מתוך סידור (ע' כף החיים סי' מט סק"ט, סי' צו סק"ט, סי' קכד ס"ק כב).

היה מענג את השבת בכל מיני פירות וכדומה כפי יכולתו, וטעם חתיכה מכל דבר כדי לענג את השבת (ע' כף החיים סי' רנ סק"ח).

איך הספיק לכתוב חיבורים כה גדולים?

היו לו טרדות מבית ומחוץ, והפלא הגדול איך הספיק ללמוד ולכתוב חיבורים כה גדולים, שהרי אין זה חיבור של העתקה וליקוט מספרים, אלא חיבור המחייב טרחה ועיון רב.

ואף שהיה נזהר מאד מלדבר דברים בטלים, וקיבל עליו עול תורה, ואמר רבי נחוניא

דברי זכרון חיזוק והתעוררות שנאמרו על ידי
הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א
על זקינו בעל הכף החיים זצ"ל

לפי רוב הפרסום כך ההעלם מצוי

בעזרת ה' יתברך, נראה לזכור ולהזכיר ולרענן את הידיעות הידועות המפורסמות, ולפי רוב הפרסום כך ההעלם מצוי, כלשון רבינו הרמח"ל בספר מסילת ישרים (בהקדמה).

תזכורת לציבור

תזכורת: היום היה ט' בסיון, הוא היום שנקבע כיום היארצית יום ההילולא של הסבא ע"ה, זקני הגאון הקדוש רבי יעקב חיים סופר בן אסתר, זצוק"ל וזיע"א, בעל כף החיים, הלילה ליל י' סיון, דהיינו שארבעה חודשים מהיום יום הכיפורים.. ומחר אנחנו נהיה בדיוק ארבעה חודשים לפני מוצאי יום הכיפורים, מחפשים לולבים ואתרוגים.. השבוע היה חג השבועות,

בקדשים היום הולך אחר הלילה

ואף שכבר עבר היום ושקעה החמה, וכבר זה מוצאי ט' סיון, עדיין נחשב יומא דהילולא דיליה, וכמו שאמרו הדרשנים שהצדיקים מכפרים כמו קרבנות, כח כפרת הצדיק זה כמו כח של קרבן, כך אמרו במדרש, יש לזה ראייה גם בגמרא (יומא מב.)¹. ובקרבנות אנחנו יודעים כי בקודשים הלילה

ה. א"ה: זו לשון התוספות (ב"ב כא:) ד"ה ומקרי דרדקי, דהוה פסידא דלא הדר, דאותה שעה שמלמד להם טעות הם מתבטלים, ואותה שעה אין יכולין להחזיר לעולם. ע"כ. הובא בס' שגרא דלישנא (עמוד כז) כמקור ללשון זו. וע"ש עוד.

ו. ביזמא (מב.): והוא יומא נח נפשיה דרביא בר קיסי, ואנחו בה סימנא רביא בר קיסי מכפר כשעיר המשתלח. ע"כ. [א"ה: וע' תוס' ישנים שם. ובדברי הנצי"ב בהעמק שאלה (פרשת חוקת), ובמרומי שדה (יומא שם). וע' מועד קטן (כה). למה נסמכה פרשת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, מה פרה אדומה מכפרת אף מיתת צדיקים מכפרת. וע' יומא (ב). וע"ש בתנ"י (יומא מב.) דעיקר פרה לאו לכפרה. וע' מרומי שדה (יומא ב.) וגבורת ארי שם. ודו"ק].

שאלמלא הצדיקים העומדים עלינו בשמים ומעתירים בעד בית ישראל, לא היו החיים - חיים. עומדים רבותינו הקדושים, מאברהם יצחק ויעקב ושבטי י"ה, וכולם עומדים ומעתירים ומעוררים עלינו זכויות, על אותה כבשה בין שבעים זאבים, צריך הרבה זכויות בשביל כבשה בין שבעים זאבים. וכמו שאמרנו הצדיק בכוחו מכפר, ולכן כיון שיש לו תורת קדשים, אז גם הלילה נגרר אחר היום, ועדיין זה כמו יומא דהילולא דיליה, ונוכל קצת לדבר וללמוד מתורתו, והוא יהיה מליץ טוב בעדנו. זכותו תגן עלינו אמן.

אין כמעט בית בישראל שאין בו ספר כף החיים ולומדים בו

ואשר על כן כדאי וראוי לנו ליחד כמה מילים על דמותו המופלאה, לזכור ולהזכיר כמה וכמה לימודים והנהגות מאותו קדוש וטהור, סוף סוף כמעט בלי גוזמא אין בית בישראל של שומרי תורה ומצוות שהספר הזה לא שוכן כבוד אצלו, ולומדים בו, בכל תפוצות ישראל. ספרדים אשכנזים

הולך אחר היום (תמורה יד.), פירוש שאם אדם היה לו למשל גם, וצריך להביא קרבן תודה, מקריב קרבן תודה, שדינה הוא שנאכלת ליום ולילה עד חצות (ובחים פרק ה משנה ו), הייתי אומר שקעה חמה כבר עבר היום, אבל הדין הוא שלא, אלא גם הלילה מתייחס ונמשך אחר היום. איך זה, הרי אנחנו יודעים כי היום מתחיל בלילה שלפניו כמו שנאמר ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד (בראשית א ה), מהערב כבר מתחיל היום שלמחרתו (ע' ברכות ב. כו.), אז איך זה שאפשר לאכול את זה גם בלילה. והתשובה היא: כי בקודשים יש כללים אחרים, בענייני הקרבנות הלילה נמשך אחר היום, ולכן יכול לאכול את התודה עד חצות.

הצדיקים מכפרים כמו קרבן

וכך גם לגבי פטירת הצדיק ביום הילולא דיליה, זה כמו קרבן, כמו שאומרת הגמרא שזה מכפר כמו קרבן, וכמו שאמרו בזהר הקדוש (פרשת שמות דף טז ע"א, פרשת אחרי דף ע"ב, וע' ס' אור צדיקים פרק יד)

ז. בס' דברי יעקב חיים ח"א (דף יד ע"א) כתב בזה"ל: זכה מר זקני הגאון זצ"ל "שסייעהו מן השמים להתקבל דבריו בין חבריו להורות כהלכה וכמשפט" (על פי סוטה כא. ופירוש רש"י שם), אין צריך לומר בדורינו זה שלא ימצא כל מי ששיג ושיח לו בענייני הלכה ופסק, שאינו מורה הוראה עד שמעיין ויראה מה פסק בספר כף החיים, וטעם מכף החיים וחי, אלא עוד בחיים חיותו של מר זקני ז"ל איתבדרו בי מדרשא שמעתניה והוראותיו וחיבורי קדשו קול יעקב וכף החיים, אין צריך לומר בק"ק בני ספרד בארץ ובגולה, ארם צובה, תוניס, ג'רבא, ומרוקו וכו', והיו ספריו לחם חוקם, וכמו ששמעתי פעמים הרבה מחכמים זקנים דהתם, ותראה זאת בעליל בכל ספריהם, וגם הקימו ישיבות וחברות ללמוד בספרו ונקראו בשם "כף החיים", כמו שתראה בספרו של הגאון רבי דוד עובדיה זצ"ל מעי"ת צפרו במרוקו, ולהלח"ט

שזה קשה, הן מצד הכמות העצומה שצריך לעבור, קודם כל דברי התלמוד ודברי הראשונים הרי"ף הרמב"ם והרא"ש ונושאי כליהם, ואחר כך עוברים לטור ולבית יוסף, ומסכם השיטות, ואחר כך להלכה הפסוקה בשלחן ערוך ושאר מפרשי השלחן ערוך, מגן אברהם וטורי זהב ונושאי כליהם הפרי מגדים והמחצית השקל, ולבושי שרד, ואליה רבה, וביאור הגר"א, ורבי עקיבא איגר, ושאר אחרונים. לאחר מכן ספרי התשובות ויהיו אלו הנדירים ביותר, הסבא למרות שחי בדלות ועוני בלתי נסבלים היה מקדיש את פרוטותיו האחרונים לרכישת ספרים נדירים. ולאחר כל זאת עיון מעמיק בספרי המקובלים לפי חכמי האמת שאת תורתם אין קונים ברפרוף ובעיון קל כידוע.. שהרי אחד הדברים הנפלאים בספרי כף החיים הוא השילוב בין הפסיקה המקובלת לפי תורת הנגלה, לבין תורת הסוד השייכת

וחסידים, בחסידות 'סקוויר' למשל, נהוג ללמוד שיעור קבוע בספריו. ולא רק בספרו כף החיים התפרסם הוא, הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א אמר לי, כי כשעוסקים בהלכות סת"ם "אי אפשר לזוז" מבלי להסתייע בספרו קול יעקב שכתב על הלכות אלו. ולהזכיר את ספר זה כתב בהיותו בן שלושים שנה (בערך) בלבד. שאלות בהלכה הופנו אליו מכל קצווי תבל מבומבי ממנצ'סטר, ומגדולי הרבנים ברוסיה.

ספר כף החיים מעיד ומגיד על עמל נורא

אחד מהדברים העיקריים מהמורשת הרוחנית של סבא בעל כף החיים, הוא ההלכה, חיבר ספר "כף החיים", עשרה חלקים, ביאור ופסקים על סדר השלחן ערוך מחלק אורח חיים סימן ראשון, ועוד חלק יורה דעה סימן קי"ז. מי שיודע, מי שפעם אחת זכה לטעום טעם של בירור הלכה, כמה

בכתבי הגאון בעל עמק יהושע שליט"א, אלא חיבורי קדשו נתבדרו ונתפרסמו גם בארצות אשכנז, פולין, והונגריה, מה שלא היה מצוי כל כך בזמן ההוא, (ולדוגמא בעלמא ראה בספר פרדס יוסף ויקרא (יט כג), ובספר מאסף לכל המחנות, ובקובץ תל תלפיות ועוד ועוד). וכה שמעתי ממר סבא הכשר והעניו רבי משה סופר ז"ל, בנו אהובו וחביבו של מר זקני בעל כף החיים: "רבים רבים מרבני הדור ז"ל, בארץ ובגולה, היו מבקשים ממר אבי הגאון כף החיים זצ"ל שישלח להם ספרו כף החיים. ואכן כך היה מנהגו, והיה שולח להם ספריו בלא בקשת מחיר, והייתה רעייתו הצנועה והצדקת מרת פריחה ז"ל אומרת לו אני מבינה שאתה שולח לרבנים המבקשים את ספרך חנים אין כסף, כי ניחא לך שלומדים בהם, אבל לפחות תבקש את מחיר הבולים למשלוח בדואר, זה אין אנו צריכים לשאת ולשלם מכספינו, והיה משיב לה, 'אין דבר.. אין דבר..'. עד כאן שמעתי ממנו ז"ל. והיודע יודע כמה היה מר זקני בעל כף החיים בדוחק ובדלות, והרבה יבין וילמד לקח ממעשה זה. וגם זכה מר זקני בחייו להדפיס חיבורי קדשו כמה וכמה פעמים, מה שלא היה חזון נפרץ בזמנו כנודע. עכ"ל.

(מהיום שנת תשמ"ו), לעת מנחה, שעת רצון (ברכות ו: תוס' פסחים קז. ד"ה סמוך למנחה), רעוא דרעוין (זהר הקדוש פרשת יתרו דף פח ע"ב), וסיפר לי חתנו שהיה נוכח בשעת הפטירה שהייתה זו מיתת נשיקה, ברגע קט.

מהספדו של אדם ניכר מי הוא ומה הוא

הקבורה הייתה למחרת ביום ראשון, כאן בירושלים בהר הזיתים בחלקת המקובלים למעלה, קצת למעלה מציון הרש"ש. סיפר לי אחד הנוכחים שהיה שם, כי ספדו לו כל אותו היום, שש עשרה רבנים גדולים ספדו לו, מהספדו של אדם ניכר מי הוא ומה הוא. (שבת קנא:).

טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו

אומרים המפרשים על הפסוק, טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו (קהלת ז א), כי בשעה שהאדם בא לעולם אין אתה יודע מה יהיה איתו, אולי יהיה צדיק יסוד עולם, ואולי לא, מתי מתברר אכן מי הוא ומה הוא? ביום פטירתו, כשמסתלק האדם לחיי עד, או אז יודעים בדיוק מאיזה מחנה היה.

לחלקי ההלכה למעשה. ואחרי שמיצת את כל השיטות הללו, כל הנפקות שיש בין אחד לשני, והבין את הסברא ואת ההבנה של כל אחד ואחד, אחרי כל זה, צריך לבוא ולכתוב ולסכם כל הדברים. תאמינו לי זה עבודה ענקית וקשה, והספר הזה, ספר "כף החיים", כל סעיף קטן מעיד ומגיד על עמל נורא, לסכם ולצרף ולברר בירורי השיטות, זה דבר קשה, המלאכה הקשה שבמקדש.

ארבעים שנה השקיע על חיבור כף החיים

וזה לא עבודה ועמל ויגיעה של שנה שנתיים, ספר כף החיים נתחבר במשך ארבעים שנה. ארבעים שנה שאדם השקיע מהחיים שלו השקיע על החיבור הזה, זה לא שהוא ישב וכתב ברגע אחד. ואחרי יגיעה עצומה שכזו אי אפשר שלא לכוין לפסק ההלכה האמיתי, פשוט אי אפשר, שהרי לימדונו חז"ל (מגילה ו:): יגעת ומצאת תאמין.

נח נפשיה ברגע קט ביום שבת קודש בשעת המנחה

הוא נפטר ביום שבת קודש ט' סיון שנת תרצ"ט, לפני ארבעים ושבע שנה

ת. וכה כתב רבינו שליט"א בס' דברי יעקב חיים ח"א (עמוד יג): מר זקני הגאון המקובל הפוסק הגדול רבי יעקב חיים סופר זצ"ל, אשר השקיע חייו, כארבעים שנה, בחיבורו המופלא כף החיים אורח חיים ויורה דעה, מה שלא יאומן כי יסופר, עם כל עיסוקיו בתורה ולימודיו נגלה ונסתר, ובהוראות לבית ישראל, ועם תפלותיו וברכותיו שכולם היו על פי כוונות רבינו אור השמ"ש מרן הרש"ש זצ"ל (ואף הוא היה עובר לפני התיבה בתפילת המוספין בימים נוראים בק"ק בית אל). ע"כ.

החיבור מדבר יותר מההספדים

אבל כמה שאפשר להספיד, החיבור שלו 'כף החיים' מדבר יותר, כיון שאדם לא ניכר, ולא מכירים אותו, והוא נסתר, אבל פה ושם בוקעים ויוצאים זיקים מהאור הגדול, שעל פי זה יכול האדם לקבוע מציאות האדם. ונבאר הדברים.

אגרא דבי הילולי מילי

נפתח בדברי הגמרא (ברכות ו:): אגרא דבי הילולי מילי. דהיינו, כמו שמפרש רש"י, לשמח החתן בדברים. כי שמחת חתן

וכלה, הוא הדיבורים שמדברים שמשמחים את החתן. וכן מה שרוקדים לפניו.

על ידי הדיבור נוצר קשר

הטעם לזה הוא, כמו שהזכרנו כמה פעמים, כי על ידי הדיבור נוצר קשר, הדיבור הוא המקשר בין איש לרעהו ובין בעל לאשתו. וההיפך מזה הוא שתיקה, שאפילו ישבו ביחד כל הזמן, אם לא יהיה דיבור בניהם לא יהיה לעולם קשר בניהם. לכן שמחת חתן וכלה, צריכה להיות על ידי הדיבור שישמח אותו.

רצה להיות חסיד..

ט.

במאמר מוסגר נזכיר כאן מעשה, כיון שיש בזה הרבה תועלת, על אחד שרצה להיות חסיד.. למד דברי המשנה במסכת אבות (פ"א משנה ה): אל תרבה שיחה עם האשה, באשתו אמרו. החליט דבר ראשון שלא ידבר בביתו שום דיבור, וכך היה, הגיע לביתו בצהריים כדי לאכול ארוחת צהריים, עורכים שלחן והוא יושב ואוכל, אשתו מתיישבת גם היא, והוא ממשיך לאכול, שותק כמו דג, מסתכל עליה כאילו היא שקופה, כאילו היא עשויה מזכוכית, ושותק. עברו יום יומיים, כמה אפשר, ואשתו הלכה לביתו של רבה של העיר, ר' שמואל סלנטר זצ"ל, שהיה רבה של ירושלים שמונים שנה, אמרה לו: אדוני הרב, לא יודעת מה קרה לבעלי, אף פעם לא היה דבר כזה, מאורע חדש, חסידות שאין כדוגמתה, שותק לגמרי. אמר לה הרב שבשעת הצהרים מתי שהבעל מגיע לאכול ארוחת צהריים, שתודיעהו כי קורא הוא לו שיבוא אליו.

הגיעה היא לביתה ואמרה לבעלה, ישמעני בעלי היקר והנכבד, ר' שמואל סלנטר רבה של העיר, גזר אומר שתבוא אליו מחר בשעת הצהריים. מה קרה? לא יודעת, כך הרב אמר. שמע הבעל הדברים, וחרדה גדולה אחזתו, מה הרב רוצה.

למחרת בצהרים בא אל הרב כולו ירא וחרד, דופק בדלת, נכנס, ורואה את הרב יושב ואוכל ארוחת צהריים. הרב סימן לו באצבעו שישב על הכסא לידו. והרב ממשיך לאכול, בשתיקה, וכך הרב אוכל לאט לאט, והשני יושב על קוצים, מה הרב רוצה ממנו. וכך חולף ועובר הזמן לאיטו, לאחר שלשת רבעי השעה, לא היה יכול יותר להתאפק, פנה אל הרב ואמר לו: כברו הרב מה רצית? אמר לו הרב: כלום. רק רציתי שתרגיש איך זה לשבת ליד מי שאוכל בשתיקה, שתרגיש את מה שאשתך מרגישה

**במתיבתא דרקעיא עוסקים ביום היארציט
בתורתו של הנפטר**

אבל רבינו האר"י ז"ל ביאר לנו דברי הגמרא (ברכות ו:): אגרא דבי הילולי מילי, בסגנון חדש, "אגרא דביל הילולי", השכר של יום ההילולא, יום היארציט של אותו הצדיק, של אותו גדול בישראל, שהפקיר את חייו לכבוד התורה, לכבוד הבורא יתברך. מה שכרו ופעולתו איתו? "מילי", שעוסקים בכל הרקיעים, בכל המתיבות שבשמים בתורתו. (ע' ליקוטי הש"ס להאר"י ז"ל ברכות ו: ובס' מנוחת שלום חלק יא סי' נג, ובמש"כ בס' נתיבות חיים ח"ב סי' י.)

ספר כף החיים מעיד ומגיד על עמל נורא

ועל כן ראוי לנו קצת לעיין וללמוד מהמורשת הרוחנית של סבא בעל כף החיים, שהיה בו קדושה וגדולה. דבר ראשון בהלכה. חיבר ספר "כף החיים", עשרה חלקים, ביאור ופסקים על סדר השלחן ערוך מחלק אורח חיים סימן ראשון, ועוד חלק יורה דעה סימן קי"ז. והוא מעיד ומגיד על עמל נורא, ושקידה מופלאה, זה מצד גוף החיבור.

**בספר כף החיים הסתיר בכמה מקומות
עניינים אישיים עליו עצמו**

אבל אנחנו נדבר על כמה עניינים מובלעים שיש בספר כף החיים, סבא כדרכו מחמת רוב ענוה המופלגת שהיה מצויין בה, הסתיר בכמה וכמה מקומות עניינים אישיים, עליו עצמו, ואנחנו נגלה אותם.

* * *

**אדם בהיותו ער יכול להיות חולה בחולי כבד
מאד**

קיבלנו מחכמי לבב שהאדם בהיותו ער וכלי הדעת עובדים הוא יכול להיות ח"ו חולה בחולי כבד, הוא חולי הדמיונות, תדעו רבותי החולי הזה הוא חולי כבד מאד, אדם יכול להיות טועה בעצמו, להטעות את עצמו, ולייחס לעצמו מדרגות, ונדמה לו שהוא בעל השגות, ובטח עוד מעט יזכה לגילוי אליהו, ואליהו יבוא אצלו, ללמוד אצלו כמובן שהוא יהיה הרב.. נדמה לו שהוא לא רחוק מאליהו הנביא זכור לטוב.. עוד מעט, אם ירצו מחליף מקום לאיזה זמן, הוא יכול להיות מחליף לאליהו הנביא.. עכשיו הוא כבר 'סגן'.. ועוד כהנה וכהנה טעויות. למה? כך הוא טבע האדם, בדמיונות שלו נדמה לו שהוא בעל

בשעה שאתה יושב אוכל ושותק, כמה ההרגשה הזו לא נעימה. הבין האיש והפנים הדברים לליבו. ומאז, הוא מדבר יותר.. דיבור יוצר קשר. זהו "אגרא דבי הילולי מילי". הדיבור יוצר קשר, ומשמח האדם. וזהו שמחת חתן וכלה.

בשבילי.. למה? מה הפחד מלימוד המוסר, מה הרתיעה הזו?

מה יהיה לעתיד לבוא

יש אחד אומר: כל הזמן מדברים בספרי מוסר ובספרי היראה מה יהיה הסוף, מה יהיה לעתיד לבוא, וזה מפחיד אותי, לא רוצה לחשוב על הדברים הלאה.. וכי תירון הוא זה? כן תחשוב לא תחשוב, מה יהיה הסוף, וכי זה בידינו הדברים האלה, לסגור את העיניים יותר טוב?

הסיבה האמיתית שיש שנמנעים מללמוד מוסר

אחד השורשים העיקרים, שבגנים יש שנמנעים וחוששים מללמוד מוסר, כי זה מחייב! בלי זה אדם יכול לומר אני בסדר גמור, דרך איש ישר בעיניו (משלי כא ב). לא דוחק את עצמו, ויש לו כל מיני תירוצים לתרץ מעשיו הרעים. אבל כאשר הוא מתחיל ללמוד בספרי מוסר, בספרי יראה, מראים לו בצורה ברורה, זה צריך זהירות, וזה צריך שיפור, וכאן צריך לבדוק,

מדרגה, בעל השגה. ולפעמים אם הוא לא מקבל את זה יש לו קושיא: לפי הנתונים שיש לי מזמן הייתי צריך להיות נביא כמו יחזקאל הנביא.. חולי הדמיונות כבד וקשה מכל החוליים, כך אומר הרמב"ם (ע' שמונה פרקים להרמב"ם פ"ג). וכל זה דוקא בשעה שהוא ער, כיון שיכול להטעות את עצמו, ברצון ושלא ברצון.

אין אדם רואה נגעי עצמו

ואם כן איך יכול האדם לדעת מה הדרגה הרוחנית שלו, הרי זה כלל גדול בתורה: אין אדם רואה נגעי עצמו (נגעים סוף פרק ב), כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו^א. כך מצייר היצר לאדם 'דרך איש ישר בעיניו' (משלי כא ב), וזו אחת הסיבות החמורות, הגדולות, שאדם נרתע לאחוריו מלימוד המוסר. יכול להיות שהוא לומד תורה, ובא לשיעורים, ולומד הכל מכל כל, הכל טוב ויפה, אבל כשאתה אומר לו: בא תלמד מוסר, תפתח ספרי מוסר, תפתח ספרי יראה. משתמט מזה, אני לא צריך.. תלמד

י. א"ה: עיין בדברי הרמב"ם בשמונה פרקים (פ"ג). ע"ש. וע' בס' בדמיון חיי (עמוד עא). ע"ש. וע' ירושלמי שבת (פ"ד ה"ג), רבי אליעזר בן יעקב, והסיר ה' ממך כל חולי זו רעיון דא"ר אליעזר ונתן עול ברזל על צוארך זה רעיון. ע"ש. ועיין פני משה שם. ואפשר לפרש על הדמיון. ודו"ק.

יא. כפשוטו אני מדבר, כי הדרשנים קראו את המאמר הזה באופן אחר: "כל הנגעים אדם רואה-חוץ", בחוץ, כשהוא מסתכל בחוץ אצל כל האנשים, ורואה לפלוני יש נגע, ולאלמוני יש חסרון כזה יש מום כזה, למה זה? "מנגעי עצמו", כיון שהנגעים אצלו, שהמום הזה בו, אז הוא רואה אותם בחוץ. כיון שכל הפוסל במומו פוסל כידוע (קידושין ע.). מכל מקום אנחנו נדבר עכשיו כפשוטו.

לימוד אחר לימוד, פעם אחר פעם, קריאה אחר קריאה, או אז הדברים מחלחלים, הדברים בוקעים, והדברים עושים פרי לטובה. זה דבר שהוכיח את עצמו.

בדוק ומנוסה

אם אדם ינסה תקופה, חודש, אדם יתמיד בלימוד מוסר, בטוח לי - אין לי צל צילו של ספק - שהוא יראה שינוי בעבודת ה' שלו, אם זה בדקדוק ההלכה, שישתדל לקיים כל מצוה בשלימותה, ואם זה בשאר דברים של בין אדם למקום, ובפרט בבין אם לחבירו יראה שינוי גדול. תנסה ותראה. אבל בקריאה חד פעמית, 'פעם ביובל', זה כבר לא כל כך משפיע, רק על ידי התמדה בלימוד המוסר, אם האדם יתמיד בלימוד המוסר, הוא יראה עולם חדש. למה? כי תמיד מצא למעשיו תירוצים, אבל כשהוא לומד מוסר זה מראה לו את האמת.

אם לא ילמד מוסר ישאר מעוות בדרכיו ובמעשיו

אמרו הקדמונים משל למה הדבר דומה לאדם שרצו להביא לו ראי, כדי שיוכל לתקן ולסדר עצמו כראוי, ואמר אל תביאו לי, אני בסדר. וכי אם זרק את הראי נעשה נאה, נעשה מסודר, זה לא יעזור כלום. אדרבא מי שרוצה באמת לדאוג לעצמו, לוקח את הראי ובודק את עצמו, ומתקן את מה שצריך. כך הוא הנמשל לגבי לימוד

ובין אדם לחבירו תראה, ושים לב ושלא תפגע בדיבורים בחברך, ושיאיר פנים לחברו, ותשגיח על ממונו, ועוד ועוד, הרי שספרי היראה וספרי המוסר לא נותנים לו לאדם מנוחה. בלי זה היה הוא בעיניו מלאך, מתחיל ללמוד מוסר הוא מגלה שהוא מלאך חבלה.. נורא ואיום. מה הוא עושה? לא לומד מוסר.

הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל היה אומר: הלימוד בספרי מוסר ויראה שייד לכל נפש, מגדולי הגדולים ועד ילדים - כולל נשים. אמת שנשים פטורות מתלמוד תורה, ושננתם לבנין (דברים ו ז), דרשו רבותינו: ולא הבנות (ע' קידושין לד. ורש"י שם). אבל זה לגבי תלמוד תורה, אבל ענין של יראת שמים זה שייד לכולם. לימוד המוסר מביא יראת שמים, זה מביא עול, שאדם יודע באתי לעולם הזה בתכלית אחת: להיות עבד ה', עובד ה' באמת, לעשות נחת רוח לפניו. זה בא על ידי לימוד מוסר.

הלב של האדם הוא כמו אבן

וזה דורש לימוד מתמיד, אפילו שהדברים ידועים ומפורסמים, כי כמו שאמר הגאון מוילנא: לב האדם לפעמים הוא כמו אבן, ואבן צריכה מכה אחר מכה, חבטה אחר חבטה, עד שהאבן הזו מתבקעת, ואז כבר יש פרי לטובה. אותו דבר הלב של האדם, עקוב הלב מכל. כך אומר הפסוק (ירמיהו יז ט). צריך לימוד אחר לימוד, אפילו אם הלב שלו כבר מלא בענייני העולם הזה, עם כל זה

המוסר, כי לימוד המוסר הוא הראי של האדם, מראה לו פגמיו וחסרונותיו, וכך הוא לומד ומעיין בדברים ויוכל לשפר ולשפץ ולתקן דרכיו. אבל אם שם את ספר המוסר בארון עמוק עמוק, מכסהו בש"ס בבלי שלו, בבחינת בל יראה ובל ימצא, חותם בתוך חותם, מה זה יעזור לו, הרי ישאר הוא מעוות בדרכיו ובמעשיו, אדרבא יראה ללמוד ולתקן ולשפר דרכיו ומעשיו כראוי. [וכבר אמרנו

שכשהוא מנשק את הספר ומניחו בארון הרי זה מיתת נשיקה...].

לימוד המוסר הוא התרופה המועילה ביותר נגד היצר הרע

וכבר לימדנו רבינו הרמח"ל זצ"ל, כי לימוד המוסר זו התרופה היותר גדולה והיותר חזקה שאדם יכול למצוא כנגד היצר הרע. היא קלה ופרייה רב ופעולתה גדולה,

רבינו הרמח"ל וספרו הקדוש מסילת ישרים.

רבינו הגדול בעל מסילת ישרים, רבי משה חיים לוצאטו בן רבי יעקב חי זצוק"ל, זכותו תגן עלינו, נפטר בשנת תק"ג ביום כ"ו אייר (לפני כ-250 שנה). ומי היה האיש הגדול והמופלא הזה, יכלה הזמן ולא נספיק לעסוק ולתאר כטיפה מן הים על מעלתו תורתו קדושתו ומידותיו, הפלא ופלא, קודש קודשים. כל שנה ביום ההילולא שלו אנחנו מזכירים את זה מחדש.

משה רבינו ע"ה ורבינו הרמח"ל

ידוע ומפורסם שאצל רבינו הרמח"ל מוצאו דמיון נורא למשה רבינו, שמו משה ושם אשתו ציפורה, ואומרים שהיה לו שני בנים, והוא עלה לארץ ישראל, אבל לא זכה להיכנס לארץ ישראל, כי הוא היה גר בעכו, ועכו לא פשוט שיש בה תורת ארץ ישראל, כמו שאומרת הגמרא (גיטין ב.) והתוספות (שם) האריכו מהירושלמי וכו'. והרב ע"ה נפטר, ולא ברור בדיוק איפה מקום קבורתו. היותר נראה והיותר מקובל, וככה מחזיקים העולם, שזה בטבריא, ליד ציונו של רבי עקיבא. וגם זה עצמו חידוש, כי כמו שרבי עקיבא היה שורש תורה שבעל פה, ובשיטה מקובצת (כתובות מ. ד"ה קרי לה) כותב: ורבי עקיבא היה להם במקום משה רבינו אדון הנביאים ע"ה, לפי שהיה כבר נשתכח תורה שבעל פה, עד שבא הוא ושנאה. עכ"ל. כלומר מה שהיה משה רבינו לבית ישראל בתורה שבכתב - היה רבי עקיבא בתורה שבעל פה. רבי עקיבא שורש תורה שבעל פה. (וע' בס' זרע חיים עמוד עו ועמוד רכו). אז דוקא קברו של הרמח"ל סמוך ונראה לרבי עקיבא. וגם הניח אחריו ספר שנקרא "תקט"ו תפלות". כל אחד כבר מבין ורואה היכן הדברים נוגעים, ולמה הדברים מרמזים.

מה שעשה הרמב"ם בהלכה - עשה הרמח"ל ביראה ואמונה

רבינו הרמח"ל כתב הרבה, מספרים שכבר בגיל י"ד היה בקי בכל התורה כולה, בנגלה ובנסתר, ואחר כך פחות מגיל עשרים כבר היה לו מלאך מן השמים שנתגלה אליו על ידי כח תורתו וקדושתו,

והיה מלמדו סתרי תורה. פלאות מה שיש עדויות של רבי ישראל קמחי ועוד, לא נאריך בסיפור הדברים. אבל לענייננו אנו נדבר על הספר שהניח אחריו בשבילנו, הספר המופלא ספר 'מסילת ישרים'.

וכבר הגדירו רבותינו בעל המוסר, הסבא מסלבודקא ועוד, כי מה שעשה הרמב"ם בחיבורו הגדול בענייני הלכה - עשה הרמב"ם בענייני מוסר עבודת ה' ואמונת ה' 'יתברך' (ע' הקדמת ס' מסילת ישרים עם ביאורי הגר"י סרנא). ספר משנה תורה של הרמב"ם, בו סידר רבינו הרמב"ם הלכות פסוקות, הכרעות ברורות, בכל דיני התורה כולה. שאר רבותינו ראשונים כמלאכים, הרי"ף והרא"ש שהיו מעמודי ההוראה הגדולים, עיקר עסקם היה בעניינים של הלכה למעשה בזמנינו, אבל בהלכות פרה אדומה, בהלכות נזירות, קדשים טהרות וכיוצא בזה, לא כל כך האריכו והרחיבו, כי זה לא נוהג, מה נדבר עכשיו על קרבנות כשעדיין בעוונותינו הרבים לא נבנה בית המקדש? אז קיצרו בזה. הם צריכים לכתוב יותר את ההלכה למעשה, מה שנחוץ לנו שנדע להורות את ישראל בדרך הנכונה, בדרך ההלכה. אבל רבינו הרמב"ם בחיבורו הגדול לא הגיח פרט ועוללות, וכתב חיבור מבעית על כל מקצועות התורה, כל הנושאים, כל העניינים, הכל בכל מכל כל. וכך כמו שהרמב"ם היה עמוד ההוראה בענייני הלכה, כך רבינו הרמב"ם עמוד הענין של מוסר ואמונת ה'. ובמיוחד בספר הזה מסילת ישרים. וכמו שאמרו: אבי כל בעלי מוסר - רבינו הרמב"ם זצ"ל.

ספר מסילת ישרים נתחבר על ידי רוח הקודש

סיפר לי גברא רבה, בשם הסבא מקלם זצ"ל, שיש לו שתי ראיות ברורות שהספר מסילת ישרים נתחבר על ידי רוח הקודש. ראיה ראשונה, והוא כינה אותה הראיה היותר קטנה, מה? הרי ספר מסילת ישרים בנוי על הברייתא של רבי פנחס בן יאיר (עבודה זרה כ:): מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות, וזהירות מביאה לידי זריזות, ואחר כך נקיות ופרישות וטהרה וחסידות וענוה ויראת חטא וקדושה ורוח הקודש וגילוי אליהו ותחיית המתים. דהיינו שהמסילה שרבינו הרמב"ם סלל בספר 'מסילת ישרים', זה מסילה שמביאה את האדם להיות ישר - 'מסילת ישרים'. ו'ישר' עניינו בעל השגה, רוח הקודש תחיית המתים. מי שמקיים הלכה למעשה את מה שכתוב בספר הזה, ספר מסילת ישרים, כל מה שכתוב ממש, בלי להשמיט שום פרט, כדת וכדבעי, סופו שהוא 'ישר', בעל השגה, בעל רוח הקודש, תחיית המתים.

אז אם אדם כותב תהליך איך להגיע לרוח הקודש, בודאי הוא עצמו היה לו רוח הקודש, שאם לא כן איך יכתוב לאחרים בו בזמן שאינו יודע בין ימינו לשמאלו? אלא ודאי שאם אדם כותב את סולם העליה עד קדושה, עד רוח הקודש, עד תחיית המתים, ממילא ודאי שהוא עצמו כבר יצא מגן המבוכה - וכמו שהוא כותב בעצמו בספר בפרקי הזהירות (פרק ג) -, והוא כבר יודע להדריך איך תלך, מאיפה תלך, מה תעשה. יש 'גן המבוכה', 'מבוכ', יש שם הרבה דרכים והוא לא יודע מה הדרך הישרה, הולך פתאום באמצע נעצר. אבל מי שיוודע, מי שכבר הגיע למרכז, הוא יודע בדיוק איך ללכת, הוא יודע איך ללכת ולכוין, תלך בדרך הזו ולא בזו. מי שהגיע - יודע. מי שכבר הגיע וכותב לנו הדרכה ואופנים איך להגיע עד למדרגות הרמות והנשאות הללו, בודאי שהוא כבר הגיע אליהם. וזו הראיה 'היותר קטנה'.

מי שהוא אוהב את ה' מוסיף גדרים וסייגים מעצמו בעבודת ה'

והראיה היותר גדולה היא, ידוע שהאדם לפעמים מוסיף מדעתו, מוסיף מעצמו, איזה עניינים בעבודת ה', באהבת ה', בקניית המידות הטובות, ביראת ה', דברים שלא כתובים בשלחן ערוך, לא כתובים בספרים. אבל לפי מה שהוא מבין, לפי מה שהוא מכיר את עצמו, יש בזה איזה עשיית נחת רוח לבורא עולם. ובגדרי החסידות אין לדבר קץ. תמיד יכול אדם להוסיף מגרמיה, עוד יותר ועוד יותר ועוד יותר, זה גדר האוהב, זה גדר 'בן'.

כבר דיברנו כמה פעמים, כי גם בעבודת ה' יש מהלכים של 'עבד', ויש מהלכים של 'בן', מה ההבדל? עבד הוא עושה את אשר יצווה עליו האדון, מה שיאמר לו האדון לעשות, עושה. אבל בן זה אחרת, כבר ברמיזה מצד האבא, הוא עושה מה שצריך, גם בלי שיקש.

כך אמרו בעלי המוסר דוגמא לדבר, ביום חורפי קר וגשום, האבא יושב בחדר, ואומר לעבד: קר פה בחדר, קר לי. מה עונה לו העבד? נכון, גם לי קר.. אבל בן כאשר הוא שומע את אביו אומר שקר לו, על המקום הוא יפעל בכל האופנים שיהיה חם לאבא, מיד ירוץ יסגור את החלון, מיד ירוץ ידליק את התנור, יביא לו סוודר, יביא לו כוס תה. תגיד לי אבא שלו ביקש את זה? לא, אבל זה החילוק. העבד עושה רק מה שמצווים עליו, יאמר לו האדון לסגר את החלום, יסגור. תדליק את התנור, ידליק. וכן על זה הדרך. העבד צריך לקבל הוראה, לשמוע פקודה, תצוה ואני עושה. אבל הבן מחמת אהבתו לאביו, הוא לא צריך הוראה מפורשת, בחצי דבר, ברמז, הוא כבר מבין מה כתוב פה מה מונח פה, מה אבא חותר ומה אבא רוצה, ומיד הוא יעשה מה שצריך.

אותו דבר לגבי עבודת ה' החסידות ואהבת ה', אם הוא עובד ה' בבחינת 'בן', מאהבתו לה' יתברך, לעשות את רצון הבורא, אז הוא יוסיף מעצמו גדרים וסייגים, כל אחד ואחד לפי מה שהוא באמת אוהב את הבורא ורוצה לעשות נחת רוח לפניו, וזה גדר החסיד האמיתי.

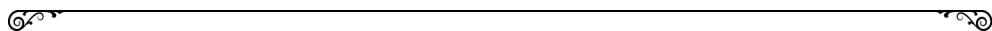
כל מה שאדם מחדש מעצמו בעבודת ה' - כתוב בספר מסילת ישרים

ואמר הסבא מקלם זצ"ל דבר פלא, שכל מה שאדם ילמד ויחדש חידוש מעצמו בעבודת ה' בקנין התורה, בקנין המידות הטובות, באהבת ה' וביראתו, בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו, כל ההרגשים הללו הוא ימצא אותם אחר כך כתובים בספר מסילת ישרים! או שהם כתובים במפורש, שחור על גבי לבן. או שזה נרמז בדבריו, וצריך להוציא את זה מתוך דבריו הקדושים.

מכאן אמר הסבא מקלם: אם יש חיבור כזה נפלא, שכל ההרגשים בעבודת ה' בין האדם לקונו ולחבירו, אדם מוצא אותם בחיבור הזה, הוי אומר שבדאי חיבור זה נתחבר ברוח הקודש.

ספר מסילת ישרים כולל "כל" ענייני מוסר ויראת ה'

והבאתי אסמכתא נוראה לדברים האלה, מהשער של הספר הזה, והדברים האלה נכתבו על ידי רבינו הרמח"ל, וכך כתוב: ספר מסילת ישרים כולל כל ענייני מוסר ויראת ה'. ככה כתוב בשער הספר. תסבירו לי איך אדם יכול לכתוב דבר כזה, כולל "כל" ענייני מוסר ויראת ה'? ומי אמר? אולי בהמשך

והוא שיהיה האדם קובע לעצמו לימוד מוסר. ומי שעושה את הדבר הזה, הוא יגיע אל השלימות, 'הוא קרוב אליה מאד', דבר מופלא מלמד אותנו הרמח"ל, על ידי לימוד המוסר, על ידי חשבון הנפש היומי, אדם יכול להגיע לדרגות רמות ונשאות, לדרגות של שלימות ושל דביקות בה' יתברך.

מה אנחנו? מה חיינו?

ראיתי מובא בשם האדמו"ר מסלונים, זצ"ל, שאמרו הערה נכונה. בתפלה אנחנו אומרים כל בוקר: מה אנחנו, מה חיינו, וכו'. [כך סידרו רבותינו בנוסח התפלה, אולי זה מתוך תנא דבי אליהו (פ"א)]. אדם קורא את זה כל יום, אבל לא שם לב מספיק. יש בזה מוסר השכל: אם אדם באמת רוצה לדעת מה הוא, מה המעלה שלי והמדרגה שלי בעבודת ה'?" מה אנחנו?" התשובה לזה היא: "מה חיינו". ממה יש לך חיות, מהשיעור תורה, מלימוד גמרא, מעבודת ה', מחסד וגמילות חסדים. אבל אם החיות שלו זה מדברים אחרים, בעדינות נתבטא: יש עוד

הדורות יקומו עוד תלמידי חכמים המופלגים בתורה ובענוה ובחסידות ובעבודת ה' וימצאו עוד איזה דרכים ועוד איזה חידושים בעבודת ה', במוסר, אז אתה יכול לכתוב "כל" ענייני המוסר ויראת ה'. והתשובה היא: כן, "כל" ענייני מוסר ויראת ה', כי ספר זה נתחבר על ידי רוח הקודש. הפלא ופלא. וזה אסמכתא לדברים של הסבא מסלבדקא.

ספר מסילת ישרים הוא ספר של חסידות כולו, והוא בנוי על דוד המלך שהיה רבן של חסידים, תמיד הוא מביא ראיות ואסמכתאות לדברים שלו מדוד המלך, מהפסוקים בספרים תהילים.

מאז שנדפס ספר מסילת ישרים הגו בו דור אחר דור

הספר מסילת ישרים נדפס פעם באמסטרדם שנת תק"י, בחיי חיותו של רבינו הרמח"ל, ומאז זה חזר ונדפס מהדורות על גבי מהדורות לאין מספר, בכל תפוצות ישראל, בכל המקומות. הספר הזה שנתקדש במשך הדורות, לומדים בו בכל מקום, בפרט בבתי מדרשות ובישיבות, ובכל מקום שהוא, וכמו שמספרים ששאלו את הגאון רבי חיים מולוז'ין זצ"ל באיזה ספר מוסר ללמוד? אמר להם: כולם טובים. כל ספר הוא משפיע על האדם, כל ספר מכניס בו יראת שמים, כל ספר מוסר מקרב אותו לבורא. "אך ספר מסילת ישרים הוא יהיה מנהלך", אתה תלך ותתנהג לפי הספר הזה (ע' ס' כתר ראש החדש עמוד מב בהערה).

הדפיסו אותו באותיות זהב טהור

מישהו הראה לי לפני הרבה שנים, ספר מסילת ישרים שנדפס במצרים בק"ק 'נא אמון', והחידוש הוא שהדפיסו אותו באותיות זהב טהור, לא כמו כולם שמדפיסים באותיות דיו, שחור, שם הדפיסו את זה באותיות זהב, זהב טהור. כך ראיתי, הייתי מופתע, לא ידעתי שיש דבר כזה.

מה לשפר.. והרבה. לפי מה חיינו ידע מה אנחנו. אבל אם ה"מה חיינו" זה טיולים וכו', וראשו קבוע בעולם הזה, זה מגלה "מה אנחנו".

* * *

היאך אדם יכול לדעת דרגתו האמיתית בעבודת ה'?

על כל פנים, היאך יוכל האדם, אחרי שעסק בלימוד המוסר, ומתקן דרכיו כמה שיותר, איך יוכל לדעת את מדרגתו הרוחנית האמיתית, מבלי שיפול בחולי הדמיונות?

לפי רוב הפרסום כך ההעלם מצוי

אני רוצה ברשותכם לחזור על יסוד גדול שדיברנו והזכרנו כמה וכמה פעמים, אבל כמו שלימדנו בעל מסירת ישרים רבינו הרמח"ל זצ"ל, שלפי רוב הפרסום כך ההעלם מצוי, פירוש: דברים רבים ידועים ומפורסמים, ואף על פי כן, ולמרות כך, יש העלם ולא זוכרים את הדברים, אז באו נתבונן ביסוד גדול.

התגלות ה' יתברך אל שלמה המלך בחלום הלילה

בספר מלכים א' (ג ה) כתוב כך: "בגבעון נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה".

שלמה המלך בנו של דוד מלך ישראל זוכה לגילוי השכינה, בורא עולם מתגלה אליו בגבעון בחלום הלילה. בן כמה היה שלמה?

בן י"ב שנה, שהרי כשנפטר דוד המלך ע"ה בן שבעים, הוא היה בן י"ב שנה (רש"י שם פסוק ז), ושלמה מלך אחריו (דברי הימים א כט כח). הרי שהיה שלמה המלך ממש ילד, ינוקא, לפני בר מצוה.

ממשיך הפסוק (מלכים שם): "ויאמר אלהים: שאל מה אתן לך?!". הפלא ופלא, איזו בקשה מופלאה, בורא עולם, כל יכול, מתגלה אליו ואומר לו בחלום הלילה: עכשיו זה הזמן, שעת רצון, שאל! יש לך את היכולת, את האפשרות, תבקש. מה אתה מבקש ואני יתן לך.

בקשת שלמה "לב שומע"

ושלמה עונה (שם פסוק ו): "ויאמר שלמה, עתה עשית עם עבדך דוד אבי חסד גדול, כאשר הלך לפניך באמת ובצדקה ובישרת לבב עמך, ותשמור לו את החסד הגדול הזה, ותיתן לו בן יושב על כסאו כיום הזה". כאשר שלמה המלך פותח את הדיבור עם חי העולמים, באותו חלום הלילה, הוא חוזר ומזכיר את חסדי השי"ת, אתה עשית חסד עם האבא, עם דוד המלך, ועכשיו גם החסד הזה אתה שומר לי. שלמה המלך מודה מעומק הלב על חסדי האל ברוך הוא הרבים עם האבא ועם הבן. והנה זיכת אותי, נתת לי את היכולת, לשבת על כסאו כסא המלכות, אני משמש כמלך בישראל (שם פסוק ז): "ועתה ה' אלהי אתה המלכת את עבדך תחת דוד עבדי, ואנכי נער קטון לא

אומר ה' יתברך, לא ביקשת את כל הדברים הללו, לא אריכות ימים ולא עשירות ולא נצחון על נפש האויבים, אלה מה ביקשת? שאלת לך להבין, לשמוע, "לב שומע", אומר לו חי העולמים לשלמה המלך (שם פסוק יב): "הנה עשיתי כדברך, הנה נתתי לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך, ואחר כך לא יקום כמוך". אני מקבל את הבקשה שלך, אני מאשר אותה, אני יעשה אותה. איזה הבטחה! "חכמת שלמה", אשר כמוך בחכמה לא היה לפניך וגם אחר כך לא יקום כמוך, לב חכם ונבון, מופלא, לא היה ולא יהיה, זה מה שביקשת, קיבלת.

אבל חוץ מזה גם דברים שלא ביקשת, תקבל, כיון שאתה ביקשת לב שומע, ולא ביקשת שאר הדברים, לכן אומר הקב"ה (שם פסוק יג): "גם אשר לא שאלת נתתי לך, גם עושר גם כבוד אשר לא היה כמוך איש במלכים כל ימך". ומזהיר אותו (פסוק יד): "ואם תלך בדרכי לשמור חוקי מצוותי, כאשר הלך דוד אביך, והארכת את ימך". אם תעמוד בתנאים הללו יהיה לך גם אריכות ימים. "ויקץ שלמה והנה חלום" (שם פסוק טו).

ביאור מה ההתפעלות הגדולה כלפי שמיא מבקשת שלמה המלך ע"ה

ורבותינו המפרשים הגאון מלבי"ם ועוד מפרשי הנביא, עומדים על השאלה המפורסמת שכולם טורחים להבין:

אוכל צאת ובא". וכמו שאומר רש"י שהיה בן י"ב שנה. והנה אתה בחסדך בורא עולם פנית ואמרת אלי, שאל מה אתן לך, ככה אמרת לי ריבון העולמים, אז מה אני מבקש? "ונתת לעבדך לב שומע" (שם פסוק ט), איזה הגדרה נפלאה: לא סתם "לב", אלא "לב שומע".

וכאן אומר הפסוק (שם פסוק י): "וייטב הדבר בעיני ה', כי שאל שלמה את הדבר הזה". מוגלה לנו הנביא כי התשובה שאמר שלמה לבורא עולם לשאלה הנפלאה הזאת, לבקשה הפלאית, שאל מה אתן לך, והוא ענה: ונתת לעבדך לב שומע. התשובה הזו מצאה חן, וייטב הדבר בעיני ה', כי שאל שלמה את הדבר הזה.

אומר לו בורא עולם בחלום הלילה לשלמה (שם פסוק יא): "ויאמר אלהים אליו, יען אשר שאלת את הדבר הזה, ולא שאלת לך ימים רבים, ולא שאלת לך עושר, ולא שאלת נפש אויבך, ושאלת לך הבין לשמוע משפט". צריך להתבונן: אם היו שואלים אותך, מה היית מבקש? אדם היה מבקש תן לי לחיות הרבה שנים, היה מבקש עושר, אני רוצה להיות עשיר מופלג אדיר שבאדירים, לא ביקשת את זה, לא שאלת נפש אויבך, במיוחד שלמה המלך, הרי לכל מלך יש אויבים, יש שונאים שעומדים על הממלכה, היית אומר אני רוצה להיות גיבור, לנצח את כל אויבי, את נפש אויבי אני מבקש. אבל

בעל אמרי אמת זצ"ל, וגם בספר פניני רבי יחזקאל על הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, גם שם נמצא אותו תירוץ בדיוק. שניהם כיוונו לאותו יסוד. מה היסוד? אלא אומרים: באמת אם היה בא מישהו עכשיו פונה אלינו ואומר מה שאתה מבקש תקבל, והיה אדם מבקש לב שומע. זה לא רבותא, זה לא חידוש, זה לא גדולה. הגדולה כאן הייתה ששלמה המלך ענה ונתת לעבדך לב שומע, מתי? בשעה שהוא ישן! הרי כל המעשה הזה היה בחלום הלילה, ואז הוא מבקש לב שומע.

ונסביר הדברים: כשאדם ער, והשכל פועל, וכלי הדעת לא שובתים, ואז הוא מבקש חכמה, אז הוא מבקש תורה, זה יפה, זה טוב, גם זה דבר גדול, אבל זה לא גדולה כל כך. אלא מה יבקש? וגם בזה נוסף משפט אחד: שלא נבוא לידי נסיון.. בשעה שאדם ישן וחולם חלום ואומרים לו עכשיו מה אתה מבקש, כל אחד יחשוב מה היה מבקש, שלא נבוא לידי נסיון.. אבל שלמה המלך בשעה שהוא ישן והדעת מושבתת, בחלום הלילה, ואז הוא מבקש מריבון העולמים, יש לי רק בקשה אחת: ונתת לעבדך לב שומע, הוי אומר שזה באמת היה התוך הפנימי של שלמה המלך, זה הנקודה הפנימית של משאת נפשו, זה הכמיהה והצימאון, החשק והשתוקקות וערגת הנשמה, שיהיה לו "לב שומע". לכן זה פעל את ההתפעלות בשמים.

מה יש בתשובה הזו של שלמה, "ונתת לעבדך לב שומע", שגרם ופעל לכל כך התפעלות כלפי שמיא? ויטב הדבר בעיני ה', עד כדי כך שחי העולמים אומר לו שכיון שביקשת לב שומע ולא דברים אחרים, תקבל הכל בכל מכל כל, גם לב שומע גם עושר גם כבוד אשר לא היה למלכים מלפניך ואחריו! מה קרה כאן? למה כל כך הייתה התגובה בשמים לבקשה הזו יוצאת מן הכלל?

והרי, לו יצויר, שהרגע הזה שאנחנו מדברים, היה עכשיו נכנס כאן מישהו לבית המדרש, וכך הוא אומר לנו: אני שליח מן השמים, ואני אומר לכם הרגע הזה, הדקה הזו, זו עכשיו שעת רצון גדולה בשמים, זה עת רצון וזמן מסוגל, ובקשה שאדם יבקש יעתרו ויקבלו אותה מן השמים ויעשו מה שהוא מבקש! מה שתבקש תקבל, ממש כמו שאמר הקב"ה לשלמה המלך. הרי כל אחד שיש לו קצת 'טיפת מוח בקדקדו' כמו שאומרים, ושומע כזה דבר, ודאי הוא כי יבקש לב שומע! מה יבקש? במבה.. אז מה כאן ההתפעלות משלמה המלך, ויטב הדבר בעיני ה', ונותן לו גם כל מה שלא ביקש.

שלמה המלך ביקש "לב שומע" כשהוא היה ישן

וכמה הסברים נאמרו בזה, אנחנו נאמר הסבר אחד לעניינו. ההסבר הזה מובא בספרים בשם האדמו"ר מגור הזקן

'לב שומע' זה יראת שמים

ומה הייתה בקשתו? "לב שומע", אני רוצה תורה, אני רוצה לב, בעבור בית ישראל, "לב שומע לשפוט את עמך ולהבין בין טוב לרע". לב בדרך כלל זה יראת שמים. למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין (משלי יז טז), אוי להם לשונאיהם של תלמידי חכמים שעוסקים בתורה ואין בהם יראת שמים (יזמא עב), רחמנא ליבא בעי. פירושו של דבר יראת שמים הוא מבקש, הוא מבקש לב שומע, ולכן זו הסיבה שבאה התשובה הזו מבורא עולם, וייטב הדבר בעיני ה', אפילו שבשעה שהוא ישן הוא מבקש תורה, הוא מבקש יראה.

על ידי חלומו של אדם יכול למדדו מדרגתו בעבודת ה'

מכאן למדו רבותינו מוסר השכל גדול, וזה נוגע אלינו, מה? האפשרות והבחינה האמיתית - כמו שהסבירו רבותינו בעל התניא ורבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל (צדקת הצדיק אות ג)¹ - והסימן המובהק לאדם לדעת את מציאותו האמתית בעבודת השי"ת בלי להיות נופל בחולי הדמיונות, הוא החלום. החלום של אדם זהו סימן מובהק, מעיד כשני

עדים על המציאות שלו, לפי החלום של האדם הוא יכול לראות את התוך הפנימי, מה הבפנים שלו, כי בשעה שהאדם ער, והדעת עובדת, והמחשבה פועלת, אז תמיד הוא יכול לתרץ את עצמו אני בסדר אני צדיק אני חסיד וכו', אבל בשעה שהוא ישן וכלי הדעת שובתים, אז החלום מראה לו בדיוק צילום פנימי של מי הוא ומה הוא: אם בשעה שהוא ישן הוא חולם בדברי תורה, יושב מקשה ומתרץ, מפלפל ומסלסל, וכן חולם שמקיים מצוות, כמו ציצית תפילין שבת ועוד, (ולא שיחלום רק על מצות צדקה, שנותנים לו צדקה.. או ברכת המזון אחר סעודה דשינה..), או שחולם בעבודת ה' יתברך, ברוחניות ובמעשה תורה ומצות, זה סימן טוב, זה סימן יפה, זה סימן שגם בשעה שכלי הדעת שובתים יש לו את הקשר, את החיבור את הזיקה לרוחניות לתורה למצות, הרי על זה הוא חושב, על זה הוא חולם, זה מראה שהוא באמת שייך לזה, שיש לו רוחניות, שבאמת הוא עובד ה' אלקים. ורבותינו ע"ה היו מופלגים בזה. וזה סימן טוב לכל אחד ואחד.

אבל אם בשעת לילה חולם הוא חלומות הבל ורעות רוח, חלומות בטלים, וכל אחד יפרש לעצמו...² אז שידע נאמנה שהוא

יג. והוסיף הגרצ"ה: ובדבר זה צדיקים מעטים שנתפארו כן. ע"כ. ודו"ק.

יד. למה זה רק בחלום..

לדוגמא חולם הוא שלשמחתו נמצא הוא במקום נפש פלוני, והוא שמח, אם לא זכיתי בהקיץ לפחות בחלום.. וכאשר קם בבוקר כולו סר וזעף, חבל שזה רק חלום..

פלאג'י זצ"ל, רבה של איזמיר בדורו, הניח אחריו המון חיבורים, אומרים שמונים, - וזה אחרי השריפה הגדולה שהייתה, ה' ישמור, שנשרפו בה רוב תורתו שבכתב חמישים וארבעה ספרים כידוע, - יעבור על החיבורים שלו, וילקט ויקבץ את אותם חידושי תורה נפלאים שהוא חידש בלילה בחלום בחזיון הלילה, חיבור שלם יצא מזה בלי גוזמא. ועוד כהנה וכהנה גדולי ישראל.

האדר"ת הניח אחריו חיבור שלם ממה שנתחדש לו בחלום הלילה

הגאון האדר"ת רבה של ירושלים הניח אחריו ספר שלם "בחלום אדבר", חידושי תורה שנתחדשו לו בחלום הלילה,

שם, זה התוך שלו, וזה הפנים שלו. הוא לא בדיוק עובד ה' באמת. אפילו אם בשעה שהוא הקיץ משנתו ומחלומו נראה לו שהוא רם ונישא גדול ונורא, אז זה כמו שאמרנו: דמיון בעלמא. לכן צריך לדעת, ללמוד לעיין בחלום של האדם, ומזה להקיש ולהסיק מה התוך ומה צריכים למוד על הפנים שלו, מי הוא ומה הוא^{טו}.

מחלומותיו של הגר"ח פלאג'י אפשר להוציא חיבור שלם

צריכים אנחנו לדעת איך היו אבותינו ואבות אבותינו. רבותינו ע"ה היו מופלגים בזה. אם יקום אדם ויעבור על החיבורים הגדולים והנפלאים של הגאון רבי חיים

טו. מעשה על אחד מגדולי הצדיקים בירושלים בדור שלפנים

ומעשה באחד מגדולי הצדיקים בירושלים בדור שלפנים, רבי טודרוס זצ"ל, איש חסיד היה, משכונת שערי חסד, מל"ו צדיקים, מי שהכיר אותו יודע שהיה שמח בחלקו ועושה רצון בוראו, וארע פעם אחת בא לבית הכנסת השכם בבוקר וביקש שיעשו לו הטבת חלום, ולא רצה לגלות מה חלם שלזה עושה הטבת חלום.

על מה עושים הטבת חלום

והנה הטבת חלום עושים אם ח"ו אדם חולם דבר סיוט בלילה, חלם חלום מפחיד, ובבוקר קם כולו נבעת ומזועזע, הולך ומבקש שיעשו לו התרת חלום. ואותו צדיק ביקש שיעשו לו באותו הבוקר הטבת חלום. (ע' ברכות נה: נפשו עגומה עליו).

חלם שנעשה עשיר

והיה שם בבית הכנסת אחד מכת הנודניקים, לא אליכם, האנשים מהכת הזו כשיש להם איזה ענין לדעת, אם לא מרפים, עד שהשני מוכרח לגלות להם. והלך הלה והחל לשאול ולחקור אצל הרב על מה עשה הטבת חלום, מה חלם, ולמה, ואולי חלם כך ואולי כך וכו', עד שנכנע הרב וגילה לו חלומו, כי בשנת לילה חלם הוא שנעשיר. שאלו אותו הנודניק: על זה עושים הטבת חלום? אמר לו הרב: כן, כי

חקירות קושיות תירוצים הסברים, פלאות! בתורה, והוא סימן מובהק שהוא עובד אלקים באמת. והדברים ידועים. ועוד כהנה וכהנה.

מי שכל חייו זה רק תורה יכול גם לחלום על קושיא בספר כף החיים מזכיר כמה חלומות בעילום שם החולם..

פירוש הדבר שנשמטו הייתה רוחנית עם תורה עם מצוות עם עבדות. אדם כזה, שכל החיים הרוחניים שלו זה רק תורה, אז גם ביום וגם בלילה דעתו בתורה, ויכול הוא לחלום על קושיא, על תירוצ, על עוד הסבר בדברי התוספות.

גם בשעה שהוא ישן הנפש שלו עוסקת בתורה

וזה סימן מובהק לאדם, אדם שחולם על קושיא על תירוצ על מסקנא, זה סימן טוב, זה מראה שנפשו חושקת בתורה, גם בלילה בשעה שהוא ישן הנפש שלו עוסקת

אני אינני חושב על הדברים האלה וזה לא מענין אותי, ומה פתאום אני חולם על דבר זה? זה חלום רע, צריך הטבת חלום.

למה זה רק חלום..

יש אחד בדיוק להיפך, היה קם בלילה מחלום כזה שנתעשר, היה כולו בוכה: ריבון העולמים למה זה רק חלום ולא במציאות? למה מצערים אותי מן השמים?..

אבל אצלו זה הפריע לו, זה היה בגדר חלום רע, לכן הוא עשה הטבת חלום. כי החלום מגלה על התוך הפנימי של האדם. ועל כן זה הפליא אותו שחלם חלום שנתעשר: מה אני צריך את הדברים האלה, טוב לי עם מה שיש לי, ואני שמח בחלקי, ואני עבד ה' ועושה את רצונו. ופתאום רואה כזה חלום שנתעשר, אצלו זה היה סיוט, זה היה חלום רע. צריך הטבת חלום.

טז. א"ה: מצינו במקום אחד בספרו שמחת ישראל (פרשת פנחס עמוד רכא) על הפסוק והעמדת אותו לפני אלעזר הכהן, שכתב, "זה פירשו לי בחלום, כ"ד אייר שנת תרס"ח". ע"ש. אבל הרבה נגלה לו בחלום הלילה, וטמן ברמז דבריו, כמו שיתבאר להלן.

ולתפלת, זה קשה, לעקור את עצמו לפרק הזמן של תפלת מנחה מכל מחשבותיו התדירות של עסקי העבודה, זה לא דבר קל. ולכן אמרו רבותינו (ברכות ו:) לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה. ולכן אם עשה כן, שעם כל זה הוא יושב ומתפלל בדעת שלמה, בכוונה בהתבוננות ובהודאה לחי העולמים שנתן לנו את היכולת והזכות לעמוד ולהתפלל אליו, או אז שכרו הרבה מאד. (טור שם, והובא גם בכף החיים שם סק"א).

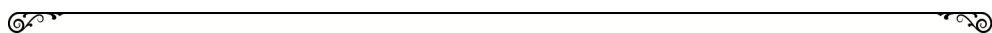
אמנם הגמרא הוסיפה (בברכות ו:) שצריך להיזהר גם בתפלת ערבית וגם בתפלת שחרית, כי כל התפלות צריכות חיזוק (ע' ברכות לב:), וכל התפלות צריכות כוונה, אבל פותחים באזהרה על תפלת מנחה: לעולם יהיה אדם זהיר בתפלת המנחה.

סדר תפלת המנחה

וסדר תפלת המנחה, כותב סבא בכף החיים (סי' רלט אות ו), תחילה יאמר למנצח על הגיתית" לבני קורח מזמור עד סופו"י, בזה פותחים את תפלת מנחה. ואחר כך יאמר

שאם חז"ל אמרו לעולם יזהר אדם בתפלת מנחה (ברכות ו:), זה לא מילה בכדי, אדם צריך לדעת איך לגשת לתפלת מנחה. מה באמת האזהרה הזו שלעולם יהיה אדם זהיר בתפלת המנחה, שהרי אליהו זכור לטוב לא נענה אלא בתפלת המנחה (ברכות ו:). מה יש במנחה יותר משאר תפלות, מה ההדגשה? רבינו יעקב בעל הטורים, מעמודי ההוראה, בנו של הרא"ש, מסביר את זה (טור ר"ס רלב): כי תפלת מנחה היא תפלה יותר קשה. אדם קם בבוקר, אחרי שנה בלילה, קם עם כוחות, הראש פחות או יותר צלול, ויכול להתפלל תפלת שחרית איכשהו עם צומת לב, עם התבוננות, להודות לבורא עולם, כיון שעדיין ראשו צח וצלול, אין לו עניינים אחרים. בערב לעת סיום היום, קל יותר להתפלל תפלת ערבית, כי כבר כל עסקי היום מאחוריו, ענייני המלאכה והפרנסה, ורק יתפלל תפלת ערבית וגומר, לכן הוא מתפלל ביישוב הדעת. לעומת זה תפלת מנחה היא בלב היום, באמצע עבודתו, כשהוא מוקף בטרדות היום, עם הבלבול ועם החוסר יישוב דעת, והאדם נדרש להפסיק מכל עסקיו

יז. דרך אגב מה "גיתית", אדם ישאל את עצמו מה זה גיתית. מה זאת אומרת מה זה? כל יום אני אומר את זה, מה שאמרתי אתמול מחר אני אכונן, גיתית זה גיתית... גיתית אומר רש"י (תהלים ח א, פא א): זה כלי נגינה, כלי זמר הבאת ממקום שקוראים לו "גת" ששם יש אומנים שיודעים לעשות את הכלי שיר הזה. וכשהיו אומרים את המזמור הזה היו משתמשים בכלי הזה ששמו גיתית [לא גיטת... שלא יטעו], והכלי הזה היו מנגנים בו בזמן בית המקדש. הקב"ה יבנה בית המקדש במהרה, ונוכל לראות בדיוק את סדר הכלים. יש חצוצרה ויש תוף ויש מצלתים ויש נבל, יש הכל.

את פרשת התמיד - שהוא זכר לקרבן התמיד, אשר לדאבוננו הרב עדיין לא זכינו להקריב את הקרבנות, ולא זכינו לקרבן הנפלא הזה, שהוא היה המכפר של כלל ישראל, כמו שדרשו רבותינו על הפסוק: צדק ילין בה ועתה מרצחים (ישעיהו א כא), צדיקים ילינו בה, לעולם לא לן אדם בירושלים אם עוון בידו (הובא ברש"י שם), תמיד של בין הערבים היה מכפר על העוונות של היום, ותמיד של שחר היה מכפר על העוונות של הלילה, אם ח"ו נכשלו אז יש כפרה בבוקר. שאדם יבין מה זה גדול הכפרה בקרבנות האלה שהפסדנו אותם, שהלב קצת יצבוט, קצת יהיה לנו דקירה בלב, על ההחמצה הגדולה הזו, הנה כבר 1900 שנה ויותר עדיין לא זכינו לקרבנות התמידים הללו. לדאבוננו אם עדיין אין לנו את הטובה הנפלאה הזו, אז לפחות ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד ג), שנאמר פרשת התמיד, ופיטום הקטורת. וכמו שאומרת הגמרא (תענית כז: מגילה לא:), שהעסק בפרשת

הקרבנות, של אמירת פרשת הקרבנות, זה עצמו כמו הקרבן, כך אברהם אבינו קיבל מבורא עולם. ואחר יאמר פיטום הקטורת, היו מפטמים ומקטירים את הקטורת בבוקר ובערב במזבח הזהב. ואחר כך יאמר אשרי יושבי ביתך, תהילה לדוד, וכמו שכתוב בסידורים, ואחר כך לשם יחוד, ויהי נועם, קדיש, עמידה, חזרה, וידוי, נפילת אפים, קדיש תתקבל, למנצח בנגינות, קדיש יהא שלמא, עלינו לשבח, על כן נקוה לך, ואחר כך אומרים הפסוק ויאמר אם שמוע תשמע וכו' (שמות טו כו).

כל פרט ופרט בסדר התפלה מכון כנגד עולם רוחני עליון

ומוסיף סבא בכף החיים (שם): "ואל ישנה מזה הסדר, ואפילו אם היה הזמן דחוק". אנחנו לא כל כך מבינים, בלשון המעטה, את סדר התפלה, שבו כל פרט ופרט בתפלה מכון כנגד עולם רוחני עליון, כל התפלה סידרו אותה רבותינו היטב היטב,

אותו דבר למנצח על שושנים (תהילים מה א, סט א, פ א), מה זה שושנים? אומרים המפרשים: כלי נגינה שהיה במקדש והצורה שלו הייתה צורה של שושנה. (ע' רד"ק ומלבי"ם ומצודת ציון תהילים מה א, ומצודת ציון שם סט א, פ א. וע' רש"י בג' מקומות הנ"ל דקאי על ת"ח וישראל). זה הכוונה "שושנים לדוד" (תהילים סט א), לא רק בית הכנסת..

ית. מדוע ולמה קבעו את המזמור הזה לתפלת מנחה, מה זה שייך למנחה, איפה כתוב שם מנחה, חסר מזמורים, יכלו להגיד מזמור אחר, מזמור קי"ט למשל.. זה מזמור נפלא.. למה דוקא יאמר את המזמור הזה, מזמור פ"ד, למנצח על הגיתית לבני קורח מזמור? כל אחד יעשה שיעורי בית.. עכשיו הזמן קצר, אבל בהזדמנות אחרת נסביר.

היום התפלה קצרה ב"ה, מישתבח עד ובא לציון, עשר דקות, ועד ולא עד בכלל, כי ובא לציון כבר פטור צריך ללכת לעבודה.. נניח שתפלה כזו בוראת מלאך, אתם יודעים איך הוא נראה, בלי ראש בלי רגלים, מהחזה ולמטה, זה מלאך? זה מפלצת! זה יעמוד לו לזכות בשמים?? אדם יחשוב: בתפלתך מה אתה עושה, מה את הפועל. צריך להתאמץ שהתפלה תהיה שלמה לפניה ולאחריה.

כל חלק מחלקי התפלה הוא כמספר "חיוג" לבורא עולם

כבר הזכרנו ואמרנו כמה פעמים, ואני חוזר עוד הפעם, מה ששמעתי מרבינו הגדול חכם בן ציון נשמתו עדן, זצ"ל, הוא צייר את זה ציור חד, מוחשי, משל למה הדבר דומה? זה כמו שאדם יודע כשהוא רוצה להתקשר למישהו והוא מחייג בטלפון, אם אדם מחסר מספר, אז משהו אחר עונה לו. אותו דבר בתפלה: כל חלק וחלק מחלקי התפלה ותפלה שאדם מתפלל לפני בוראו, זה כמו שהוא 'מחייג' בטלפון לקב"ה, מזמור ראשון זה מספר ראשון, והמזמור השני, זה המספר השני, וכן על זה הדרך כל מזמור ומזמור, כל פיסקא ופיסקא, כל ברכה וברכה, יש לה את החלק שלה ב"מספר" חיוג שלה לבורא יתברך. כל פרט ופרט בתפלה, הוא כמו הקשה על ספרת של ה'חיוג' לחי העולמים. ואם אדם מתפלל ח"ו תפלה מקוטעת, אז הוא לא 'חייג' נכון, כאשר הוא מרים את

כל חלק וחלק כנגד עולם מסויים, כל חלק פועל את פעולתו בעולמות העליונים. אם זה ברכות השחר אז פועל את מה שפועל, ואחרי זה באים הקרבנות, וזה מתקן מה שצריך לתקן. ואחר כך באים פסוקי דזמרה, ואחר כך ישתבח, וברכות יוצר, קריאת שמע, עמידה, חזרה, הכל מכוון, לכל חלק יש את התפקיד שלו, ולכן כשאדם משנה מסדרי התפלה, הוא מקלקל, הוא גורע, וגילה המגיד למרן הבית יוסף (מגיד מישרים פרשת בהר סיני): כי בשעה שהאדם משנה או מודלג בסדר התפלה, הוא גורם לקלקול בצינורות השפע. (הובא באחרונים סי' נב).

על ידי התפלה אדם מוריד שפע לעולם

על ידי התפלה האדם מתחבר לבוראו, תפלה לשון חיבור (ע' בראשית (ל ח) ובפירוש רש"י שם), ועל ידי בקשת התחנונים הזו זוכה שיורד שפע טוב לעולם (זהו הקדוש פרשת פקודי דף רלח סע"א), זה הפעולה של תפלה. במה דברים אמורים? כאשר הכל מכוון כמו שצריך, מתחיל מתחילת התפלה, הן בבוקר והן בשאר הזמנים, וגומר בסוף, אבל לא מקטע אותה.

המאחר לתפלה בורא מלאך הנראה כמלאך חבלה

יש אחד שבא לבית הכנסת בשחרית לדוגמא, נכנס למנין והם עומדים בישתבח, הוא נעשה שמח וטוב לב, לאמר:

השפורפרת לבקש מריבון העולמים בקשותיו: "ריבון העולמים! אני צריך כך וכך..", עונים לו מן השמים: סליחה זה טעות. מה טעות? לאן הגעתי? 'כאן זה בית חרושת לפחם..', למה? כך זה המספר שלך, זה המספר שחייגת. דלגת פה דלגת שם, חיסרת פה קטעת שם, נמצא שהתקשרת למספר שונה ממה שהייתה צריך. אבל לא את זה ביקשתי, רציתי ל"התקשר" לבורא עולם? מה אפשר לעשות, אתה לא התפלת תפלה שלימה. אבל השלמתי אחר כך? כן, אבל ה'חיוג' לא היה כסדר. (וע' כיו"ב בס' נר יהודה עמוד כט). זה מה שסבא ע"ה מדגיש, אפילו אם הזמן דחוק יזהר בזה.

צריך להתפלל בשלימות לפנייה ולאחריה

יש הנוהגים להתחיל ב'הודו', ולסיים בשים שלום [ויש מתחיל ב'הודו' ומסיים ב'סין'], מדוע ולמה אינני יודע.. אני זוכר כשהייתי בחור צעיר, לפני שנים, משהו

פרסם בירושלים מודעות גדולות מטר על מטר, אותיות אדומות, והיה כתוב שם: פרס חמישים אלף לירות, (מי שזוכר היה פעם כזה מטבע), יינתן למי שיגיד תירוץ והסבר טוב מדוע הרבה מתחילים את התפלה בהודו ולא מתחילים באלוקינו ואלוקי אבותינו". כך היה כתוב במודעה אם אני לא טועה, ועד כמה שאני יודע אף אחד לא זכה בפרס הזה. הוי אומר שהתירוצים אינם תירוצים טובים, צריך להתפלל בשלימות, ולהתחנך בדבר הזה, לפנייה וגם לאחריה. יש אחד שהוא גמר את התפלה, סיים את תפילת העמידה, ובעת אומרו ובא לציון גואל, מנשק את המזוזה ואתה רואה אותו כבר פרח מבית הכנסת, ובא לציון גואל כתיב, כבר נגאלנו..

מדוע תיקנו לומר פסוקי דזמרה

שמעתי מתלמידיו של המשגיח של ישיבת פונוביז' הגאון ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, מתלמידיו שזכו להכירו, לשמש אותו,

יט. יש הרבה שאומרים רק ברכות השחר, ומיד הודו, ועלינו לשבח, ונגמרה התפלה..

ב. על המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל

הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, גאון וקדוש, איש אלוקים קדוש ממש, נפטר ביום י"ח אדר, ראוי קצת להתבונן בדבריו ובהנהגותיו לפי ערכנו, כי באמת הרב ע"ה היה ממש לא מעלמא הדין. מי שידע והכיר, היה ממש רב גובריה ונפיש חיליה. אני בעוה"ר לא זכיתי להכירו, רק מתוך חיבוריו, אבל אלה שזכו ללמוד אצלו, לשמש אותו, מה שסיפרו עליו הפלא ופלא, נוראות. וכבר סיפרתי כמה פעמים מעוזו נפלאותיו, והכל היה בצנעה, הכל היה בהחבא ובסתר. ניצול הזמן באופן מקסימלי, לקנייני תורה ועבודה, שרגע אחד לא ילך לבטלה, עם כל הייסורים שהנוראים שהיה לו ל"א, אף על פי כן תמיד ראו אותו רק עובד ה'. והכל בחשבון לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו, בלי שום פניה.

פועל ישועות

כידוע המשגיח ע"ה היה פועל ישועות באופן מבהיל, והוא היה מצניע את זה בכל מה שהיה יכול להסתיר ולהסתיר. שמועתי מהתלמידים שהיה מחזה מרגש, מרעיד, כל מוצאי שבת אחרי תפלת ערבית, כשהיו באים ואומרים לרב 'שבוע טוב', אם הוא היה משיב למישהו 'שבוע טוב', אז אתה יכול ל'חתום' בשתי ידיים: השבוע הזה זה שבוע טוב. וכשהיו עושים ברכת הלבנה, מתי שהיו גומרים, אם היה אומר למישהו 'חודש טוב', אותו אחד יודע החודש הזה יהיה חודש טוב, הוא יכול ללכת באמצע הכביש ולא יקרה לו שום דבר.. ואם בראש השנה היה אומר 'שנה טובה', אדם היה יכול להיות בכל השנה הזאת שמח ומאושר, הרי הרב אמר 'שנה טובה'.. פה קדוש - פועל מציאות טוב עד אין סוף.

הסתפקות במועט

מידת ההסתפקות שלו לעילא ולעילא, ראיתי כתוב מה היה אוכל? יום אחר יום, כך שנה אחר שנה, עיקר סעודתו הייתה אורז. אדם יחשוב על עצמו, אם היו נותנים לו לאכול אורז שבוע אחד, לא יותר, היה מקבל על עצמו כל חייו לא לאכול יותר אורז.. היה אומר זהו זה, גמרנו, זה פטר אותי לכל החיים.. מי יכול יום ביומו יום אחר יום? אבל הרב כך היתה מידתו. הכל שקול הכל מנוי הכל מדוד. מספרים שבסוף ימיו כשהיה חולה ל"א, היה לו איזה שאלה אם אולי להוסיף עוד פרוסה לארוחה, אמר שילך לסטיפלער לשאול אותו. אבל אחר כך אמר, לא כדאי לבטל קבלה שקיבלתי על עצמי כל ימי בגלל שעכשיו אני חולה! כך הייתה מידתו, כמה לאכול, ואיך לאכול. למה? כי הגוף של האדם זה 'כלי', פירושו של דבר שאתה יכול לנהל אותו ולכוון אותו, אסור שגוף יהיה מושל עליך, אתה צריך להיות מושל עליו. באמת מי שיודע לחנך את גופו, 'לא לה' אותו, זו המילה המתאימה, אז יכול להיות חיים מאושרים, ממש כך, הגוף יקבל את שלו ויסתפק מה שצריך ותו לא מיד. אבל אם זה בהיפך, שאדם נותן שהגוף הוא יהיה המנהל, הוא יהיה המנהיג, והנשמה מסכנה היא צריכה להיות הנגדית והנפחת, אז אדם רואה את התוצאות אחר כך..

הניסים שהיו בישיבת מיר בשנחאי

ידוע שהוא היה משגיח של ישיבת מיר, לפני החורבן, והישיבה הזו גלתה לסין, לשנחאי, כידוע, היו שם ארבע מאות תלמידים בישיבה, לומדים יומם ולילה בהתמדה נוראית, והוא היה צריך לעמוד בראש כל הלומדים. הוא ניהל את כל ענייני הישיבה שלא יאונה להם שום דבר רע, היה שם צרות צרורות, היפנים הארורים רדפו אותם, רצו גם שם לעשות מחנה השמדה. יש הרבה עובדות וסיפורים איך ניצלו ממש בניסי ניסים מלוע הארי. גם אחרי המלחמה ראו שהעיר היותר מופגזת, זה היה שנחאי. ממש היה יום מאות מטוסים מפציצים את העיר, כדי להכניע את יושבי המקום. כולם רצו לעזוב את המקום, רצו ללכת לעיר אחרת יותר מרוחקת, בלב סין, אבל המשגיח לא הסכים, בשום פנים ואופן. אמרו לו: אבל רבינו זה סכנת נפשות! יום יום יש כאן הפגזות נוראיות! מה החשבון, מה הסיבה? אמר להם חלק אני אגלה לכם: תארו לעצמכם שנטלטל בדרך, שלשה ארבעה ימים, בימים האלה יהיה פחות תורה, ואם יהיה פחות תורה, זה יותר חמור ויותר מסוכן מכל ההפצצות כולם. לכן עדיף שנסאר כאן.

אחרי שנים הוא גילה שזה היה חשבון אחד, והחשבון השני, גילה, כי כל פעולה ופעולה היו מודיעים לו מן השמים מה לעשות! היה בא לו בחלום רבו המובהק, אומר לו, כך תעשה וכך תעשה. ולכן ניצלו בניסי ניסים ממש, פלאות. רק אחר כך ראו כמה שהוא צדק.

כל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל

לימודנו רבותינו (שמות רבה פר' ג סי' ח): כל הנוטל עצה מן הזקנים - אינו נכשל. מי שהולך ומתייעץ עם תורה, דורפתקי דאורייתא, תלמיד חכם, אינו נכשל. אחר כך ראו שלאותה עיר שרצו הם לברוח, שהציעו את ההצעה לפני המשגיח, היה שם חורבן יותר גדול, נכנסו לשם ולא השאירו נפש חיה מהאנשים שם. ידעו שיהיה להם נס שלא הגיעו לאותו מקום. יש הרבה עובדות ופרטים באריכות.

חצי שעה לא מספיק..

הוא היה אומר על עצמו, החצי שעה מאז שאדם פותח מברכות השחר, אלקינו ואלקי אבותינו, ושאר פסוקי דזמרה עד עמידה, זה לוקח חצי שעה, אבל הרב ע"ה היה אומר בשבילי זה לא מספיק, צריך יותר. למה? צריך להתבונן בתפלה, צריך לכון בתפלה. יש בני אדם שחצי שעה מספיק להם לשלשה תפלות עם שני ברכת המזון כידוע..

קביעות לימוד מוסר ואמונה לפני התפלה

מנהגו היה שלפני תפלת שחרית היה יושב ולומד מוסר, חוק כל יעבור. חוץ מפעם אחת שהיה אנוס, מימיו לא ראו אותו שאיחר לתפלה בישיבה, בכל מצב ומצב, גם כשהיה חולה. יום ביומו. היה מגיע בין הראשונים, לומד את הלימוד של המוסר שלו, ורק אחר כך - כך היה אומר - אני ראוי לגשת לתפלה.

להתבונן בנס קריעת ים סוף

כל יום היה חוזר ומשנן עיקרי תורה ועיקרי אמונה. התלמידים המקורבים שלו סיפרו שהיו רואים, היו שומעים, איך שהיה חוזר על יסודות האמונה יום ביומו, כדי לתקוע אותם בלב חזק. כמו קריעת ים סוף, היה מצייר לעצמו יום ביומו את נס קריעת ים סוף. אנחנו 'אומרים' שירת הים, יש גם מנגינות שעושים, ביום חול, בשבת, אבל לא מתבוננים, לא מתארים את זה, לא חיים את קריעת ים סוף. אבל הרב ע"ה היה מתאר את קריעת ים סוף, היו שומעים אותו איך הוא ממהיש לעצמו את הדברים האלה.

נס קריעת ים סוף

הרי קריעת ים סוף זה היה נס ופלא, לא כמו שחושבים שהם נקרע כמו שקרעו נייר, חתכו אותו לשנים כמו נייר, נעשה שם איזה כביש ונסעו שם וגמרו. לא כך, אלא זה היה ניסים וניסי ניסים, מבחיל רק לתאר את המצב הזה, כל צעד וצעד הם ראו מחדש איך הקב"ה יתברך שמו מבקע ומבטל את כל חוקי הבריאה, את כל חוקי הטבע. אומר רבינו בחיי (שמות יד כב ועוד) שקריעת ים סוף היה נס שהתרחש כל רגע ורגע, כל צעד וצעד שישראל נכנסו לתוך המים, היה נקרע עוד קצת ועוד קצת. האדם יצייר לעצמו איך הוא עובר במים, ואיך הוא נפגש במים עם האויב שלו, הצורר שלו, שהיה מענה ומכה אותו,

הנה החשבון שלך.. מתאר לעצמו איך הוא תובע, תלוי איזה סוג הוא היה, שלשה סוגים היו, כמו שאמרו רבותינו (הובא ברש"י שמות טו ה). צדיקים שבהם "צללו כעופרת" (שמות טו ז), ברגע אחד נפל ומת ושם הייתה קבורתו. היה אחר, מהרשעים שבהם, שהוא היה כמו 'קש', "יאכלמו כקש" (שמות טו ז), לא שוקע מיד במים, עולה ויורד יורד ועולה, והוא עומד ומסתכל עליו: הנה הנקמה.. והוא סופר: אחת - אחת ואחת, אחת ושנים, אחת ושלוש וכו', עד שבסוף הוא מת. עכשיו הקב"ה עושה את הנקמה בפרעה ובעבדיו, אחד אחד. מה כולם טבעו? הרי היו את אלה שמאחור, ראו מה קורה למתקדמים הראשונים, אז אלה ברחו!! אומר רש"י (יהושע כד ז) בשם רבותינו, שאחד לא נותר זה כפשוטו, היה הגל רודף אחריו וגורפו למים. אחד יושב על הסוס שלו דוהר וצוחל 'אני ניצלתי' כך הוא חושב, והנה הגל רודף אחריו מלמעלה וגורר אותו לים. עכשיו זה כבר ציור אחר של קריעת ים סוף.

עבודה יום יומית

כך היה המשגיח מתאר לעצמו יום יום, שנה אחר שנה, כך זה מכנים אמונה בלב. לכאורה למה צריך בכל יום ויום? יעשה פעם בחודש ומספיק. אדם יתאר את זה לעצמו פעם בחודש, זה כבר מספיק לחמם את הלב כמו שצריך?! היה אומר הרב ע"ה: לא! כל יום ויום! תכונת בני אדם כך היא, שאם לא יחזור וישנן את הדברים היטב יום ביומו, אז במשך הזמן הכל גווע, הכל חלף ועבר לא נשאר מאומה. העבודה צריכה להיות יומית. כי רק כך הדברים נקבעים בלב. אין התועלת באה אלא על ידי שינוי הדברים (כמו שכתב המסילת ישרים בהקדמה). לכן לא טוב אם אדם מידי פעם מתעורר ואחר כך גמרנו, לא נשאר מזה קנין גמור, צריך לחזור ולשנן יום ביומו. עד שהדברים נכנסים ומתיישבים על הלב יום יום. כשאדם 'שומע' כך את התפלה זה אחרת הכל.

אמונה בחוש

ידוע ומפורסם כי החזו"א ע"ה היה מעיד עליו, כי האמונה של המשגיח ע"ה, זה אמונה בחוש, בזה אמונה באצבעות. מה הפירוש? יש אחד אומר שהוא מאמין, אבל יש דברים שאדם יכול למשש, דבר גשמי שאדם תופס בידים, זה כבר יותר מאמונה רגילה, אני קניתי את זה, זה בידים שלי, זה לא אמונה אוורירית ופורחת באויר, שאדם אומר 'אני מאמין' וכיוצא בזה, אלא ממש מאמין בחוש. איך זה בא? על ידי התבונן ועבודה יום יום, כמו שאמרנו לפני התפלה מתאר לעצמו את נס קריעת ים סוף. זה כבר אחרת.

היה עמוד התפלה

כל זה היה המשגיח ע"ה עושה לפני התפלה. אם זה רק ההכנות מקודם, לחמם את הלב לקראת התפלה, לבוא לקראת מלך, אז תאר לעצמך איך בשעת התפלה היה.. לעילא ולעילא. וידוע כי הוא היה עמוד התפלה, כל תפלה שהיה מתפלל הייתה מתקבלת.

'לשמוע' מה שמתפלל

שמעתי מהתלמידים שהיו קרובים אצלו, דהוה מרגלא בפומיה תמיד: אני לא מבקש הרבה, אנחנו לפי מיעוט ערכנו קשה לנו להגיע לכל מה שצריך לכון, אבל די לנו לפי ערכנו 'לשמוע' מה שאנחנו

מתפללים. זה היה מבקש תמיד, זה המילים שהיה חוזר, שאדם בשעה שמתפלל ישמיע לאוזניו מה שמתפלל. 'ושמיעה' זה לא רק שיתפלל בקול רם שהאוזנים שומעות, אלא גם להבין, שאדם יקרא קצת את התפלה לאט לאט, לא בחפזון, ולא במרוצה, יטה אוזן למה שאומר 'ושמיעה'.

העושר והכבוד מלפניך

הוא היה אומר, שלכל הפחות כשאדם מגיע לפיסקא של 'ויברך דוד', יכין בה כראוי, למה? כי הכל שם. פירוש, כשאדם קורא ורואה ושומע 'והעושר והכבוד מלפניך' (דברי הימים א כט יב), והוא לא רק אומר את זה בתורת 'אמירה', אלא בתורת 'אמונה' שהדברים האלה קיימים בלבבו. מה כתוב פה? כתוב פה שני הדברים המרכזיים שאדם תמיד להוט אחריהם: עושר וכבוד. זה כולם רוצים, אלה דברים שאדם נכסף אליהם בכל איבריו ובכל חושיו. בא דוד המלך ע"ה ואומר לנו: 'העושר והכבוד מלפניך'. תדע לך יש מתייגע ואוסף כסף ועוד כסף, וכלום לא יוצא לו. ויש אחד שהכסף אצלו נופל מהתקרה.. רואים את זה בחוש. אותו דבר בכבוד, יש אחד עושה כל תחבולות שבעולם שיכבדו אותו, משלם כסף כדי שיכבדו אותו.. אבל לא מכבדים אותו. ויש להיפך, אחד שבורח מהכבוד, והכבוד רודף אחריו. 'העושר והכבוד מלפניך' זה מלפני הקב"ה, ממילא כשאדם יודע את הידיעה הזו וחי אותה, לא רק 'אומר' אותה, ממילא החיים שלו מאושרים. זה גם סגולה נגד קנאה, אדם נמצא אצל השני, רואה שהוא עשיר, ומקנא שהוא יותר עשיר ממני, מכבדים אותו. אבל אם הוא יודע ש'העושר והכבוד מלפניך', לא יקנא. למה? כי כל מקנא שורש הקנאה בא שנדמה לו שלקחו את זה ממנו, מגרעים את זה מחלקו, זה שורש הקנאה. [ולקנאה אין שום רפואה, אם אדם רק מקנא אומר ה'פלא יועץ' (ע' פלא יועץ ערך קנאה) קנאי זה בגדר מצטמק ורע לו.. כמו בהלכות שבת, זה רק רע לו ורק מזיק לו, שום טובה לא תצא לו מזה]. אבל אם הוא יודע ש'העושר והכבוד מלפניך', גם מה שיש לשני זה לא של השני, אלא הקב"ה עושה זאת, אם כן תדע למי לפנות, תדע למי לבקש למי להתחנן, וגם אתה תקבל, הקב"ה לא מקפח אף אחד. רק תפנה אליו, תתפלל אליו ותבקש. לכן היה אומר כשאדם מגיע ל'העושר והכבוד מלפניך', יכין כמו שצריך, 'לשמיעה' מה שאדם מתפלל. [א"ה: עיין לבעל כף החיים בהקדמותיו לספר חיים עד העולם וספר חוקי חיים שמביא הפסוקים דויברך דוד, וביאור הדברים לפי האמור. ודו"ק].

מתו מוטל לפניו

בעצמי ראיתי מעשה שהיה, לפני כמה שנים נפטר אדם גדול פה בירושלים, היה ציבור גדול של בני תורה הלכו לחלוק למנוח הזה את כבודו האחרון, באמת היה אדם נכבד, חשוב, נפש יקרה. שמעו דבר פלא, עמדנו שם ואמרו לאחד שיגיד את המשנה (אבות פ"ג מ"א): עקביא בן מהלל אומר דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. עמד אותו אחד והתחיל לומר, לפייטן, עם כל הסלסולים וכל המקאמים.. מה זה בקשות פה? זה באשמורת הבוקר, אבל לא עכשיו. באותו רגע, המת לפניך, מה אתה מראה פה את הכח שלך בזמרה, כח שלך בפיוט ובמנגינות, לא מתפעל משום דבר? יש פה משהו שלוקחים אותו עכשיו לקבורה! רואים כאן גור דין משמים, הייתה פה מידת הדין, יש פה נפטר, כלל ישראל בצער, אדם גדול, והוא עומד ומפייט?! אלא מה? ניצל את ההזדמנות, ביקשו

ממנו, אז הוא רוצה להשמיע את קולו.. רבותי! תראו מה זה אדם בלי מוסר, ריק! כל מי שהיה שם רעד. איזה תאוות הכבוד.

אתה לא יותר גרוע מחתול..

סיפר לי אחד התלמידים, שהרב ע"ה היה אומר על אלה שהם תמיד דואגים על הפרנסה, עושה עוד עצה ועוד תחבולה, עוד עסק ועוד עסק, כדי שפרנסתו תהיה תמיד בטוחה [וזו לא העצה היעוצה, והיה חכם אחד שהיה רואה אחד מאנשי המקום שלו שתמיד היה רץ, תמיד במרוצה, אף פעם לא הולך כמו אדם רגיל. שאל אותו הרב: תגיד לי למען ה', מה סוד הריצה שלך? אף פעם לא ראיתי אותך הולך כמו אדם רגיל!! אמר לו: אני רץ אחרי הפרנסה. אמר לו הרב: במחילה מכבודך, מי אמר שאתה רץ אחרי הפרנסה? אולי אתה בורח ממנה?.. יש חשבונות שמים, אתה חושב שאתה רץ אליה והיא בורחת ממך]. היה אומר להם הרב ע"ה: תגידו לי ראיתם חתול רעב? חתול שאין לו כלום? מה שראה יקום ויגיד.. אין דבר כזה! דהיינו שהקב"ה יתברך שמו זן ומפרנס לכל. אז תדע שאתה לא גרוע בעיני הבורא יתברך מחתול.. גם לך הוא ידאג, גם אותך הוא יפרנס.

לבני עורב אשר יקראו

כתוב בפסוק (תהילים קמו ט): "לבני עורב אשר יקראו", הפשט הפשוט שאנחנו מפרשים את זה, מלשון 'בן', הבנים של העורב. אבל רבותינו הכניסו פה עוד עומק, דרשו: "לבני עורב", מלשון לבן. מה הפירוש? בשעה שהאפרוחים של העורב בוקעים ויוצאים מהקליפה של הביצה, הצבע שלהם בתחילה לבן, אז אומר העורב: אני שחור כמו כושי, שחור כמו עורב, ואלה הבנים שלי לבנים!! זה לא ייתכן, זה לא שלי לא ממני, אם כן אני פטור מלפרנס אותם.. אכזרי על בניו. אז מה ימותו האפרוחים ברעב? מי ידאג להם? אומרים רבותינו, כמו שהביא רש"י במסכת בבא בתרא (ה), שהקב"ה מפרנס אותם. איך מפרנס אותם? מצואתם נעשים יתושים והם אוכלים אותם. אז "לבני עורב אשר יקראו", הקב"ה זן ומפרנס לכל ודואג לכולם, לך לא ידאג.. תדע את הדברים האלה.

מידת הנקיות

ראיתי מעשה שאחד מהמקורבים העיד עליו, שפעם נפטר אחד מהגדולים מגדולי רבותינו לפני למעלה מחמישים שנה, אז ביקשו ממנו שיספיד, והוא סירב, שלא כדרכו. תמיד שאומרים לו שיגיד איזה שיחה היה אומר, אבל הפעם הוא סירב. התפלאו מה קרה שהפעם הרב מסרב? אחרי איזה זמן שאלו אותו, למה כבוד הרב לא רצה לספיד את אותו גדול? אמר להם אני אגיד לכם את האמת: ל"א אחד מהנכדים שלי נפטר באותה תקופה, סמוך לפני כן, ואני פחדתי שבשעה שאני אעמוד ואספיד את אותו גדול ואני אתחמם ואני אצטער ואני יבכה, אז אולי בתוך תוכי הבכיה לא תהיה על הגדול שנפטר, אולי על הנכד שלי שנפטר לפני זה אני בוכה. זה כבר לא רציתי, זה לא כולו לשם שמים, לא כולו בנקיות. לכן פטר את עצמו מהדבר הזה. אדם צריך לחטט בתוך נבכי הלב שהכל יהיה קודש קדשים לה' אלקיו, בלי שום פניה, להתבונן איך ללכת בדרך המובילה בית אל.

כשאדם נפטר ידיו פתוחות

ידוע כי כך הוא מנהגו של עולם, כשאדם נולד, כשהוא בא לאויר העולם, ידיו קפוצות. וכשמת האדם ידיו פשוטות. רבותינו ע"ה לא נתנו לשום דבר שישמט מעיניהם הקדושות, וכל דבר ודבר אשר ראו הם למדו להתבונן בו ולהוציא ממנו המוסר שצריך, לדעת חכמה ומוסר. אמרו מה הסיבה לזה? אחר לא היה לומד מזה שום דבר, אבל התנא האלקי רבי מאיר ידע מה ללמוד מזה, וכמו שאמרו במדרש קהלת (פר' ה ס"ס יד): כשאדם בא לעולם ידיו הן קפוצות, כלומר כל העולם כלו שלי הוא, אני נוחלו. וכשהוא נפטר מן העולם ידיו הן פשוטות, כלומר לא נחלתי מן העולם הזה כלום. אפילו אסף ואפילו צבר ואפילו יש לו הון אדיר, וכי לקח את זה איתו? כלום, לא לקח גרוש אחד. מה כן לקח איתו? תורה מצוות ומעשים טובים. הדברים ידועים.

נטל כל חמודות עולם והלך לו

ובזמן שהמשגיח ע"ה נפטר, שמעתי מתלמיד חכם מופלג, שהיה פליאה רבתי, המשגיח לא נפטר באופן הזה, אלא עם ידיים סגורות, היפך מנהגו של עולם. אז אמרו שאכן הרב לקח את כל חמודות העולם הזה איתו, כמו שאמרו על שמואל הקטן (מסכת שמחות פ"ח ה"ז). מה הפירוש? בשעה שנפטר יש אחד שבחיים חיותו כל הזמן שלו הפסיד, הכל התבזבז לחינם, שום קנין רוחני הגון וטוב לא לקח איתו. אבל הרב ע"ה ניצל כל רגע ורגע מהחיים שלו, הוא השקיע בקנייני העבודה, השקיע בקירוב לבורא יתברך, השקיע באמונה, השקיע בתורה, השקיע בתפלה, אם כן אחד כזה יש לו רכוש, הוא באמת יצא עשיר מהעולם הזה. נטל כל חמודות עולם והלך עמו. אחד כזה באמת יכול להגיד אני זכיתי אני אספתי אני צברתי. אומרים "טוב שם משמך טוב ויום המוות מיום הולדו" (קהלת ז א), בשעה שאדם בא לעולם אין אתה יודע מה יהיה איתו, אף אחד לא יודע, אולי יהיה צדיק יסוד עולם, ואולי.. לא. אבל מתי מתברר אכן מי הוא ומה הוא? ביום פטירתו, שמסתלק האדם לחיי עד, אז רואים בדיוק לאיזה מחנה היה.

חושב שיחיה לעולם..

ולכן תמיד היה רגיל לומר את המשפט הידוע, לשון הזהר הקדוש בפרשת נשא (דף קטו סע"א): בר נש אויל בהאי עלמא, והוא חשיב דדיליה הוא תדיר, וישתאר בגויה לדרי דרין. הרב ע"ה מנהגו היה כמעט כל שיחה ושיחה לחזור על המשפט הזה. משפט מפתח בקנייני העבודה. מה הפירוש? 'אויל בר נש בהאי עלמא', מנהג העולם, כך בני אדם חושבים, הולך אדם בענייני העולם הזה, 'והוא חשיב דדיליה הוא תדיר', חושב כל מי ומה שיש פה בעולם הזה, זה בעבורי, זה בשבילי, כך נוהג שבעולם, כך בני אדם ההדיוטות חושבים. ועוד 'וישתאר בגויה לדרי דרין', הוא כתב 'חווה' שהוא ישאר פה לפחות חמש מאות שנה.. ככה הרגשה של האדם. הוא מסלק דעתו מלחשוב על זה. תעשו בירור. [אתם רוצים ראייה? כשאדם הולך לפעמים ללויה, של מישו מהמשפחה או המקורבים, הולך מלוה אותם, יש בני אדם המקורבים אליהם ממש עומדים בוכים, מצטערים. ויש בני אדם הולכים אחרי המיטה, מזדחלים אחריה, והם מפטפטים ומדברים בניהם. ויכול להיות שבאותו זמן שהוא הולך בהלויה אחר המיטה, הוא עושה גם כן עסקים.. 'או, טוב שפגשתי אותך', 'אתה נחון לי באמת', 'מהשמים באת', 'טוב שההוא מת כך

שהיה מסביר מה הטעם שתיקנו לומר בכל יום פסוקי דזמרה, הרבה שואלים כמה היה טוב אילו היה האדם אומר רק את תפלת שמונה עשרה, שתי דקות וגמרנו.. ובפרט ביום השבת שיש הוספות בפסוקי דזמרה..

שלא יבוא לתפלה כנציב קרח קפוא

ואמר הרב כי כל הענין של פסוקי דזמרה זה דבר אחד פשוט: לחמם את הלב

לקראת העמידה, שאדם בא להתפלל תפלת העמידה, שלא יבוא כמו נציב קרח, קפוא, אלא יבוא לתפלת שמונה עשרה חם יותר, איך זה? על ידי פסוקי דזמרה, אדם קורא את המזמורים האלו שכולם מתארים נפלאות הבורא יתברך, חסדיו רחמיו, כמה שהוא דואג לנו, כמה שהוא רוצה את טובתנו, אז ממילא כשאדם בא לתפלה כולו לזה, יש לו חשק להיות קשור ודבוק לבוראו. זה הענין של פסוקי דזמרה.

נפגשנו.. 'תשמע יש לי כך וכך' וכו'. באותו זמן שהוא מלווה משהו לקבורה! ריבון העולמים: כולם באותו גזירה, בני אנוש אנחנו, איך זה? אלא אדם אומר 'אצלי זה לא יהיה'..]. אצל הרב ע"ה זה היה משפט יסודי, כל הזמן היה יושב וחוזר על הדברים הללו. וזה ידוע רבותי, מי שאינו לומד מוסר, יראה מה שיראה, יראה הכל, ולא יתפעל משום דבר.

לא היה לי זכות למסור נפשי על קידוש ה'?

אחרי המהפכה הגדולה והחורבן הגדול בשואה, בארצות חוץ לארץ, המשגיח ע"ה היה גר בירושלים, והיה אומר שיחות בביתו. וסיפר לי גאון אחד מרבני ירושלים, שיום אחד הוא הגיע לביתו של המשגיח קצת מוקדם, נכנס לביתו של המשגיח. הרב לא שם לב שנכנס משהו, ואותו אחד שומע אותו שהוא מדבר עם הקב"ה. המשגיח ע"ה עומד ומשוחח עם ה' יתברך. על מה הוא מדבר? 'ריבוננו של עולם, הנה המשפחה שלי נהרגה בשואה, וגם פלוני וגם אלמוני, אני לא הייתי ראוי גם כן למסור נפשי על קדושת שמו יתברך, להירג על קידוש ה'?' לא היה לי זכות?', כך היה אומר ובוכה. זה שסיפר לי את זה אמר לי, שמעתי את זה וברחתי כל עוד רוחי בי. על מה אדם נותן לב על מה אדם חושב על מה אדם מבקש.

לחיות על קידוש ה'

האמת היא שכולנו אומרים את זה בקריאת שמע, צועק ה' אחד, מה הוא מכין? על ייחוד קדושת שמו יתברך! אבל זה רק צועק 'אחד' עד שרועדים החלונות, אבל רק אומר וגמרנו.. אבל רבותי: נכון, צריכים כל אחד ואחד למסור נפש על ייחוד קדושת שמו יתברך, זה עיקר המצוה, אין ספק. אבל לא פחות מזה, לחיות על ייחוד קדושת שמו יתברך. זה גם כן קשה, שאדם ידע שצריך לחיות לשם שמים, לא בשביל חשבונות שלו, תאוותו שלו והנאות שלו, אלא לכבוד הבורא יתברך. המשגיח ע"ה לא נהנה מהעולם הזה כלום. הכל היה קודש קודשים לכבוד ה' יתברך, לא היה איכפת לו מכלום, כל ענייני העולם הזה כלאחר יד, ביתו היה בפשטות, ועוד.

המדלגים מפסידים

נפקא מינה לכל אלה שמדלגים שידעו מה הם מפסידים. ח"ו מי שהתרגל בזה. יש אחד שמדלג, התחיל היום התפלה ביוצר, ככה התפלה הייתה קצרה וחלקה... ולא היא, רבותי, לדעת: אלה הדברים הבסיסים. האדם צריך להתרגל לומר את התפלה בשלימות מראשה לסופה, גם שחרית שם מנחה וגם וערבית, להתחנך בדבר הזה, ולחנך גם את הילדים.

יתאמץ בדבר הזה

ולכן מזהיר סבא: "ואל ישנה מזה הסדר", לא לשנות, זה הסדר שקבעו רבותינו, להתאמץ ולהשתדל בדבר הזה בתכלית, ואפילו אם היה הזמן דחוק, לפעמים לאיזה סיבות, אונס או משהו אחר, הזמן דחוק ומצומצם, אז האדם אומר: הפעם אני אנוס, הפעם אני אדלג אני אחסר. אבל לא! צריך להתאמץ.

לא להגיע ברגעים האחרונים

קודם כל, לא להגיע לרגעים האחרונים. זה כלל גדול בתורה, כמו שאומרת הגמרא במסכת ברכות (כט:), אני לא רוצה לחזור על מה שכתוב שם, כל אחד יודע. יסדר לעצמו את הזמן הטוב והמתאים.

כשאדם צריך לצאת לדרך ויש לו רכבת או אוטובוס בשעה מסוימת, הוא לא יוצא ברגעים האחרונים ואומר 'אני אסמוך על הנס', 'אני אספיק'. אלא הוא יוצא לפני זה, הוא רוצה להגיע 'על בטוח'. אם הוא יחמיץ את הרכבת הוא ישאר שם תקוע לבדו. אותו דבר בתפלה, יתאמץ לסדר הכל שלא יבוא למצבים כאלה. אבל גם אם הגיע לידי אונס כזה, והזמן דחוק, אומר סבא ע"ה: לא ידלג.

תפלה בדילוג אבל בציבור, או תפלה ביחיד בלא לדלג מה עדיף?

תשמעו דבר נורא: חכם בן ציון ע"ה כותב בספר (שו"ת אור לציון ח"ב פ"ז סי' ב) שכדאי לאדם שיתפלל ביחיד אבל שלא ידלג ויחסר. למה? כי אם יתחיל לדלג יתחנך ויתרגל וכך תהיה התפלה שלו תמיד, חסרה ולא שלימה, פה חיסר את זה פה דילג את זה. לכן יתאמץ להשתדל בדבר הזה, יקדים עוד חמש דקות, מה יקרה?

עיקר קבלת השפע זה אחר התפלה

עיקר קבלת השפע זה אחרי התפלה, אחרי שבא האדם אל הקב"ה ומבקש ממנו בתפלת שמונה עשרה תן לי חכמה, תן לי בינה, תן לי דעת, סליחה, פרנסה וכו', אומרים בשמים תנו לו, כל כך ביקש מגיע

כא. בגמרא ברכות (כט:): לייטי עלה במערבא אמאן דמצלי עם דמדומי חמה, מאי טעמא דלמא מיטרפא ליה שעתא.

לו. באים לתת לו, נעלם ואיננו, לא מוצאים אותו, הוא כבר ברח, רק אומרים ובא לציון והוא בחוץ.

עומדים צופים ומשתחווים רווחים

על זה אמרו הדרשנים עומדים צופים ומשתחווים רווחים (אבות פרק ה משנה ה), בשעת עמידה בית הכנסת מלא, עומדים צופים, מגיעים לעלינו לשבח: ואנחנו משתחווים - רווחים, חצי כבר יצאו, חלילה שלא תהיה כזאת בישראל, לא לפניה ולא לאחריה.

מנהגינו מנהג ותיקין

לכן מזהיר סבא בכף החיים (שם) ואומר: ואל ישנה מזה הסדר. לא טוב אלה שמקצרים תפלת מנחה, אומרים אשרי ומיד מתחילים תפלת שמונה עשרה. המנהג שלנו הוא מנהג ותיקין, מנהג מגדולי הקדמונים רבותינו המקובלים, כך סידרו, וכך לנהוג וכך צריך לעשות. (ע' בית יוסף ס' רלד והובא ברמ"א שם, וע"ש בכף החיים סק"ג, ובס' קלב אות יא והלאה).

הוכיחו אותו בחלום

כאן מוסיף סבא בכף החיים (ס' רלב אות ו), לאחר שכתב שלא ישנה מזה הסדר, ואפילו אם היה הזמן דחוק, וכך הוא כותב: "מעשה באחד ירא שמים שהיה פעם אחד הזמן דחוק, ולא אמר למנצח ופרשת התמיד

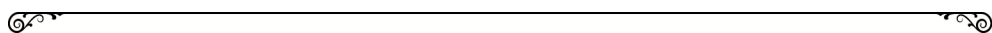
וכו', אלא רק התחיל לאמר לשם יחוד וכו', והתפלל שמונה עשרה, ובאותה הלילה הוכיחו אותו בחלום לאמר: מדוע העולם מתפללים תפלה שלימה, ואתה חסרה. ועל כן כל אדם יש ליוהר בזה".

סיפורים כאלה הם בדרך כלל מהספר חסידים

לפני רבות בשנים כאשר ראיתי את מעשה זה בכף החיים בפעם הראשונה, התפלאתי קצת, כי מי שבקי קצת יודע שבדרך כלל כל הסיפורים הללו מי שמביא אותם זה רבינו יהודה החסיד, מרבותינו הראשונים בעלי התוספות בעל רוח הקודש, תמיד תמצאו בספרים שלו עובדות כאלה, מעשה באחד שכך עשה וכך הוכיחו וכך אמרו, וכיוצא בזה, והמגן אברהם מביא ממנו כמה דברים כאלה, או בספר קב הישר, שם בדרך כלל נמצאים המעשיות והעובדות כגון אלה, אבל במעשה זה לא נתקלתי בשום מקום ובשום ספר שיביא אותו. ותמיד הייתי תוהה מאיפה הסיפור הפלאי הזה, מאיפה סבא ידע את הסיפור הזה על אותו אחד ירא שמים שבאו אליו בחלום הלילה, וכך אמרו והוכיחו אותו.

פנקס החלומות כת"י של בעל כף החיים

הדבר נשכח מליבי עד שנודמן לי בזמנו, ומצאתי בתוך תכריך כת"י את קונטרס החלומות כתב יד קודש של סבא בעל כף החיים עצמו, היה לו מין פנקס ששם

הוא היה רושם כל חלום וחלום, וכל חזיון לילה שהראו לו, יש שם גילויים מבהילים, סבא כתב אותו לעצמו ולא להדפסה, לא את כל הכתוב כאן ניתן לגלות, אך גם מעט מן הדברים מעורר תדהמה. ובאחד המקומות שם הוא כותב: יום זה שנה זו, היה הזמן מצומצם, והתפללתי רק לשם יחוד ומיד תפלת העמידה, ולא אמרתי את הפסוקים וכו', ובאותו הלילה באו אצלי והוכיחו אותי בחלומי לאמר מדוע כל העולם כולו מתפלל תפלה שלמה, ואתה היום התפללת תפלה חסרה.

על מה להוכיח אותו חוץ מדבר זה, שהרי אם באו להוכיח אותו על מה שדילג בתפלה בלבד, הוי אומר שחסרונות אחרים לא מצאו להוכיח אותו. אדם ישאל את עצמו אם היו צריכים לבוא מן השמים להוכיח אותי, יכלה הזמן והמה לא יכלו.. יהיה לי חלום שבעים שנה.. לכל הפחות כמה לילות שלימים רק להוכיח אותנו, על דבר זה ועל מעשה זה וכו', אבל אצל סבא רק על זה שדילג בתפלה היה מה להוכיח אותו.

העיד על עצמו כי הוא "ירא שמים"

אחרי ארבעים ושבע שנה מותר לנו לגלות.. **התגלה** לנו הסוד על מי מדובר פה במעשה שכתב בספר כף החיים על "אחד ירא שמים", הרי שהוא כתב מעשה זה על עצמו, בלי שיזכיר ולו ברמז כי הוא בעל המעשה, לרוב צניעותו וענוותנותו הגדולה. אבל אנחנו אחרי ארבעים ושבע שנה, מותר לנו לגלות את הסוד..

מוסר שני למדתי מכאן, הרבה נתפעלתי מההגדרה שסבא כותב פה, "מעשה באחד ירא שמים", אשרי ילוד אשה שיכול להעיד כך על עצמו, כי זה התואר הגדול מכל התוארים "ירא שמים". אשריו למי שהוא יכול להעיד על עצמו שהוא ירא שמים. היום כולם 'יראי שמים', ולא סתם יראי שמים, אלא 'ירא שמים מרבים', 'חד בדרא', כולם היום 'חד בדרא' בכל מכל כל..²² היום התוארים זה אפס, אבל אם סבא כותב "ירא שמים", זה לא סתם, זה "ירא שמים" באמת.

לא היה מה להוכיח אותו חוץ מדבר זה **ומזה** למדתי הרבה, דבר ראשון למדתי שעוונות אחרים לא היה לו, לא היה

כב. כמו הסיפור שסיפרתי פעם: שהיה מגיד גדול בארצות ליטא, וראה פעם שנים קטנים שבקטנים שהתקוטטו באיזה סוגיא, עד שאחד אמר לשני: אתה לא מתבייש להתקוטט איתי?, אני אומר לך: זה ההסבר זה ההבנה! אתה יודע מי אני? אני גאון!, אמר לו השני: גם אני גאון, אמר לו: אבל אני 'גאון גדול', אמר לו: גם אני גאון גדול. אמר לו: אבל אתה לא יודע מי אני, אני 'חד בדרא', אמר לו השני: אז מה? גם אני חד בדרא! שאל המגיד: ומי איכא תרי חד? והשיב: יש! 'חד גדיא חד גדיא'. 'חד בדרא'.

כאן בעולם הזה הכל אפשרי. אבל בעולם הבא כבר מאוחר. שהאדם ידע ולא יתפתה ליצרו לאמר, אין דבר, הכל יעבור בשלום. מדקדקים! הנה כאן אנו רואים כי חסר פרט כאן מסדר התפלה, וכבר יש טביעה בשמים.

מחלומי של אדם ניכר מי הוא - על מה באו להוכיח בחלום הלילה את בעל כף החיים?!

והמוסר הגדול הגדול שכולנו צריכים ללמוד, הרי במה פתחנו, הסברנו שהחלום זה הסימן המובהק לתוך, לפני, זה מעיד על מי ומה, מי האדם. וכאן זה מעיד לנו מי הקדוש הזה, סבא בעל כף החיים זצ"ל, זה נורא נוראות, צריך לשמוע את הדברים האלה, להתאמץ וללכת באמת בדרכים הללו שמביאים את האדם להיות עבד ה' באמת.

הראהו את מאורעות תרפ"ט

יש בקונטרס החלומות עוד דבר פלא, בתחילת חודש אב שנת תרפ"ט, הראהו בחלום את הפסוק (תהלים קכ"ז): ה' ישמרך מכל רע, ישמור את נפשך. באותה השנה ובאותו החודש פרצו מאורעות תרפ"ט הידועים..

* * *

על מה באו להוכיח את האדם על דילוג פיטום הקטורת

ויש כאן מוסר השכל, שמעו על מה באו להוכיח את האדם, לא על עוונות של מי יודע מה, של חילולי שבתות ושאר חייבי כריתות או חמץ בפסח וכיוצא בזה שאר תועבות ח"ו, לא על זה, אלא על התפלה שלו, ולא שמברך ח"ו שלא בכוונה, או התפלל שלא ביישוב דעת, לא על זה באו להוכיח, אלא על מה שדלג מסדר התפלה קצת, לנו זה נראה נדנדוד עוון, מה יש בזה, לא אמר פיטום הקטורת, מה קרה, סוף סוף הוא התפלל, הוא יצא ידי חובה.

בעולם הבא מדקדקים עם האדם בעולם הזה יכול לשוב בתשובה

ללמודך שככה מדקדקים עם האדם על כל פרט ופרט, שאדם ישכח, ויוציא מדעתו, שהוא יבוא בשמים והכל יהיה בסדר גמור, יעמוד שם וקצת יבכה וקצת יתחנו ויאמר: ריבונו של עולם ביני לביןך מה היא, ויעבור כתיב. אין דבר כזה, שם זה נקרא עולם האמת, ואמת זה אמת, מדקדקים, מדקדקים! כאן בשעה שאדם חי הקב"ה רחמן מלא רחמים אומר לאדם: שבעים - שמונים שנה קצבתי לך, אפילו לא השלמת כמו שצריך, תעשה תשובה, תפתח דף חדש.

כג. יש אחד שמתפלל אבל באותו זמן הראש שלו עובד שעות נוספות: המחשבות שלו משוטטות בשבעה רקיעים ובשמונה עולמות וכו', לא נכנס בזה.

נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה

ובאמת שכבר סבא בכף החיים מדבר על ענין זה של דקדוק הדין, שצריך לדקדק בהלכה בכל פרט ופרט. יש הלכה, כולם יודעים את זה, דבר שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים, היינו אם אדם אוכל פרי שהוא לח מאחד משבעת המשקים, יין דם שמן חלב טל, וסימנך: י"ד שח"ט ד"ם, חייב לעשות נטילת ידים. ולפי עיקר הדין כל גדרי הלכות נטילת ידים של פת נוהגים גם כן במה שצריך נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה, כגון, אם לא היה לו בנמצא מים צריך ללכת ארבעה מילין לפניו, ושני מילין לאחריו. ורוב הראשונים, רבותינו ראשונים כמלאכים, למעלה מחמישים במספר, סוברים שיש לברך על נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה ברכת על נטילת ידים בשם ומלכות, כמו בנטילת ידים לפת, אבל מרן השלחן ערוך (סי' קנח סעיף ד) פוסק מספק ברכות להקל שלא לברך, כי מרן ע"ה הביא (בבית יוסף שם) דעת התוספות (פסחים קטו. ד"ה כל שטיבולו) ועוד קצת ראשונים כי בזמן הזה לא מברכים, כי כולנו טמאי מתים. אבל שאר גדרי ההלכות הנוהגות בנטילת ידים לסעודה בפת, נוהגת גם בנטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה. (ע' משנה ברורה סי' קנח סק"כ, וכף החיים שם ס"ק יג וס"ק כה).

הלכה הזו משום מה רופפת

אבל הלכה זו משום מה אצל הרבה מהציבור, היא רופפת, מקופחת, אדם אוכל ענבים ששתפו אותם, אפרסקים או משמשים ששטפו אותם, והם עדיין לחים, הוא לא הולך לעשות נטילת ידים בשביל זה. יש כאלה שזה "חידוש" בשבילם שצריך ליטול על זה ידים, והאמת כי זו הלכה מעיקר הדין, כך כותב מרן בשלחן ערוך (סי' קנח סעיף ד): אם אוכל דבר שטיבולו באחד משבעה משקין שסימנם: י"ד שח"ט ד"ם (דהיינו: יין, דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים) ולא נתנגב, ואפילו אין ידיו נוגעות במקום המשקה, צריך נטילה בלא ברכה. ומוסיף הרמ"א: ואפילו אינו מטבל רק ראש הירק או הפרי, אפילו הכי יטול בלא ברכה. עד כאן. זו הלכה פסוקה.

מי שלא מקיים ההלכה יש לו קושיא נוספת בליל הסדר..

מתי כולם נוהרים בזה? בליל הסדר. לפני שטובלים את הכרפס, נוטלים ידים בלא ברכה, למה? רבינו הט"ז בהלכות פסח (סי' תעג סק"ו) אומר שזה כדי שתהיה עוד קושיא: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, שבכל הלילות אנו אוכלים דבר שטיבולו במשקה בלא נטילת ידים, והלילה הזה אנו נוטלים ידים לדבר שטיבולו במשקה...^{יד} לא

^{יד} הט"ז או"ח (סי' תעג סק"ו) על מ"ש בש"ע שם, ונוטל ידיו לצורך טיבול ראשון (של הכרפס), כתב

שהמצוה תעשה לכל פרטותיה ולכל דקדוקיה, עד הפרט האחרון, שהכל יהיה על הצד היותר טוב, אף שאם לא יזהר כך כך זה לא לעיכובא, מאחר שהוא חפץ לקיים המצוה בשלימות, כדי לעשות נחת רוח לאבינו שבשמים. זהו דקדוק ההלכה. לא לצאת ידי חובת המצוה בדיעבד, לקיים איכשהו את מצוה, או זכר למצוה, אלא לקיים את ההלכה לפרטותיה ודקדוקיה, זהו דקדוק ההלכה, זהו יראת שמים.

מצה שמורה משעת קצירה

שורש החסידות הוא על פי גדרו הלכה, להתאמץ לקיים את המצוה אליבא דכולי עלמא, שלא להיות כהמקילים, אלא לצאת לפי כל הדעות שאפשר. רבינו בעל הפלא יועץ (ערך פסח) מביא דוגמא לזה, יש מצוה גדולה ויקרה אכילת מצה, נוהגת לילה אחד בשנה, ליל ט"ו ניסן הוא ליל הסדר, ולגבי מצה זו יש בה כמה חומרות, ויש דעות שצריך לשמה משעת קצירה, שמשעת קצירה מכוונים לשם מצוה, וכל ק"ג כזה יקר,

צריך להוסיף את הקושיא הזו, צריך לקיים את ההלכה כל השנה, צריך להזדרז במצוה זו, וכך לא תהיה קושיא.

מה היא ההגדרה של "יראת שמים"

הפוסקים כולם הרעישו על זה, אם כך היא ההלכה, אז אין חכמות, צריך להיזהר בהלכות עד הפסיק האחרון. החזון איש ע"ה מגדיר מה היא ההגדרה של אדם "ירא שמים"? אומר החזון איש: דקדוק ההלכה. פה מונח עוצם יראת שמים, הגדר המדויק של יראת שמים מה היא.

ירא שמים נוהר לקיים את ההלכה על כל דקדוקיה

אם האדם יתבונן יראה הוא כי הרבה פעמים מקיים המצות כמו שצריך מעיקר הדין, אבל באיזה פרטים הוא מחסיר, יכול להיות זה לא לעיכובא, אבל בכל זאת הוא לא קיים את המצוה על הצד היותר טוב, היותר שלם. מי שיש לו יראת שמים באמת, הרי שהוא מחכה ומבקש ונותן את כל ליבו ודעתו כדי

בזה"ל: דכל שטיבולו במשקה צריך נטילה. מכאן יש תוכחת מגולה לאותן שאין נוהרין בכל השנה ליטול קודם שיאכל דבר שטיבולו במשקה, דמה נשתנה הלילה הזה מכל הימים שבשנה, ואם בא לטהר עצמו טפי בלילה זו, הוה ליה להיזהר על כל פנים בעשרת ימי תשובה שנוהרים הכל לאכול פת של ישראל דוקא. אלא ודאי שאין כאן אלא חסרון זהירות, ואין מדקדקים להשוות מידותיהם. ע"כ. [א"ה: מרן החיד"א בשמחת הרגל, כתב לבאר דמהאי טעמא אמרין "ו"רחץ בוא"ו, לרמז שלא רק בליל הסדר ירחץ ידיו לדבר שטיבולו במשקה, אלא בכל השנה כולה, על דרך מ"ש חז"ל במדרש בראשית רבה (פר' סו סי' ג), על הפסוק ויתן לך אלקים מטל השמים, יתן ויחזור ויתן. דילפינן מוא"ו יתירה דיחזור ויתן. והכא נמי "ו"רחץ. ע"ש. והן הן הדברים. וע"ע למהר"צ פרומר בס' ארץ צבי (מועדים, עמוד סח). ע"ש].

מעסקיו ועניניו שלו. דוגמא לדבר, יבואו לאדם ויאמרו לו: בא ותשקיע באיזה עסק חדש, (או כמו שיש מילה חדשה היום "פרויקט"), עסק שיביא ריוח כספי גדול. וכי כבר האדם רץ ומשקיע את כספו? אין כזה דבר בעולם! אלא הוא יברר, ויחקור, וידרוש, בחקירות ודרישות לאין מספר, עד שיהיה ברי לו שיהיה העסק הזה רווחי וטוב ונאמן. וגם אז הוא יביא שותף ויגיד לו: אתה תשקיע את הכסף ואני את השכל. ואם תוך החקירות הוא יבוא וישאל: את האמת אני מקבל את הקרן שלי חזרה בודאי, ויגידו לו "מחלוקת אחרונים" יש אומרים כן, ויש אומרים לא, הוא ישקיע? מבטיח לך אגורה אחת הוא לא ישקיע.. אתה רוצה את הכסף שלי? חלום בלילה... אם אני לא אהיה בטוח במאה אחוז, ויותר ממאה אחוז, שהכסף יחזור אלי, אני לא משקיע ולו אגורה שחוקה. אמת, כן הוא הדבר, למה שיאבד את הכסף.

להחמיר במעשה המצות לצאת אליבא דכולי עלמא

ואם כך הם פני הדברים בעסקיו, שחושש לכספו עד למאד, למה לגבי מעשה מצות לא נעשה כך, להחמיר ולדקדק, לצאת ידי חובה אליבא דכולי עלמא. יש אחד אומר לך: מה אתה רוצה, יש דעות בזה, יש מחמירים ויש מקילים, וכי אי אפשר לסמוך על המקילים? אומר המסילת ישרים (פ"ד ופרק כד), שהדבר צריך בדיקה, מי המיקל

האדם צריך להחמיר בזה. יש אחד אומר לך: אני נוהג מצה שמורה משעת אכילה.. מה אתה רוצה? הרי יוצאים ידי חובה! אבל זהו המבחן, בה השורש של החסידות, דקדוק ההלכה לצאת אליבא דכולי עלמא.

יסוד נורא בעבודת ה' מרבינו נסים גירונדי

מרן הבית יוסף בהלכות מגילה (או"ח סימן תרצ סעיף י'), לא נכנס לפרטים, מביא יסוד נורא בעבודת ה' בשם רבינו נסים גירונדי (תשו' הר"ן סי' עט, הובא בשו"ת הריב"ש סי' שצ), והיסוד הזה צריך ללות אותנו כל הזמן, הוא מביא צדדים בהלכה לכאן ולכאן, ודעת תלמידו הריב"ש להחמיר בדבר, ומסיק הלכה להחמיר בזה כדעת הריב"ש, וכך הוא נותן טעם לדבריו: רואה אני דברך טובים ונכוחים, שאפילו בעסקי העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוח, והמשומר מכל נזק ומכשול, ואפילו באפשר רחוק, על אחת כמה וכמה שיש לנו לעשות כן בדרכי התורה והמצוות שהם כבשוננו של עולם, ואיך נניח הדרך אשר דרכו בה רבותינו הקדושים ונכניס עצמינו במקום צר ובמשעול הכרמים. ע"כ. (וע' שו"ת אבקת רוכל סי' נה, ומהרשד"ם חאו"ח ס"ס לה, וע' למהר"א הלוי בגינת ורדים חאו"ח כלל ב סי' כא).

עבודת ה' לא תגרע מזהירות האדם בעסקיו בעולם הזה

זאת אומרת שהאדם צריך להזהר כי עבודת ה' שלו תהיה, לכל הפחות, לא גרועה

תחילת דינו של אדם בעולם הבא הוא בשלחן ערוך, אם קיים הדינים הכתובים בשלחן ערוך, כלומר: האדם מגיע לפני בית דין של מעלה, יביאו לפניו ארבעת חלקי השלחן ערוך, ויפתחו לפניו סימן ראשון סעיף ראשון, ויקריאו לפניו דברי השולחן ערוך, ושואלים אותו: אמור פלוני, קיימת מה שכתוב כאן? וכן על זה הדרך סעיף אחר סעיף, כל ארבעת חלקי השלחן ערוך.

שלחן ערוך הוא ספר הלכה המחייב את כולם
ספר שלחן ערוך הוא ספר הלכה המחייב את כולם, כל יהודי באשר הוא חייב לקיים ולציית לכל הכתוב בשלחן ערוך, זה לא ספר של הנהגות טובות, של חסידות, זה ספר הלכה, וזה מחייב את כולם ללא יוצא מן הכלל. זה המינימום. עליו מוסיפים עוד בתורה בחסידות בפרישות, בכל הנהגות הטובות. ולכן תחילת דינו של אדם הוא על השלחן ערוך^{כה}.

המזלזל בנטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה הוא בכלל מזלזל בנטילת ידים

ועל כן כותב הסבא בספר כף החיים (סי' קנח אות כה), שיזהר לקיים את ההלכה הזו, ליטול ידיו לדבר שטיבולו במשקה, ומביא

בהלכה זו, השלחן ערוך, הפוסקים, או "אחרונים". תשאל אותו מי ה"אחרונים" שמקילים בזה, יאמר לך: אני בעצמי, וכי אני לא נחשב אחד מאחרוני הזמן..

רבתינו ואבות אבותינו היו נוהרים בזה עד למאד

עיקר העבודה המוטלת עלינו היא לעשות נחת רוח לקב"ה, והיינו לדקדק לקיים ההלכה על כל דקדוקיה, לצאת אליבא דכולי עלמא, לא לחפש קולות, אלא להתייגע בחסידות, בפרישות, וכי רק בעני העולם הזה צריך להיזהר? מה תהיה התשובה של האדם ביום הדין על זה? ויסוד זה צריך להיות נר לרגלנו. תראו עד כמה רבתינו ואבות אבותינו היו מתאמצים בקיום תורה ומצוות, לצאת ידי חובה אליבא דכולי עלמא, היו מהדרים בכל מצוה ומצוה, מחכים לכל מצוה שרק תבוא לידיו, ומצפים לכל אפשרות לעשות נחת רוח לאבינו שבשמים.

תחילת דינו של אדם בעולם הבא הוא על השולחן ערוך

וכבר אמרנו, כי אין ויתורים, בשמים מדקדקים על האדם, על הכל. וכך כותב סבא בכף החיים (סי' קנח אות כה), כי

מעשה בזה על הגאון ר' אליהו לאפיאן

כה.

ומעשה בגאון ר' אליהו לאפיאן ע"ה, המשגיח זצ"ל, שבתקופה מסויימת בסוף ימיו הקפיד מאד לקום באשמורת הבוקר, והיה עושה כל תחבולות שבעולם לקום באשמורת הבוקר, היה מכין שעון,

מצות כחוט השערה עוד הפעם צריך מירוק וחשבון מחדש. "ובכל מדרגה ומדרגה שעולה צריך מירוק חדש". (שער הגלגלים הקדמה כב). לכן נוהרים ללכת אחר דברי המחמיר, אפילו שהדבר מותר מעיקר הדין, כיון שבשמים מדקדקים כחוט השערה כדי שיוכל לעלות ממדרגה למדרגה, ובכל מדרגה ומדרגה, מתחיל מירוק מחדש, מתחיל חשבון, וצריך בדיקה וצריך צחצוח וצריך זיכור, על כל פרט ופרט, מה שבפעם שעברה לא בחנו ולא בדקו, ועכשיו כחוט השערה. וכלשון הכף החיים (שם): "ועל כן יש חסידים נוהרין לילך אחר דברי המחמיר, אף על גב שלפום דינא הוא מותר, והוא מפני שבעת העליות מדקדקים עמהם כחוט השערה כנוכר, וכל איש כפי גבורתו". ולכן צריך להזהר בזה, כי תחילת הכל הוא שלחן ערוך, ישאלו אותו סימן קנ"ח קיימת? מה יענה.

בשם הגאון בעל מטה יוסף (ח"ב סי' יח ס"ק יט), שהמיקל בדבר זה מן התמיהין, והרי הוא מכלל המזלזל בנטילת ידים, שאמרו עליו דברים חמורים, שנעקר מן העולם (סוטה ד:) וחייב גידוי (ברכות יט.), ועוד כמה דברים חמורים. ועל כן ירא שמים יחוש לעצמו ויזהר בדבר.

כשאדם עולה בשמים ממדרגה למדרגה מדקדקים כחוט השערה

ומוסיף סבא בכף החיים בשם רבינו האר"י ז"ל, "שמעלין את האדם במעלות", שהרי זה ידוע שבכל שנה ושנה אדם עולה בעולמות הרוחניים מעלה מעלה, ומקבל שכר כפל כפלים, ועידונים רוחניים עצומים ונשגבים, "כפי ערך המעלה שמעלין אותו, צריך שיזדכך יותר, אפילו בדקדוקי מצות כחוט השערה", שמעו טוב, על דקדוקי

והיה מכין שומר שיעיר אותו מוקדם, והיה מכין שומר נוסף לשומר הראשון, כמו שאומרת הגמרא (גיטין כח:) ערבך ערבא צריך, שמא השומר הראשון ירדם. וכן כל מיני המצאות ודרכים שיעזרוהו לקום באשמורת מוקדם מוקדם.

ובראות כן אחד מתלמידיו, ניגש אליו ואמר לו: מחילה כבוד הרב שאני מתערב בענין שאינו שלי, אבל תורה היא וללמוד אני צריך, ילמדנו רבינו מה תורה מונח כאן, מה כבודו כל כך מקפיד ומשתדל, מזהיר ונוהר לקום באשמורת הבוקר. אמר לו הרב: תראה אני אדם זקן, (כבר הגיע הוא לגבורות), איני יודע מתי יבוא יומי, וכשאני יבוא לעולם הבא, תחילת דיני יהיה על שלחן ערוך. ובסעיף הראשון של השלחן ערוך כתוב: יתגבר כארי לעבודת בוראו שיהא הוא מעורר השחר. ישאלו אותי: קיימת? עשית מה שכתוב פה? איזה פנים יהיה לי אם אני בסעיף הראשון אגיד להם במשפט לא... לפחות שאת זה אני אוכל לעבור בשלום ולומר להם כן, סעיף שני ה' ירחם, אבל לפחות את זה אוכל לומר כן, לכן אני משתדל בזה. כי תחילת דינו של אדם הוא על השלחן ערוך. (ע' בס' לב אליהו ח"א בתולדותיו בראש הספר עמוד 36).

**כל אשר נשמתו זכה ביותר תאווה נפשו
לעשות חומרות וחסידות ביותר**

וכאן סבא אומר דבר נורא ואיום, נתן לנו מפתח גדול, בחינה מובהקת לאדם, היכן הוא אחוז בעבודת השי"ת, וכך הוא כותב: וכל אשר נשמתו זכה ביותר, תאווה נפשו לעשות חומרות וחסידות ביותר, וכל אשר אין נשמתו מתוקנת כל כך, תאווה נפשו לילך אחר הקולות, וסימניך בתר עניא אזלא עניותא (ב"ק צב). ובזה יוכל האדם להבחין את עצמו. כמו שכתבו בעלי המוסר ודו"ק. עד כאן.

**הדרך של האדם לדעת היכן הוא אחוז
בעבודת השי"ת**

הרי שגילה לנו כאן סימן מובהק, אם אדם רוצה לדעת איפה הוא אחוז בעבודת השי"ת, יראה איך קיום המצות שלו, זו בחינה אמיתית, אדם שמתאמץ ומשתדל וטורח ורוצה ושואף וחותר לקים את כל המצות, עם כל דקדוקי ההלכה, עם כל החסידויות, עם כל החומרות כמו שצריך, הרי אומר נשמתו זכה ורוצה באמת להיות עבד ה' על הצד היותר טוב. אבל אחד שתמיד

מחפש ללכת אחר הקולות, זה מעיד שעדיין אין נשמתו כל כך מתוקנת, צריך עוד עבודה, ועל זה אמרו בתר עניא אזלא עניותא, ובזה יוכל האדם לבדוק את עצמו.

**אדם יבדוק את עצמו האם הוא מחפש קולות
או חומרות?**

זה סימן מובהק לאדם, אם באמת שואף ומבקש מתאוות ליבו ומחשק נשמתו להיות מוסיף והולך, עוד ועוד בתורה ומצות, עוד חומרות ועוד חסידות, הרי אומר שנשמתו זכה, אבל מי שמחפש אחר הקולות רק לצאת יד חובה, או אז סימניך בתר עניא אזלא עניותא.

אם הוא מחפש קולות, בכל דין ודין חוקר ודורש, מי מיקל בהלכה פלונית? אני אחריו. מי מקל בהלכה אלמונית? אני אחריו. בכל מקום הוא נמצא במחנה שהוא מחפש איך להקל מעליו. שמע מינה חסר כאן, אין נפשו זכה ביותר. אבל אלה שהם איכפת להן מקיום המצות, הרי שהוא משתדל לחוש לצאת אליבא דכולי עלמא, לצאת גם לדעה זו וגם לדעה זו. וזהו הענין של דקדוק ההלכה¹.

¹ כו. א"ה: וע"ע בס' נר יהודה (עמוד יח ועמוד יט) שכן כתבו להיזהר בספיקות תלמידי רבינו יונה (ריש ברכות), ובספר סדר היום (עמוד עה), והחיד"א בס' לב דוד (פרק ל). ע"ש. וע"ע בס' תוספת חיים (עמוד כג), ובס' אור לציון חכמה מוסר (עמוד פח), ובדברי הכף החיים בספרו חיים עד העולם (סיום מסכת חגיגה עמוד ל). ע"ש. ובספר שובי השולמית ח"ד (ס"א א). עיין שם באריכות.

להיות מוסיף והולך, להסתכל על המצווה ולא על הפעולה

זה הכלל, להיות מוסיף והולך בגדרי העבודה, ולא לדלג פה ושם, לקיים את כל המצוות בשלימות, חיוב העבודה המוטל לעשות את מה שצריכים לעשות, זה סדר העבודה, הקדושה הפרישות והחסידות, להתאמץ ולהשתדל בכל מכל כל, באהבה ובחיבה יתירה, כי לא להסתכל על הפעולה, אלא להסתכל על המצווה, בורא עולם ציוה אותנו, ואמר את זה ואת זה, ואנחנו חייבים לעשות רצונו כרצונו, ואדם כאשר יהיה לו את הקביעות ללימוד המוסר וידברו איתו איך לעשות זה, ידע בדיוק איך לעשות את זה לעלות במסילה העולה בית אל.

* * *

צדקה קודם התפלה ובויברך דוד

נחזור למה שפתחנו, שהחלום הוא סימן מובהק לאדם לדעת מקומו בעבודת ה', סבא בספר כף החיים (סוף סי' צב) מזכיר חלום נוסף. מרן כותב (שם סעיף י'): טוב ליתן צדקה קודם התפלה. ולומדים זאת מהפסוק (תהלים י"ז טו): ואני בצדק אחזה פניך (בבא בתרא י'). כותב שם סבא בכף החיים (ס"ק מה): שצריך לתת שלשה פרוטות לפני התפלה, ושלשה פרוטות בעת אומרו ויברך דוד. ומעשה באחד שהיה נוהג כן, לתת

קודם היכנסו לבית הכנסת שלשה פרוטות וגם בויברך דוד ג' פרוטות, ופעם אחת חיסר ולא נתן בויברך דוד, אלא נתן רק לפני הכניסה לבית הכנסת, והוכיחו אותו בחלום על זה. ואנחנו נגלה כי גם "חסיד" זה, הוא בעל כף החיים בעצמו.

אם הוכיחו אותו על זה זאת אומרת שבשאר הדברים הכל מתוקן

שמעו טוב על מה שמדקדקים בשמים, ועל מה באו לאדם, הלואי שיבואו אצלנו בשמים ויוכיחו אותנו על זה שהאדם שלא נתן שלשה פרוטות קודם התפלה, הלואי, האדם היה שמח ביותר, כי אם אכן על זה היו מעירים לו בשמים, זאת אומרת שבשאר הדברים כבר אין לו מה לתקן, הכל מתוקן, ורק את זה נשאר לו לתקן ולראות. ואשרי הזוכה.

* * *

שערים שנהגו לומר במוצאי שבת

קודם התפלה בהבדלה במוצאי שבת קודש, נהגו לומר את השערים, פתח לנו בזה השבוע ובכל שבוע ושבוע שערי אורה, שערי ברכה, שערי גילה וכו', כמו שנדפס בסידורים. והמקור לזה בירושלמי (פ"ה דברכות ה"ב), הובא באחרונים (ע' טור סי' רצט, משנ"ב סי' רצה סק"ז, טעמי המנהגים ס"ס תכה עמוד קפט).

שערי סייעתא דשמיא עולים על כולם

ומספרים שפעם הבעל שם טוב שאל את נכדתו, הייתה חכמנית ופיקחה, ושאל אותה, אמרי לי, הנה פה בסידור יש חמישים שערים, איזה שער לדעתך הוא הנכבד ביותר מכל השערים, תעייני ותגידי לי, כך הוא שאל אותה. אמרה לו סבא, אני חושבת שהשער החשוב מכל השערים זה שערי סייעתא דשמיא. והבעל שם טוב הקדוש נענע לה בראשו כאומר: כן, את צודקת. בנוסח שלנו של הספרדים לא כתוב שערי סייעתא דשמיא, כתוב שערי עזרה, אבל זה אותו דבר. ודאי כשאומרים שערי עזרה לא רוצים עזרה משום בני אדם, רק מאיתו יתברך. אשרי הזוכה לסייעתא דשמיא. וסבא ע"ה היה לו סייעתא דשמיא.

מעשה בבעל כף החיים

סיפר לי גברא רבא, חכם מופלג מחכמי ירושלים, ע"ה, מעשה שהיה איתו, ואני אומר לכם המעשה איך ששמעתי ממנו בעצמו, שהוא פעם שחט עוף לשבת, והיה איזה שאלה לגבי הכשרו של העוף הזה, וניגש הוא לסבא בעל כף החיים לשאול אותו מה דעתו בדבר, והשיבו כי לדעתו עוף זה לא כשר. משום מה אחר כך הוא שאל את אחד מגדולי הגדולים, מורה הוראה בירושלים, רבי שמשון אהרן פולנסקי "הגאון מטעפליק" זצ"ל, על עוף זה, ואותו רב מובהק השיבו כי לדעתו עוף זה כשר.

בשומעו כן אמר לו השואל כי הגאון בעל כף החיים דעתו כי עוף זה איננו כשר.

אמר לו הרב, לך אמור לגאון בעל כף החיים, אם הוא מבטל דעתו מפני דעתי, ניחא, ואם לא אני מבטל דעתי מפני דעתו. ניגש לסבא בעל כף החיים, וסיפר לו כי את אותה ששאלה ששאלו לגבי העוף, שאל גם את אותו גאון, וכך וכך אמר לי להגיד לכבוד הרב. אמר לו בעל כף החיים, אם דעתו להכשיר, אני מבטל דעתי מפני דעתו.

וסיפר לי אותו חכם, שכך היה מנהגו, שהיה אוכל את העוף בשלשת סעודות שבת, בלילה ובבוקר ובסעודה שלישית. והנה בלילה כשהגיע לביתו אחר התפלה, לאכול את העוף הזה בסעודת ליל שבת, והנה העוף הזה עליו השלום, נשרף הוא, ולא רק הוא אלא גם כל הסיר נעשה כולו פחם.

למחרת בבוקר, המתין לשליח שיביא לו את הסיר שלו, מי שזוכר שמנהג ירושלים כך היה, שהיו שולחים את הסיר לטמון אותו אצל האחראי לזה, ושם היו כל הסירים, ופעמים שהיו מתערבים זה בזה וכו'. והנה אותו חכם בבוקר יום השבת ממתין לשליח שיביא את החמין שלו, והשליח לא בא, כשעבר הזמן הלך הוא לשאול איפה החמין שלו, אמר לו האחראי: אוי, שכחתי בכלל לשים אותו במקומו, ונמצא שהוא אינו מבושל כלל.. בראותו כי

זה מה שעלה לחלק השני של העוף הזה, בסעודה שלישית לא אכלתי מעוף זה.

במוצאי שבת הלך הוא לגאון בעל כף החיים, וסיפר לו כל המעשה באותו העוף, והיה שם צחוק ושמחה גדולה, אמר לו הרב: אמרתי לך שהעוף הזה לא בסדר, שאלת עוד מורה הוראה, אבל אני בדעתי שלי עומד. זה סייעתא דשמיא.

מעשה נוסף על הגאון בעל כף החיים

מפורסם המעשה שסבא בעל כף החיים הוצרך להדפיס חלק שביעי מספרו כף החיים, היה זה בימים ההם שאחרי המלחמה, הייתה עניות עצומה בירושלים, אין לשער ואין לתאר, ואיך התלמידי חכמים מסרו נפש ללמוד בשקידה עצומה, בלי כלום, ממש ניזונו מרוחניות, שום דבר גשמי לא היה, עניות שאין דוגמתה, עניות שחורה, השכל שלנו קצר מלהכיל ולעכל איזה עניות הייתה.

המקובלים הקפידו שלא לצאת מארץ ישראל

ולכן הוצרך סבא לנסוע, כדי לאסוף כסף להדפסת החלק השביעי מספרו. לצורך כך היה צריך לרדת מצרימה, לדאבוננו. המקובלים מאד הקפידו שלא לצאת מארץ ישראל, שהרי המקובלים מתחננים בתפלת הרש"ש בתיקון חצות שלא יאלצו לצאת לחוץ לארץ (ע' בס' חיי הרש"ש פ"א עמוד ג).

ובפרט סבא בעל כף החיים שנפשו חשקה בארץ ישראל, שהרי הוא נולד בבגדאד כידוע, וכל ימיו השתוקק ונכסף לארץ ישראל, ובהיותו בין כ"ט שנה, עלה לירושלים עם כמה מגדולי התלמידי חכמים, לעשות "זיהרא", היינו להשתטח על קברי הצדיקים, ואחר כך הייתה המגמה לחזור לבגדאד חזרה. אבל כאשר הוא הגיע לירושלים, אמר: פה אשב כי אותה (תהלים קלב, יד), לא יוצא מירושלים, אני נשאר לדור בירושלים. שלח מכתב לאשתו ולבני ביתו, והודיעם כי החליט להתישב בירושלים, ולא יחזור חזרה לבגדאד.

הכל מעלין לירושלים

אשתו אשת חבר הלכה לגאון רבינו יוסף חיים ע"ה בעל בן איש חי, ושאלה אותו: מה לעשות, בעלי עלה לארץ ישראל ושלח מכתב שהוא לא חוזר. אמר לה: הוא צודק, משנה שלימה שנינו: הכל מעלין לארץ ישראל, והכל מעלין לירושלים, שאדם כופה את כל בני ביתו לבוא ולשבת עמו בירושלים. (כתובות ק:). ולכן צוה אותה רבינו יוסף חיים שתמכור את הספרים שלו, ותעשה שיירה, ותעלה לארץ ישראל. וכך היה.

על כל פנים, כאן היה אנוס, והיה מוכרח לרדת מצרימה, כדי לקבץ כספים מכמה נדיבים לצורך הדפסת הספר, אמר כי יסע הוא לשבועיים שלשה ויחזור חזרה לארץ ישראל. והנה מיד בהגיעו למצרים, ראה אותה

מתפללים ואיך שהיו מברכים, וסדר עבודתם, הפלא ופלא, בלילה הולכים לישון וקמים לפני חצות, כי לפי רבותינו המקובלים והזהר הקדוש, אין לישון בחצות, נקודת חצות צריך האדם להיות ער. (כמובא באורך בספרי האחרונים על הש"ע או"ח סי' א, ובכף החיים שם סק"א, וע' שו"ת לב חיים ח"א סי' פט). ואז בנקודת חצות יושבים ואומרים ברכות השחר (כמ"ש בשלמי ציבור דף מד ע"ד, וע' שו"ת רב פעלים ח"ד סי' א, וכף החיים סי' מו אות מט), לפי כוונות הרש"ש. הזמן שזה לוקח, זה בדיוק הזמן של תפלת שחרית מנחה וערבית שלנו. ואחר כך יושבים ולומדים קצת תיקונים, וקצת שער הכוונות. כך סיפר לי סבא ע"ה.

לחבר היום והלילה בלימוד התורה

ומתי קמים? לא באחד עשרה בבוקר, אין דבר כזה, קמים באשמורת, עוד לפני האשמורת, כי צריך לחבר יום ולילה, לא להיות במיטה, לחברו בלימוד התורה. (ע' של"ה ועוד, הובאו בכף החיים סי' א סק"א, וע"ש במעלת הלימוד בבוקר סק"ט וס"ק כד וסי' רלח סק"א). נמצא כי סדר השינה שלהם היה שהאדם הולך לישון וקם, הולך לישון וקם, בשביל אחרים זה עינוי רק לחשוב על זה.. אבל כך עשו יום ביומו במשך כל ימי חייהם, לכבוד עבודת ה' יתברך. זה עבודה יום יום. ואחר כך תפלה באשמורת הבוקר עם כוונות

אחד מהעשירים המופלגים שהיו במצרים, אמר לו: כבוד הרב, מה כבודו עושה כאן? אמר לו הרב: באתי לאסוף כסף בשביל הדפסת הספר שלי. שאל אותו אותו עשיר: לכמה כסף זקוק אתה להדפסת הספר? אמר לו הרב: סך כך וכך לירות, סכום גבוה מאד בימים ההם. שמע כך העשיר והוציא ונתן לרב את כל הסכום הדרוש. שמח הרב עד למאד, ובירכו מקרב לב בכל הברכות האמורות בתורה, ואמר לו: כי עכשיו הוא חוזר מיד חזרה ברכבת לארץ ישראל. אמר לו העשיר: כבוד הרב, כבר הגעת, תישאר פה, תאסוף כסף לספר הבא, לחלקים הבאים. השיבו הרב: לא, אני צריך כסף בשביל החלק הזה, אספתי ויש לי כעת תהילה לה' יתברך, ולכן אני חוזר.

וכך היה. אחרי יומיים חזר לארץ ישראל, וכשהגיע חזרה לכאן לארץ ישראל, הייתה הפתעה רבתי, כבר חזרת? נסעת ובאת? אמר להם הרב: כן, עזרו לי מן השמים, מה שאני צריך יש לי. זה עזרה מן השמים. וזה אני ראיתי בעיני את הפספורט שלו, את החתימות של יום הנסיעה ושל יום החזרה, יומיים הפרש סך הכל. זה סייעתא דשמיא שיש לאותם אלה שעוסקים בתורה ובעבודה לשמה.

סדר העבודה של חכמי המקובלים בירושלים
יש הרבה מה להרחיב הדיבור על סדר המקובלים שבירושלים, איך שהיו

מן השמים על כל דבר ודבר, והיו באים אליו בלילה ואומרים לו: רבי, היום לא תאכל מהלחם כי לא ניפו אותו ויש תולעים בלחם. את החלום הזה אני בעיני ראיתי. היו באים ואומרים לו: השחיטה היום בבית המטבחים היה בה ספק, אל תאכל, אל תאכל, מן השמים באים ומודיעים לו, רגלי חסידיו ישמור (שמואל א ב ט). "ליל י"א ניסן, אמרו כי נתערב בשר טריפה עם הכשר", "ליל כ"ד אב, הבשר של הבקר יש בו חששות". לא כל אחד זוכה לדבר כזה שיזהירו אותו מן השמים לבל יכשל, שלא יכשל באכילת ספק איסורים בשוגג! רק על ידי כזה סדר עבודה יומי, יום ביומו, בהתמסרות נפש, בשקידת התורה, בשתיקה מופלאה. לא לפצות פה ולצפצף, ואפילו לא מילה אחת יתירה.

עדות הגרי"ח זוננפלד על הכף החיים: והוא מהעוסקים בתורה ובעבודה לשמה

בהסכמה של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד
לספר כף החיים, הוא כותב ומעיד על בעל הכף החיים: "והוא מהעוסקים בתורה ובעבודה לשמה, ומכוין עם המתפללים על פי הכוונות בקהל החסידים אשר ברחובותי". וזה העיקר. הזוכה לזה, לתורה

של רבינו האר"י הרש"ש, שזה נמשך עד אחד עשרה בבוקר, כמו תפלת יום כיפור שלנו, וזה יום ביומו.

תהילים וחוק לישראל יום יום גם לת"ח

ואחר כך יש לימוד הקבוע, תהילים כל יום
(ע' שובי השולמית ח"י סי' כא), חוק לישראל יום יום (ע' שער המצות פר' ואתחנן, כף החיים סי' קלב סק"ו וסק"ז, סי' קנה סק"ג, וספר נר יהודה עמוד כה), כל ת"ח צריך להגיד חוק לישראל (שם), והיו אומרים יום ביומו, יהיה מה שיהיה. סיפר לי סבא שבתשעה באב הוא היה נבוכ מה לעשות, הרי היום הזה אי אפשר להגיד חוק לישראל, והיו בצער על היום הזה שהולך מבלי להגיד חוק לישראל איך יהיה מתוקן. זה מי שמבין מה זה בחינה של תורה, בחינה של עבודה, של דקדוק הלכה, כמה זה יקר, וכן על זה הדרך. זה עבודה. כך זוכים ומגיעים לכל ההשגות האלה.

היו מזהירים מן השמים את בעל כף החיים שלא יכשל

לכן זכה לשמירה העליונה החופפת על
החסיד האמיתי, שהיו מזהירים אותו

כו. א"ה: בהקדמתו לספר קול יעקב כתב בזה"ל: הרב החסיד המקובל האלהי הרש"ש זלה"ה, המפורסם שבקי בחדרי חדרים של חכמת הקבלה, ועל פיו יסעו כל חסידי בית אל יכב"ץ שבעיר קודשינו ירושלים תובב"א, ולכוין התפילות על פי הסדר שעשה. זיע"א. ע"כ.

כח. א"ה: הכוונה לשיבת המקובלים "רחובות הנהר", אשר הוקמה בירושלים שמוחוץ לחומות, בשכונת

ולעבודה לשמה, שערי שמים פתוחים ס"א), היכל ה' הוא, מי יש לו זמן לדברים כאלה, מי יעשה דבר הזה? מיד הולכים. כך עובדים, ככה זוכים. (וע' בספר נר יהודה סוף עמוד כט).

שלא לדבר בבית הכנסת

דודי סיפר לי שסבא בעל כף החיים היה מנהגו בעלינו לשבח כבר לעמוד על הפתח של בית הכנסת, כדי שמיד בגמר עלינו לשבח יוצא והולך, לא מתעכב בדיבורים. יש כאלה שמחכים, היום מי יבוא לדבר איתי, ואם ח"ו אף אחד לא בא לדבר איתו אחרי התפלה, בוכה, בצורת יש היום.. אף אחד לא בא לפטפט קצת אחרי התפלה, להשתעשע בפטפוטים.. אבל רבינו בעל כף החיים היה מזדרז, חבל על הזמן, אסור לדבר בבית הכנסת דברים בטלים (ש"ע או"ח סי' קנא

* * *

יסוד גדול שלימדנו רבותינו

נוכר יסוד גדול שלימדנו רבותינו, ודרך לימודי הרגשתי את הענין הזה אצל סבא בעל כף החיים זצ"ל. התנא האלקי במסכת אבות (פרק ו משנה ט) אומר: אמר רבי יוסי בן קיסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום, והחזרתי לו שלום, אמר לי: רבי מאיזה מקום אתה? אמרתי לו: מעיר גדולה של חכמים

הבוכרים בשנת תשנ"ו, על ידי מקורבו של הכף החיים, סניור רבי ניסים נחום ע"ה [ע' בס' פדה את אברהם ח"א (סוף עמוד ת"ז והלאה). ע"ש], והכף החיים עבר מיישיבת המקובלים בית אל יכב"ץ, לישיבה זו, שם למד הכף החיים לפני גדול המקובלים רבי חיים שאול דוויק הכהן, השד"ה, זצ"ל. יחד עמו למדו בצותא חדא מהר"א עדס ענתבי, רבי יום טוב ידיד הלוי, ובנו רבי אליעזר ידיד הלוי, מהר"ש קצין, רבי יעקב לופס, רבי אברהם סאלם, רבי שלום אלשיך, רבי אליהו מערבי, רבי רפאל חיים מסלתון טראב, רבי יעקב מונסה, ר' יוסף מוצירי, ר' שלמה משיח, ר' יעקב כהן זרגר, ר' אליהו לעג'ימי. ועוד. עיין מה שכתב בספר פדה את אברהם למהר"א מונסה (ח"א עמוד ת"ז, ח"ב עמוד רצב).

כט. בס' דברי יעקב חיים ח"א (סי' א אות ב דף יד ע"ב) כתב בזה"ל: צא וראה סהדותא ועדות נפלאה של רבה של ירושלים ת"ו, מושיען של ישראל, הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל על מר זקני הגאון בעל כף החיים: "והוא מהעוסקים בתורה ובעבודה לשמה", כאשר כתב בהסכמתו לספר כף החיים. עיין שם בארוכה בשבח הספר ושבח המחבר. ודא ביה כולא ביה, דהא קיימא לן העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה. ולפיכך מאז שיצא לאור ספר כף החיים נתקבל באהבה וברצון ובחיבה יתירה בכל תפוצות ישראל ובכל העדות והחוגים, בני ספרד ואשכנז, חסידים ולטאים וכו', וספרו כף החיים אינו יורד משלחנם של כל הרבנים הדיינים הפוסקים ומורי הוראה ומחברי ספרי שו"ת וכו', כי עמל טרח ויגע בכל כוחו בתורה לשמה, ולהוציא הלכה פסוקה וברורה. ע"כ.

לפי מה נקבע מה היא "עיר גדולה"

והנה מספרת לנו התנא כי פגע בו אדם אחד בדרך, ונראה שהוא אדם מן היישוב, נתן שלום לחכם, ורבי יוסי בן קיסמא החזיר לו שלום, והוא שואל אותו: מאיזה מקום אתה, איפה אתה גר, איפה אתה נמצא, איזה עיר? אומר לו רבי יוסי בן קיסמא: עיר גדולה. מה זה עיר גדולה? הגודל של העיר לא מבטא את הגדלות של העיר, מה שקובע מה היא עיר גדולה, זה אם יש בה כמות גדולה של חכמים, של סופרים, של חכמי תורה, אומר לו: בעיר זו אני נמצא, בעיר זו אני גר.

מנין ידע רבי יוסי בן קיסמא כי שם אינו מקום של תורה

פונה אותו אדם, אל רבי יוסי בן קיסמא, התנא הקדוש, ואומר לו: כבוד רבינו, אולי אתה מעוניין, שמא רצונך לבוא לגור בעיר שלי, במקומנו, ותדע לך שמתן שכרה בצידה, במזומן לאלתר אלף אלפים דינרי זהב. סכום נורא. הון עתק בלי סוף. ובו בפרק, תוך כדי דיבור, עונה לו רבי יוסי בן קיסמא: "בני אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם", לו יצויר שיהיה בידך ותוכל לאסוף ולהביא לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, אפילו הכי "איני דר אלא במקום תורה". בעיר הגדולה, בעיר של החכמים והסופרים.

ושל סופרים אני, אמר לי: רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות? אמרתי לו: בני אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה. לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מליון לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, וכו', וכן כתוב בספר תהילים על ידי דוד מלך ישראל: טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף (תהילים קיט עב), ואומר: לי הכסף ולי הזהב אמר ה' צבאות (חגי ב, ח).

רק יצא מבית המדרש וכבר בא היצר הרע

וביארנו רבותינו משנה מפורסמת זו, בשם הגאון ר' חיים מוולאז'ין זצ"ל, שאמר, שכל זמן שאותו תנא קדמון, רבי יוסי בן קיסמא, ישב בבית המדרש, אז היה שקט והייתה מנוחת הנפש מכל מיני בלבולים, מכל מיני יצר הרע וגונדא דיליה (הגדוד של היצר הרע). ורק "פעם אחת" הייתי מהלך בדרך, וכבר בא היצר הרע, ובא עם הצעות, עם פיתויים, אולי אתה רוצה כסף? אולי אתה רוצה זהב? אבנים טובות? מרגליות? אומר לו שיתן לו אלף אלפים דינרי זהב. במילים שלנו: מליון. אדם רק שומע את הסכום הזה מחיך, בלי שיקבל פרוטה, רק המספר הזה מביא לו חיוך על הפנים.. עם כאלו הצעות ופתיונות מגיע היצר הרע לאדם.

הפנימי של האדם, מה טיבו מה מהותו מה ענינו, אתה תשמע את זה בדיבורים שלו, באמירות שלו, חכם מה הוא, אתה תשמע ואתה תדע.

פתח מיד בכסף וזהב..

אם אותו אדם היה בא לתנא רבי יוסי בן קיסמא, והיה אומר לו: כבוד רבינו יש לי שאלה, מה הביאור בגמרא, מה כותב שלחן ערוך, מה ההסבר פה. היה פותח בדברי תורה, שואל כענין מתעניין, רוצה לדעת, מדבר בדברי תורה וביראת שמים, ממילא אני מבין שהוא בא מעיר של חכמים, מעיר של סופרים, מעיר גדולה של תורה. אבל מה היה הדיבור הראשון שלו: רבה אתה רוצה כסף? אתה רוצה אבנים טובות, אתה רוצה זהב, אתה רוצה מרגליות?.. על זה נאמר פיו מחכים עלוהי, הפה שלו מגלה ומודיע מי הוא ומה הוא. אם הוא פותח מיד בכסף וזהב, שמע מינה שזו לא עיר של תורה, לא עיר של חכמים ושלא סופרים,

ומפורסמת השאלה, מי לימד וגילה לתנא הקדוש רבי יוסי בן קיסמא שאותו אדם לא גר בעיר של חכמים ושל סופרים. ברגע הראשון שהוא פונה אליו ואומר לו, ומציע לו, שיבוא לדור אצלנו, במקומנו, ויתן לך כך וכך, מיד רבי יוסי בן קיסמא שולל את ההצעה, ואומר לו: איני דר אלא במקום תורה. בסדר, תדור רק במקום תורה, אבל אפשר שגם אותו מקום שמבקש ומציע האדם הזה הוא גם מקום של תורה, עיר של חכמים ושל סופרים? תחקור, תשאל, איפה הוא גר מי הם בני העיר, ואחר כך תשיבהו התשובה. ואליו רבי יוסי בן קיסמא מיד דוחהו כי איני דר אלא במקום תורה. מנין ידע רבי יוסי בן קיסמא ששם באמת זה לא מקום תורה.

ביאור יקר של הגאון ר' מאיר שפירא

והגאון ר' מאיר שפירא זצ"ל, אמר בזה ביאור יקר: הכלל בידינו חכם מה הוא? אומר! אם אתה רוצה לדעת מה התוך

ל.

'במקומנו' משמע שיקיים המצוות במקומם

הדרשנים אומרים שהוא הבין את זה מהמילה "במקומנו", מה הפירוש? הוא שאל והציע שכבוד הרב יהיה "במקומנו", כלומר, במקום שאנחנו כולנו נקיים תורה ומצוות, אתה תהיה השליח של כל הציבור, ואתה תעשה במקומנו, אנחנו נעשה מה שאנחנו רוצים, והרב יעשה במקום כולם, הוא יהיה השליח ציבור כולל.. שיבוא לדור אצלנו ויוציא בזה את כולם ידי חובת קיום המצוות. יש כאלה מביאים איזה רב לקהילה, ואומרים לו: כבוד הרב אתה תהיה מעשרה ראשונים וגם מעשרה אחרונים, כי יותר ממך אף אחד לא יהיה שם, אתה ראשון ואתה אחרון, "במקומנו", תניח תפילין במקומנו, תנענע בלולב במקומנו, הרי לנו שמקומו של אדם זה לא מקום של תורה הוא, ולכן בו בפרק דחהו רבי יוסי בן קיסמא: איני דר אלא במקום תורה.

הנאמרות בכוונה הוא מסיר מהם הקליפות
ההם, ומזכך החומר שלו ונעשה זך ומוכן
לקבל קדושה, והזהירני מאד לזה. עכ"ל.

שיא השיאים השגת רוח הקודש

ואדם צריך להתבונן בדבר, על מה אנחנו
מדברים, על שיא השיאים, על רוח
הקודש, מה עיקר השגת האדם לרוח
הקודש, הוא כוונה בברכות הנהנין. אם היו
שואלים אותנו איך מגיעים להשגת רוח
הקודש? אדם היה כותב רשימה ארוכה,
יעשה כך, ויזהר בזה וכו', והנה כאן מגלה לנו
רבינו האר"י ז"ל כי "עיקר" ההשגה היא על
ידי כוונה בברכות הנהנין, נזהר בכל פרטי
ההלכה, נזהר לכוין כמו שצריך, זה עיקר
ההשגה לזכות לרוח הקודש. והטעם לזה
הוא לפי שעל ידי הברכות שאדם מברך
בזהירות, בכוונה, בדחילו ורחימו ורחימו
ודחילו, מתבטל כח אותם הקליפות הנאחזות
במאכלים החומריים, והם נדבקים באדם
האוכל אותם, ועל ידי הברכות שעליהם,
כשאדם מברך את הברכות שמו שצריך,
בזהירות בכוונה במורא וביראה, באהבה,
ממילא מסיר מהם הקליפות, ומזכך החומר
שלו, ונעשה זך ומוכן לקבל קדושה, וזהו
עיקר השגת האדם לרוח הקודש.

צריך האדם ליתן דעתו על הדברים הללו

לכן מוסיף סבא בכף החיים (סימן קנח אות
עו) אחרי שהוא מעתיק את דברי רבינו

ולכן השיבו רבי יוסי בן קיסמא מיד: איני דר
אלא במקום תורה.

הפה של האדם מגלה מי הוא ומה הוא

פעמים הרבה הפה של האדם הוא הוא
המגלה האמיתי לתוכן הפנימי שלו,
של האדם עצמו, שים לב על מה הוא מדבר,
מה הוא תמיד חוזר ומשנן, זה סימן מובהק.
כל זה הקדמה. ולמה אני מקדים את זה, כי
דרך לימודי ראיתי אצל סבא בעל כף החיים
גם כן את הענין הזה של חכם מה הוא? אומר!

עיקר השגת האדם לרוח הקודש בכוונת הברכות

נביא כאן יסוד גדול, שמביא אותו סבא
בספר כף החיים, וזה טוב לכולנו
בעבודת ה', כי אנחנו נפגשים בזה במשך
היום כמה וכמה פעמים. מרן כותב בהלכות
ברכות (סימן רב סעיף א) על כל פירות האילן
מברך בתחילה בורא פרי העץ. כל פרטי
ההלכות הידועים. וסבא בספר כף החיים (שם
סק"א) מביא כאן דבר נפלא בשם ר' חיים
ויטאל, מהרח"ו, גדול תלמידיו של רבינו
האר"י ז"ל, כך הוא כותב (שער רוח הקודש דף
ט ע"ב, שער המצוות פרשת עקב): אמר לי מורי
- הוא רבינו האר"י - ז"ל, כי עיקר השגת
האדם אל רוח הקודש, תלויה על ידי כוונת
האדם וזהירות בכל ברכות הנהנין, לפי שעל
ידם מתבטל כח אותם הקליפות הנאחזות
במאכלים החומריים, ומתדבקים בהם באדם
האוכל אותם, ועל ידי הברכות שעליהם

האר"י ז"ל: ועל כן צריך האדם ליתן דעתו לדברים הללו בכל עת שמברך, כדי לברך בכוונה גדולה, מלה במלה בשמחה גדולה.

בעל כף החיים אין דרכו לכפול דבריו

מי שרגיל ללמוד בספר כף החיים יראה שאין מנהגו של הרב ע"ה לחזור על דבר אחד כמה פעמים, רק לעיתים נדירות חוזר במקומות אחרים, אבל לגבי הדברים האלו, לגבי עיקר השגת האדם לרוח הקודש, הוא חוזר וכופל את הדבר שלשה פעמים סמוכים זה לזה, (כף החיים סי' קנח אות עו, סי' קצא אות ו, סי' רא אות א), ומביא את היסוד של רבינו האר"י ז"ל כי עיקר השגת האדם כדי לזכות לרוח הקודש, היא על ידי הזהירות בברכות הנהנין. מאי כולי האי?

הזהירות בברכות בערה לו לכף החיים כאש בעצמות

ענין הזהירות בברכות אצל סבא בעל כף החיים, בער לו כאש בעצמות, ולכן חזר וכפל ושילש פעם אחר פעם, בסמיכות, דברי האר"י ז"ל. הוי אומר: חכם מה הוא? אומר! אנחנו לא יודעים עד כמה ענין הברכות עצום ורב.

ראיה מתלמוד ערוך לדברי האר"י ז"ל

ונראה לי בעזר האל להביא ראיה מתלמוד ערוך ליסוד הזה של המהרח"ו בשם רבינו האר"י ז"ל, שעיקר השגת האדם לרוח

הקודש זה תלוי בברכות הנהנין, איך הוא מברך אותם, איך הוא נוהר בהם.

האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דברכות

גמרא מפורשת היא (בבא קמא ל.), "האי מאן דבעי", מי הוא זה שמעוניין להיות חסיד, לקבל את התואר "חסיד"? "לקיים מילי דברכות", פירוש שיהיה זהיר בברכות, בהלכות. לא שיגיד מה אתה מטריך עלי? מה אתה מפריע לי? יש לנו הלכה ידועה ומפורסמת: ועל הכל אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא (ברכות מ. או"ח סי' קסז סעיף י). אם כן מה אני צריך לדעת אם זה בורא פרי העץ, אם זה בורא פרי האדמה, אם זה מזונות אם זה שהכל, הרי בכולם יצא אם אמר שהכל נהיה בדברו.. לא תהא כזאת בישראל.

במעלת קריאת שמע שעל המטה

וכבר מסופר, וכך שמעתי מהזקנים, מעשה שהיה וחבל שהיה, ששאלו פעם אחד, אם הוא נוהר בקריאת שמע שעל המטה, זה מצוה גדולה, זהירות גדולה, בשם הגאון מצאנו אומרים שכמו שאסור לאכול פת בלא לברך תחילה, כך אסור לישון בלא ברכה, זה ברכת הנהנין של השינה, אז מי שישן בלא קריאת שמע שעל המטה, זה כמו שמחסר את הברכה לפני האכילה. יש בקריאת שמע שעל המטה מעלות גדולות, וסבא מאריך בזה (כף החיים סימן רלט סק"א והלאה).

במקום קריאת שמע בירך שהכל..

שאלו אותו: אתה זהיר בקריאת שמע שעל המטה, אמר להם, אני אגלה לכם את האמת, אני לא אומר קריאת שמע שעל המטה, אני אומר שהכל נהיה בדברו ושהכל פטר את הכל, וזה מעשה שהיה.. יש אחד אומר לך: מה אתה רוצה? מה אתה מטריח עלי, תלמד הלכות ברכות, פרטים על גבי פרטים ודעות ושיטות ומחלוקות.. והרי על הכל אם בירך שהכל נהיה בדברו יצא..

מאן דבעי למהוי חסידא, ללמוד את הלכות ברכות

מאן דבעי למיהוי חסידא, לקיים מילי דברכות, שידע את ההלכות, כך מפרשים הראשונים שם (רבינו חננאל רבינו יהונתן שיטה מקובצת), שילמד וידע, ולא יגיד די לי שהכל נהיה בדברו, או ספק ברכות להקל ופטר את עצמו..

זהיר בברכות נקרא חסיד וחסידות מביאה לידי רוח הקודש

ואם כן מצאנו מקור מפורש לדברי רבינו האר"י ז"ל, שייסוד הדבר להגיע להשגת רוח הקודש הוא להיזהר בברכות הנהנין, שהרי מי שלומד וזהיר בברכות הנהנין הרי שהוא חסיד, כדברי הגמרא הנ"ל, ואם הוא חסיד, הרי שיבוא הוא לידי רוח הקודש, כמו שאומרת הגמרא (עבודה זרה כ:): חסידות מביאה לידי רוח הקודש. ואלו הם

דברי האר"י ז"ל, שעיקר השגת רוח הקודש זה הזהירות בברכות הנהנין, שמי שזהיר בברכות, זה מביא לידי רוח הקודש. צריך להיזהר בזה שלא יהיה בכלל זורק ברכה מפיו.

הם מגיעים לשוק מחנה יהודה ומתפעלים..

אנשים לא יודעים מה הכח, העוצמה, המעלה, החשיבות, של הברכה. שמעתי מחכם יהודה ע"ה, הרב צדקה זצ"ל, שהוא אמר, תראה דבר פלא, יש מקומות באירופא שלא חסר שם מים, יש שם נהרות, ונחלים וגשמים ותמיד יורד גשם. גם מגיע להם מבול דרך אגב.. הקרקע פוריה, זה לא מדבר שממה שכולו חול שלא מגדל, אלא המדובר בקרקע טובה, פוריה, ואף על פי כן תראה שאין שם פירות, ואתה רואה לפעמים באים תיירים לארץ ישראל ועוברים בשוק מחנה יהודה ועומדים מתפעלים מהערימות הגדולות של כל הפירות המשובחים, מיד מצלמים, ליד האבטיחים, ליד התפוחים.. יש שפע גדול.

בחוצה לארץ אין את היהודי שיברך

ושאל חכם יהודה זצ"ל, תסביר לי ולמה שמה בחוצה לארץ באירופא אין פירות משובחים כך? מים יש, קרקע טובה יש, ופירות אין? מה הפשט, מה הביאור? אמר הרב: אני אגלה לך, אין שם את היהודי שיברך על הפירות ויהיה ברכה בפירות.

ההנייה כך מברכין על כל מצוה ומצוה, ואחר כך יעשה אותה, וברכות רבות תקנו חכמים דרך שבח והודיה ודרך בקשה, כדי לזכור את הבורא תמיד אף על פי שלא נהנה ולא עשה מצוה. נמצאו כל הברכות כולן שלשה מינים, ברכות הנייה, וברכות מצות, וברכות הודאה שהן דרך שבח והודיה ובקשה כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו. עכ"ל.

הטעם שתיקנו לברך מאה ברכות בכל יום

הרמב"ם מגלה לנו סוד ויסוד, מה הטעם שחכמינו תיקנו לברך בכל יום מאה ברכות (מנחות מג:), באותה זמן שהיה צרה גדולה תיקן דוד המלך ע"ה שיברכו בכל יום מאה ברכות (במדבר רבה פר' עח ס"א, הובא בטור ס' מו בשם רב נטרוני גאון). בספר המנהיג (עמוד ו) כותב שזו תקנה מזמן משה רבינו ע"ה, אלא ששכחו וחזרו ותיקנו. הרמב"ם כותב שמצות עשה מהתורה היא דוקא בברכת המזון. על כל פנים מה הטעם לתקנה זו? אומר הרמב"ם: כדי לזכור את הבורא תמיד ולירא ממנו. כאשר האדם מברך כמו שצריך לברך, נתקע בליבו הזכרון, הידיעה, הקשר והחיבור עם חי העולמים, ונכנס בליבו יראה.

כאשר האדם מברך מכניס בליבו יראת ה'

כאשר האדם מברך: ברוך אתה ה', שהוא מקור הברכות, והוא ה' אדון הכל. אלוקינו, הוא המנהיג, הוא הפועל, הוא

ולכם גם אם יהיה מים בשפע, ותהיה קרקע פוריה, כל זה לא יצמיח פירות משובחים. צריך את היהודי שיברך בורא פרי העץ, בורא פרי האדמה, ועל ידי זה יהיה ברכה בדבר, משתלחת ברכה בדבר.

"תעשה ברכה"

לכן תמיד אומרים: "תעשה ברכה", מה זה "תעשה ברכה"? מה הוא עושה? ובאמת זה לא מליצה בעלמא, אלא זה עשיה ממש, שאתה מברך אז נהיית ברכה בדבר, הפרי משתבח, הפרי מתברך, ולכן יש פירות לתפארת.

ברכות הרבה תיקנו חכמים כדי לזכור את הבורא תמיד וליראה ממנו

נקריא מדבריו הקדושים של רבינו הרמב"ם ע"ה (פ"א מהלכות ברכות הלכה א - ד): מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון, שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך (דברים ח'), ואינו חייב מן התורה אלא אם כן שבע, שנאמר ואכלת ושבעת וברכת (שם). ומדברי סופרים אכל אפילו כזית מברך אחריו. ומדברי סופרים לברך על כל מאכל תחילה ואחר כך יהנה ממנו, ואפילו נתכוין לאכול או לשותות כל שהוא מברך ואחר כך יהנה, וכן אם הריח ריח טוב מברך ואחר כך יהנה ממנו, וכל הנהנה בלא ברכה מעל. וכן מדברי סופרים לברך אחר כל מה שיאכל וכל מה שישתה וכו', וכשם שמברכין על

המסתכל, הוא הבוחן, הדין והשופט שלנו. מלך העולם, הקב"ה שהוא מלך העולם עשה כך וברא כך, ועל זה הוא מברך, אם זה ברכת המצות אם זה ברכות הנהנין אם זה ברכות השבח. כל הזמן נמצא עם חי העולמים, מחובר איתו, דבוק איתו, תמיד זוכר את הבורא, וליראה ממנו, וזה מביא יראה ללב האדם.

מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה

נראה לי שמקור דברי הרמב"ם זה בגמרא מפורסמת שכולם מכירים (מנחות מג:): תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך (דברים יב). אל תקרי מה אלא מאה. (רש"י שם. וכו"ה בזה"ק רעיא מהימנא פר' קרח דף קעט ע"א, וכן היא גירסת הר"ף ברכות דמ"ד ע"ב באלפס והרא"ש שם סי' כד). והמשך הפסוק הוא: כי אם ליראה. הרי שכל המאה ברכות הוא כדי לבוא לידי יראה.

אין לאדם שעה קלה אחת ביום בלי שתהיה לו התבוננות בחי העולמים

אדם יעשה חשבון, אם יחלק את המאה ברכות שיש לנו בכל יום, לעשרים וארבע שעות שיש לאדם, תוציא את שעות השינה, נורמאלי אדם ישן שמונה שעות (ע' רמב"ם פ"ד מהל' דעות ה"ד, בא"ח ש"ר פר' וישלח אות א), נשאר לנו שש עשרה שעות ביממה,

אפילו שהתפללות כל אחד זה תשע עשרה ברכות בפעם אחת, עדיין אין לאדם רגע אחד ביום, שעה קלה אחת ביום, בלי שתהיה לו התבוננות בחי העולמים. לירא ממנו, ולזכור אותו תמיד. בשביל זה תיקנו מאה ברכות בכל יום. זה המעלה הגדולה שיש בברכות. וכל זה מלבד השכר השמור לעתיד לבוא על כל הברכות.

השגת רוח הקודש לא תלויה דוקא בזמן בית המקדש

לכן עיקר השגת רוח הקודש זה על ידי הזהירות בברכות, ברכות הנהנין במיוחד. ולא כתוב פה שזה תלוי דוקא בזמן המקדש וכיו"ב, מהרח"ו מדבר על זמנינו, אחר חורבן בית המקדש, אדם יכול לזכות לרוח הקודש אם יזהר בברכות. (וע' שו"ת דברי חיים מצאנו חיו"ד סי' קה, ובשו"ת בית שלמה חאו"ח סי' קיב). וסבא חזר והביא דברי האר"י ז"ל שלש פעמים, סמוכים זה לזה, בבחינת: חכם מה הוא? אומר! כמו שהסברנו.

מהו טיב הברכה שהאדם מברך

והדברים האלה צריכים זהירות והשתדלות גדולה, לדאבוננו הרב אנחנו מברכים בכל יום מאה ברכות, חסידים ואנשי מעשה מאתיים.. (ע' טור סי' מו, והמוסיף יוסיף על כל ברכה וברכה שנתקנה לו כמו שאמרו חכמים (ברכות מ). ברוך ה' יום יום, בכל יום ויום תן לו מעין ברכותיו), אבל השאלה היא מה טיב

הברכה, אם זה בכלל זורק ברכה מפיו או לא. נפלאים לא, אם אני זוכר נכון כמדומני כתוב שם שקיבל על עצמו: שיזהר שביום שני וביום רביעי לא יזרוק ברכה מפיו. אדם קורא את זה מתפלא, מה הפירוש, רק ביום שני וביום רביעי צריך להיזהר? ביום ראשון לא צריך להיזהר? ביום שישי לא?

מפנקס קבלותיו של ר' ישראל סלנט

ראיתי פעם מה שהעתיקו מפנקס קבלות של הגאון ר' ישראל מסלנט זצ"ל, קבלות שקיבל על עצמו, יש שם דברים

לא. על אבי תנועת המוסר הגאון רבי ישראל סלנט זצ"ל, מורשתו ומפעליו

הגאון רבי ישראל סלנט זצוק"ל, נפטר לפני למעלה מ-100 שנה, ביום כ"ה שבט. ר' שמואל כידוע, היה באותו דור שהיה דור דעה, לפני מאה שנה ויותר, ענק שבענקים. בדורו היה גדול מכולם. ואותו דור, דור דעה היה [רוצים להבין קצת מה היו המושגים של אותו הדור? רבינו בעל החפץ חיים זצ"ל סיפר, שהיה פעם עשיר מופלג מאחד העיירות שם, והציעו לביתו שידוך עם חתן עילוי, אמרו עליו שכבר בקי בכל הש"ס. שאל העשיר: בן כמה הוא? אמרו לו: בן י"ג. שמח העשיר, רק בן י"ג וכבר יודע את כל הש"ס כולו (כמו ר' צדוק הכהן מלובלין זצ"ל), זה באמת עילוי. אחר איזה זמן ביטל את השידוך, שאלו אותו מה קרה? אמר להם נתברר לי שהחתן הזה הוא בן חמש עשרה, ולא שלוש עשרה. נו, ואז מה? אמר להם: בן חמש עשרה שידוע את כל הש"ס, זה לא רבותא, זה לא חידוש, כולם צריכים לדעת. זה היה הדור ההוא].

הגדלות התורנית שלו הייתה מופלאה, וכמו שהעידו התלמידים שהיה יודע כל התלמוד כולו עם התוספות מילה במילה. כל הש"ס כולו. אנחנו אפילו עמוד אחד על בוריו לא יודעים.. כל הש"ס כולו מילה במילה! ועוד שכבר היה בחור צעיר, אברך צעיר, כבר כולם רעדו וחלו מפניו.

מפעליו הנוראים חיים וקיימים עד היום, אפילו שהוא כבר נפטר לפני למעלה ממאה שנה, עדיין פירותיו ופרי פירותיו בעולם הזה, הרי הוא ייסד כידוע את "תנועת המוסר", יכול להיות שגם השיעור כאן הוא מכוחו. יש עליו הרבה עובדות נוראות.

"כולל הצלה"

שמעתי מהזקנים שבאותו הדור, בשנת תר"ט, פרצה בעירו וילנא, בר מינן לא על אף אחד, מגיפת החולירע, והיא הייתה מחלה מדבקת, ולא היה מי שיטפל בחולים, כי כל אחד חשש שאם יטפל בשני, ידבק ממנו וגם הוא ימות. מה עשה ר' ישראל? ארגן "כולל הצלה", לקח כולל שלם של אברכים, אמר להם, אתם תטפלו בכל החולים. באו ההורים, שאלו אותו: רבינו, אתה לוקח בחורים צעירים, בני חמש-עשרה, בני שבע-עשרה, מה יהא עליהם? ענה להם ר' ישראל: אני ערב שאף אחד מהם לא יחלה, ואף אחד מהם לא יפגע, אני ערב שכולם יחזרו בריאים ושלמים. כך אמר להם. מי יכול לקבל על עצמו כזאת ערבות? אבל מי שהוא שאומר כך, סימן שיש לו כתפיים רחבות, וכך היה, כולם חזרו בריאים

ושלמים. ועל ידי זה הצילו נפשות לאין מספר, ומספרים שרבי ישראל כל ימיו היה שמח במצוה היקרה הזו שהציל נפשות ישראל ממיתה ממש.

פסק הלכה לאכול ביום הכיפורים

והנה לקראת יום הכיפורים, פרסם ר' ישראל פסק הוראה לרבים: כל מי שמרגיש ונראה לו שהוא צריך לאכול, יאכל, ואסור לו לצום. למה? כי היה סכנה מפני המחלה, אם יצום ויהיה חלש, יש סיכויים רבים שהמחלה תתפוס בו ח"ו. אפילו שיום הכיפורים זה לא דבר קטן, זה לא דרבנן כמו שאר צומות, זה דאורייתא, מי שאוכל ביום כיפור זה כרת בר מין, למות לפני גיל ששים בלי צאצאים, זה דבר נורא העונש הזה. וזה מלבד ממה שיענש בעולם הבא. ואף על פי כן פסק ר' ישראל לאכול, מי אסר לאכול ביום הכיפורים? הקב"ה. והוא אמר שאם יש סכנה יאכל. אבל כיון שהאנשים חששו, ואדם יחמיר ולא יאכל, ויכול לבוא לידי סכנה, מה עשה? בעצם יום הכיפורים, אחרי תפלת שחרית, ביקש שיביאו לו מזונות, לקח עוגה עמד ובירך קבל עם ועולם 'בורא מיני מזונות', ואכל לעיני כולם. ראו כולם שאפילו הצדיק הגדול הזה אוכל ביום הכיפורים, לכן כולם אכלו.

שיעור במסכת נגעים

באותו הדור היו גדולים שהתנגדו לפסק הזה, איך עושים היתר כללי לכולם, צריך לשקול כל מקרה ומקרה בנפרד. אי אפשר להקל בכזו קלות. אמר ר' ישראל, בסדר, אני מוכן למסור שיעור בבית הכנסת הגדול. כולם באו, כל הרבנים וכל החכמים, אמרו בטח הרב יביא הסברים וטעמים על מה סמך להקל כזה היתר נורא. עמד הרב בבימה ובמשך שש שעות רצופות אמר פלפול אדיר, מערכה עצומה, מתחילת הש"ס ועד סופו, באיזה עניינים? ענייני נגעים. המקצוע הזה שאף אחד לא יודע מה זה בכלל.. יש אחד שלא יודע בכלל שיש כזו מסכת.. אדם יראה כשהוא מגיע לפרשה של נגעים, פרשת תזריע ומצורע, לא מבין כלום. המסכתות היותר קשות אלו נגעים. בגמרא (סנהדרין לח: חגיגה יד.) אמרו לו לרבי עקיבא, מה לך אצל אגדה, כלך אצל נגעים ואהלות. אלו הם המקצועות היותר חמורים שיש לנו בתורה, סדר טהרות. ויהודי עומד ואומר מערכה עצומה שלימה שיש שעות שלימות רק בנושא הזה. רק אז הבינו עם מי יש להם עסק..

החליפו לו את הדף..

ידוע המעשה שפעם ביקשו ממנו למסור שיעור, ביום שבת קודש. הסכים, ונתן להם בינתיים שיתלו דף בבית הכנסת של מאה מראי מקומות, איזה סוגיא ידבר, איזה גמרות יזכיר, והוא ישלב ויחבר את כל דברי התלמוד האלה. אחר כך כשבא באותו שבת להגיד את השיעור, הוא רואה שמישהו החליף את כל המראי מקומות, במקום מסכת ברכות - מסכת שבת, במקום עירובין, פסחים. וגם החליף את כל הדפים, בלי שום קשר אחד לשני. ר' ישראל עמד עם הדף הזה מולו כמה רגעים בדומיה, וכולם מחכים שהרב יגיד כבר את שיעור, ורק אחרי כמה רגעים התחיל שיעור של מערכה עצומה לפי סדר המראי מקומות של הדף הזה. נורא.

בימים אלו צריך להשתדל יותר

והתשובה היא: כי ודאי שבכל יום ויום צריך להיזהר לברך בכוונה, אבל בימים האלה הוא כתב לעצמו תזכורת להשתדל יותר. אנחנו אומרים: בטח, כל אחד צריך להיזהר שלא לזרוק ברכה מפיו. אבל מתי אנחנו מקימים את זה? ביום ראשון? ביום שני?..

קל להגיד קשה לקיים

קל להגיד, קל לשאול: מה קיבל על עצמו רק יומיים? בא נראה אותך שעתיים ביום, שאדם יברך את הברכות שלו בכוונה. בא נראה רק ברכות השחר: כמה ברכות יש בברכות השחר אתה יודע?.. שמונה עשרה ברכות. ואדם אומר את זה לפעמים כמו עשרת בני המן האגגי, בנשימה אחת, בלי הפסק..

הלך לישון כמו פגר מובס וקם כמו אריה

צריך להגיד תורה לה' יתברך, איך הלך לישון כמו פגר מובס, אין לו כח

להרים את הראש, מדברים איתו לא שומע, רואה ולא רואה, שוכב מובס. והנה בבוקר קם כמו אריה, כבר הספיק לטרוף שנים עד התפלה.. איפה התודה רבה לחי העולמים?

לא לברך ברכות השחר כשהוא זורק את הברכות מפיו

צריך לברך ברכות השחר כראוי, לא סתם זורק את הברכות. יש אחד שמקיים

את דברי הגמרא (מגילה כז:): קדשתינהו לכולהו שבילי דנהרדעא. פירוש: שאת הברכות הוא אומר בדרך לית הכנסת, כשהוא הולך ברחוב, מקדש את הרחוב, ולא חלי ולא מרגיש, מה אמר מה לא אמר, ככה מברכים? שב בבית ביישוב הדעת, עם סידור לפניך, מילה מילה, ברכה ברכה, תגיד תודה.

הזהירות של הכף החיים בברכות לעילא ולעילא

הברכות שאדם מברך בכל יום, זה מזכיר לאדם את הבורא, חי איתו כל הזמן, ליבו יחד איתו. הקשר שלו עם הקב"ה

אחר כך סיפר תלמידו המפורסם, ר' יצחק בלאזר זצ"ל, מה אתם חושבים שהרבה שלי היה צריך את אותם רגעים לפני השיעור כדי להכין את השיעור מחדש? לא! ר' ישראל לא היה אחד כזה, יהודי שכל התורה חקקו לו על ליבו הטהור, לא צריך אפילו הכנה של רגע אחד, מיד הוא יכול להתחיל את המערכה שלו. אלא מה? הוא עיין בתוך מעמקי לבבו, אם מה שהוא אומר עכשיו שיעור תורני זה בשביל מה? יש אחד אומר 'עכשיו אני יראה להם את כוחי הגדול בתורה', 'עכשיו יראו כמה אני גדול בתורה'. רבי ישראל רצה לבדוק באמת אם הוא אומר את הכל לשם שמים, או שיש כאן סרך דק מן הדק שיש כאן קצת נגיעה להראות שהוא 'גדול בתורה'. זה לקח לו כמה רגעים. ר' ישראל בחן ובדק וראה שהכל לשם שמים, רק אז עמד ואמר את השיעור. ויש עליו עוד הרבה עובדות עצומות.

מלאכי השרת היו מתביישים מהעבודה של בעל כף החיים

"הנהגותיו היו פלא פלאים", באמת זה כך, מי שזוכר יזכר לטוב עליו השלום ר' יעקב הכהן דואק, פגשתי אותו פה ברחוב שלנו ברחוב פישל, לפני הרבה שנים, והוא קרא לי, בא בא, וכך הוא אמר לי (אני חוזר בדיוק על מה שהוא אמר לי): תשמע, אני היה לי זכות, לישון כמה שנים ביחד עם זקניך בעל כף החיים, ואני רוצה לומר לך שיש הרבה דברים שאני יודע ואפילו אתם - בני ההמשפחה - לא יודעים. כי אני הייתי אצלו לילה לילה, תבוא אלי ואני ארחיב את הדיבור ואספר לך. אבל עד שתבוא אלי, אני אגיד לך משפט אחד ותזכור, (אני אומר לכם ציטוט מדויק): מהסבא שלך בעל כף החיים אפילו מלאכי השרת היו מתביישים מהעבודה שלו. תבוא אלי נרחיב. [הלכתי אחרי איזה זמן, אבל לא על אף אחד הוא לא הרגיש טוב, ואחר כך אמרו תבוא פעם אחרת, ואחר כך הוא כבר נתבקש לישיבה של מעלה, הפסדנו]. על כל פנים תשמע

הוא קשר מיוחד, כשאדם אומר תורה על כל דבר ודבר זה אחרת. ולכן מפליג בזה רבינו האר"י ז"ל, וסבא מעתיק את זה כמה פעמים, בגדר חכם מה הוא אומר, שהרי הזהירות של סבא בברכות לעילא ולעילא מן כל ברכתא.

* * *

תיאור ממני שהכיר טוב את בעל כף החיים רבינו האור לציון

נקרא קצת תיאור ממני שהכיר אותו טוב, חכם בן ציון נשמתו עדן, רבינו הגדול חכם בן ציון נשמתו עדן בספר המוסר שלו המצויין המקודש במאה מיני עטירות, בספר אור לציון חכמה ומוסר (עמוד סט) אומר "הכרתי טוב", לא מפני השמועה, "את הגאון המקובל רבי יעקב חיים סופר זצ"ל בעל כף החיים". ואם חכם בן ציון אומר לך "הכרתי טוב" פירושו של דבר שהוא חקר ודרש ובלש, לראות מי האיש ומה ענינו ומה מהותו. לא מספר לך שמועות באוויר, אלא מה שראה בעצמו.

לב. ועיין בספר דברי יעקב חיים ח"א (דף יג סע"ב) שכתב, וראה נא ראה מה שמעיד מתאר ומספר רבינו הגדול שר התורה ועמוד ההוראה מו"ר הגאון המובהק רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל בספרו אור לציון (הנ"ל). על מר זקני ז"ל, עיין שם בדבריו, ותשתומם ותתמה על המחזה, ודברי מו"ר ז"ל שם הם עדות מכיל ראשון. ע"כ.

לג. בס' דברי יעקב חיים ח"א (סי' א סוף אות ד) כתב בזה"ל: ואקבע כאן מה ששמעתי לפני רבות בשנים, ממעלת כהן שדעתו יפה, הרה"ג החסיד רבי יעקב הכהן דוויק (בן נוהה) זצ"ל, וכה היו דבריו אלי: 'אני הכרתי את מר זקניך הגאון בעל כף החיים זצ"ל הרבה יותר מבני המשפחה שלו, כי הייתי ישן עמו

הגדרה: "אפילו מלאכי השרת היו מתביישים". וכל כך למה?

לחבר את עמוד השחר עם תורה ותפלה

"וכבר קם, ועושה תיקון חצות, ובוכה על החורבן, וחוזר שוב לישון. קם לפני

עמוד השחר", כי צריכים לחבר את עמוד השחר עם תורה ותפלה (ע' כף החיים סי' א סק"א). תגיד לי זה שינה בכלל? לקום לישון, לישון לקום, אני רוצה לישון שבע שמונה עשר שעות, אבל לא ככה.. יחוד תפלה קריאת שמע, ישן, קם, תיקון חצות, בוכה על החורבן, ישן, קם.. אתה ישן או אתה מתפלל? תחליט.. זה היה הסדר.

כל תפלה שהיו מתפללים זה כמו תפלת ראש השנה שלנו

קם לפני עלות השחר, "כשמגיע זמן תפלה מתפלל עם כל הכוונות". סיפר לי סבא ע"ה, הבן של בעל כף החיים (אני נין כידוע), כל תפלה שהיו מתפללים זה כמו תפלת ראש השנה שלנו. כל יום: עד עשר-אחד עשרה. עד שיסיימו את כל התפלות וכל הכוונות, עם רבי שאול [הכהן דואק, השד"ה], עם כל המקובלים שהיו בירושלים, בצופיוף בישכרופ, בכל המקומות שהיו.

אינו הולך לישון אלא אחרי שלוש שעות מתפלת ערבית

עכשיו תבין. "בימי הקיץ היה מתפלל ערבית בערך בשעה שבע, עם כל הכוונות", כל כוונות הרש"ש, "ואינו הולך לישון אלא כעבור שלוש שעות מהתפלה", כי כך אמרו שאדם לא ילך לישון אחרי תפלת ערבית, רק אחרי שעברו ג' שעות (ע' ברכי יוסף או"ח סי' רלח סק"ג, וכף החיים שם סק"ט). לשמוע טוב. קל וחומר שלא לישון בתפלת ערבית.. זה לא כתוב כאן, אבל זה קל וחומר..

נותנה לו כחצי שעה לישון

"לפני השינה עושה ייחוד", יש אצל המקובלים יחוד, למה? "בכדי לקום לפני חצות", כיון שאסור לישון בנקודת חצות, כמו שאמר רבינו הרש"ש, זה ענין גדול. "וקורא קריאת שמע עם כל הכוונות", וגם זה לוקח שעה ארוכה. "נמצא" - אומר חכם בן ציון - "שנותנה לו רק כחצי שעה לישון". כי עד שיעשה יחוד, ועד שיעשה

הרבה שנים, ולתאר ולספר עליו יכלה הזמן, אבל זה אומר לך: מהרב כף החיים ע"ה גם מלאכי השרת היו מתביישים. עד כאן דבריו ז"ל. עכ"ל.

כל זמנו קודש קודשים

"בא" לביתו ואוכל משהו מהר, כדי שלא יאחר לשיבה", צריך לבוא ללמוד, מגיע לשיבה לומד, כותב" את החידושים. "באופן שכל זמנו קודש קודשים". "אחר כך", כשחזרו מהלימודים, "היה אוכל", יושב לאכול סעודה, אומר חכם בן ציון כמה זמן זה לקח? "בערך כשעה וחצי". מה אתה שח? שעה וחצי כמוך כמוני.. טוב מאד..

לא הייתה מחשבתו על האוכל אלא שקוע בכוונות

"לא" מפני שאכל הרבה", תשכח מזה, "אלא מפני שייחד ייחודים, לפני האוכל אמר לשם יחוד, ונטל ידים בכוונות, וכן ברכת על נטילת ידים והמוציא בכוונות, וגם בשעת הלעיסה היה מכין, עד כדי כך שלא היתה מחשבתו על האוכל אלא שקוע בכוונות"לד.

הכל עם כוונות, עם עבודת ה'

אתה מבין למה זה לקח זמן? הכל עם כוונות, עם עבודת ה', ברכת נטילת ידים - כוונות, המוציא - כוונות, שעת הלעיסה - כוונות, יחוד לפני, יחוד באמצע, שקוע בכוונות. וחכם בן ציון פתח ואמר

"הכרתי טוב", לא מספר לך שמועות באוויר, מה שראה בעצמו.

ח"י פרקי משנה בכל יום

"אחרי" זה למד בכל יום ח"י פרקי משנה", חוק ולא יעבור (ע' כף החיים סי' קנה ס"ק יב ד"ה טוב ללמוד), אני ראיתי את המשניות שלו, יותר צהובים ומשומשים מהסידורים שבשטיבלאך. הדפים היו כבר מפורקים מרוב הלימוד והעיון בח"י פרקי משנה בכל יום. "שישה בבוקר שישה בצהרים שישה בערב". ואחר כך, "אמר פיטום הקטורת ואיזהו מקומן ומים אחרונים וברכת המזון בכל הכוונות, כך נהג לעשות יום יום". (ע' כף החיים סי' קנו סק"י והלאה). יש אחד עושה פעם ביוכל.. הוא היה עושה יום יום.

לא היה מקבל בשעת הסעודה אף אדם

"ומחמת" שהיה שקוע בכוונות, לא היה מקבל אף אדם בשעת אכילתו, ואפילו באו לתת כסף לשיבה", עכשיו זה קודש קדשים, עכשיו נמצא עם בורא עולם, לכן בזמן הזה אי אפשר. "רק כשגמר ובירך ברכת המזון היה מקבלם בסבר פנים יפות".

לד. ומי שרואה, ואני לא מקריא את זה, אבל מי שירצה יעיין שם בספר כף החיים (סי' קנו סק"י והלאה) מה צריך האדם ללמוד בשעה שהוא יושב ואוכל, כגון פיטום הקטורת ושיר של יום ומשניות וכו'. אדם רואה את זה, אומר: עדיף שאני לא יאכל.. כל כך הרבה ללמוד?! בלימוד אני לא לומד כך, באוכל כן?..

ברכת אשר יצר מהסידור

"בצאתו מבית הכסא נהג לברך אשר יצר מהסידור לפי כל הכוונות", אנחנו עושים אשר יצר ככה בחטיפה אחת. וזה לא טוב, בכוונות. "וגם כשאין כוונות בירך מתוך סידור" (ע' כף החיים סי' מט סק"ט, סי' צה סק"י, סי' צו סק"ט, סי' קכד ס"ק כב).

מענג את השבת כפי יכולתו

"היה מענג את השבת בכל מיני פירות וכדומה כפי יכולתו, וטעם חתיכה מכל דבר כדי לענג את השבת", כל דהו, טעימה. (ע' כף החיים סי' רנ סק"ח). לה "היו לו טרדות מבית ומחוץ", נכון, טרדות גדולות, עכשיו לא נאריך בזה.

הפלא הגדול איך הספיק ללמוד

"והפלא הגדול איך הספיק ללמוד ולכתוב חיבורים כה גדולים", כל שולחן

ערוך אורח חיים, יורה דעה עד סימן קי"ז, כולו בלימוד, "שהרי אין זה חיבור של העתקה וליקוט מספרים, אלא חיבור המחייב טרחה ועיון רב"ל.

זה רק סייעתא דשמיא

אדם ינסה לכתוב סעיף קטן קטן בכף החיים, צריך לעבור על כל הטור, והבית יוסף, והראשונים והאחרונים והמפרשים, ומגן אברהם וט"ז וש"ך ופרי מגדים ורבי עקיבא איגר וביאור הגר"א, ואחרי כל זה לסכם ולהעלות את הכל לדינא. זה עבודה? זה רק סייעתא דשמיא!

כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות

"ואף שהיה נזהר מאד מלדבר דברים בטלים, וקיבל עליו עול תורה, ואמר רבי נחוניא בן הקנה כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך

לה. בהקדמה לספר ישמח ישראל על התורה, סיפר רבינו שליט"א עוד בשם הגר"י צדקה זצ"ל, כי ביום שבת קודש היה זיו ומראה פניו של בעל כף החיים משתנה מימות החול, וניכר היה שרוח טהרה והארת שכינה הייתה חופפת עליו, בבחינת קדושה בוקעת ועולה. ע"ש.

לו. ובהערה על אור לציון שם כתב, דהיינו לאפוקי ממ"ש בעל כף החיים בענותנותו בהקדמה לספרו (ד"ה מה אשיב): וכדי לזכות את הרבים, כי יש ספרים שאין נמצאים ביד כל אנשים, אמרתי אלקה נא השדה ואלקטה באמרי' מן הראשונים ומן האחרונים, עם עוד איזו חידושים מדילי, וקיבעתים כעמיר גורנה על סדר השלחן ערוך וכו'. ע"כ.

ובספר דברי יעקב חיים ח"א (דף יד סע"ב) הביא מ"ש בספר כף החיים (סי' תרלז אות ה) וז"ל: ולא נתחווירו לי דבריו על כן לא העתקתים. וכן כל דבר שאינו נראה לפענ"ד שאינו מחוור לענין דינא איני מעתיקו. ע"כ. וכיו"ב כתב שם (סי' תרכט סוף אות קג). ע"ש. וסיים: "והיינו שהדגיש זקני הגאון ז"ל בשער

תורתן היאך משתמרת, ומלאכתן היאך נעשית
שואלת הגמרא (ברכות לב): "וכי מאחר שהיו
 ששועהין תשע שעות ביום בתפלה",
 שעה לפני, שעה תפלה, שעה אחרי, כך ג'
 פעמים ביום, הרי לך ט' שעות. ואם בשבת
 יש לך גם מוסף, אם כן נגמר לך כל היום
 כולו. מתי למדו? "תורתן היאך משתמרת,
 ומלאכתן היאך נעשית".

תורתם משתמרת, תורתם מתברכת

ומתרצת הגמרא: "אלא מתוך שחסידים הם
 תורתם משתמרת, ומלאכתן
 מתברכת". וכדאי להוסיף לשון הירושלמי
 שגם הוא שואל את השאלה הזו, ומשנה
 מילה אחת: תורתם "מתברכת". יש ברכה.
 יכול להספיק בזמן קצר עם סייעתא דשמיא
 מה שאחרים צריכים שנים.

מקבלים את התורה ואות הפרנסה במתנה

"**ונמצא** שמקבלין", אומר חכם בן ציון נ"ע,
 "את התורה והפרנסה במתנה",
 בסייעתא דשמיא, בעזר אלקי. "בודאי להגיע
 לדרגות והנהגות כאלה, אין זה דבר הנקנה
 בזמן מועט", כלאחר יד, "זה דורש עבודה
 עקבית ומתמדת, בזריזות ובלי מתח" שאדם
 מותח את עצמו, כי זה רק מכביד על עצמו.

ארץ וכו' (אבות פ"ג מ"ה), אף על פי כן צריך
 לזה זמן רב, ואיך הספיק?". שאלה גדולה.

הטעם שחסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת אחר התפלה

ומה התיירוץ? אומר חכם בן ציון נ"ע: "אלא
 כבר אמרו חז"ל (ברכות לב): חסידים
 הראשונים היו שוהין" - קודם התפלה -
 "שעה אחת, ומתפללין שעה אחת, וחוזרין
 ושוהין שעה אחת". סתם צריך להבין:
 בשלמא לפני התפלה אני מבין, צריך אדם
 לשהות שעה אחת עד שיחונן דעתו, יכוין
 את דעתו לדעת לפני מי הוא עומד, כמו
 שכתב מרן (סי' צח ס"א): 'כך היו עושים
 חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים
 ומכוונים בתפלתם עד שהיו מגיעים
 להתפשטות הגשמות ולהתגברות כח
 השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת
 הנבואה'. שכל עניני הגוף בטלים, לא שרירין
 ולא קיימין, כך היה בתפלה. אבל אחרי
 התפלה, בשביל מה השהייה הזו שעה אחת
 אחרי התפלה? אלא אמרו המפרשים
 שהשהייה שאחרי התפלה הייתה כדי לחזור
 להיות כאחד האדם. הרי הוא הגיע לדרגה
 כזו של התפשטות הגשמיות כמו מלאך,
 וכדי לחזור ממלאך להיות אדם, זה לא
 צניחה מיד, גם זה היה לוקח שעה.

ספר כף החיים שהדברים שהביא בספרו הם להלכה פסוקה". ע"כ. ועיין עוד שם (דף יח ע"ג). ובס' ברית
 יעקב (עמוד דיש). ע"ש. וע' כף החיים (סי' תנב ס"ק כה, סי' תקמה ס"ק עט). ע"ש. ודו"ק.

בראשית (ג כד) כאשר הקב"ה גירש את אדם הראשון מגן עדן, הוא שם את הכרובים בלהט החרב המתהפכת שלא יחזור לגן עדן. ומפרש רש"י, כרובים, מלאכי חבלה.

מצד שני על הארון בבית המקדש היו כרובים, כמו שנאמר בפרשת תרומה (כה יח): ועשית שנים כרובים זהב. מפרש רש"י, כרובים, דמות פרצוף תינוק להם. היינו שהיו מלאכים, והיה להם דמות פרצוף של תינוק. ושואלים המפרשים, שדברי רש"י סותרים, תחליט, כרובים זה מלאכים או מלאכי חבלה.

תלוי למה הוא מחובר

ומבארים בזה כי התירוץ פשוט, כרובים הוא תינוק, אבל תלוי למה הוא מחובר התינוק הזה, אם הוא מחובר לארון, שהוא ארון התורה, שם מונחת התורה, או אז אשריו ואשרי חלקו, מלאך הוא ופני תינוק יש לו. אבל אם הוא מונח בלי תורה, אז סופו לצאת מלאך חבלה. וראינו את זה לדאבוננו.

אלה שמרוחקים מהתורה גודלים ויוצאים מלאכי חבלה

בזמנינו רואים את זה יום יום, אלה שמרוחקים מתורה, אז גודלים ויוצאים מלאכי חבלה, בעד שריפת בית הכנסת. לא נשמע כדבר הזה אצלנו, שיקום יהודי וישלח יד בקודשים! אבל איך זה?

עד כאן דברי קדשו של חכם בן ציון בספר. כדאי להסתכל בפנים.

לא רק תנאים ואמורים

הנה לך, כטיפה מן הים, (כי יש עוד הרבה מה להאריך בעובדות וסיפורים), על בעל כף החיים. מה זה מלמד אותנו? שהדברים האלה שייכים לנו גם בזמנינו, זה לא רק תנאים ואמורים וראשונים, גם בדור שלנו, גם בזמן שלנו.

לזכור באמת את הבורא תמיד ולירא מפניו

איך? אם אנחנו נעשה את המוטל עלינו כמו שצריך, בדחילו ורחימו ברחימו ודחילו, עם עבודת ה', עם כוונה, לזכור באמת את הבורא תמיד ולירא מפניו, כמו שאמר הרמב"ן. אז כבר תורתן מתברכת, תורתם משתמרת, מלאכתם מתברכת, הכל כבר נהיה בכללים אחרים, באופן אחר של סייעתא דשמיא.

* * *

חינוך הבנים

וצריך להקדיש צומת לב לחינוך הבנים, סבא בעל כף החיים כותב בספר יגל יעקב (פרשת תרומה) דברים מופלאים על חינוך הילדים, כמה האדם צריך למסור נפש על חינוך ילדיו. יש מילה אחת בתורה שחוזרת על עצמה פעמיים, ורש"י משנה פירושו, המילה היא "כרובים". מצד אחד בפרשת

תמיד תבדוק, תמיד תסתכל. לא תגיד הם בסדר, הם גודלים בסדר, מי אמר? אולי הם גודלים כמו עיזים ותיישים? מאיפה אתה יודע איך הם גודלים? צריך בדיקה יום יום. להקיש עליהם ולבדוק, וכך יש סיכויים שהכרובים יהיו מזהב, אבל אם לא מקיש, אם לא בודק, ח"ו עלולים להיות כרובים מסוג אחר, מלאכי חבלה.

זהירות בבין אדם לחבירו

ויש הרבה מה להאריך, על הזהירות בבין אדם לחבירו עד כמה שאנו נכשלים בזה, וסבא בכף החיים כמה הוא דיבר על זה. לפעמים אדם יכול ביום הדין יום ראש השנה להיכשל וליפול באיסורים נוראים של בן אדם לחבירו. כגון: אם רוצה לקנות קדיש או מפטיר לעילוי נשמת אבא שלו, רוצה לעשות נחת רוב לאביו, ויש שם מישהו שמתחרה איתו על העליה הזו, זה מוסיף וזה מוסיף. אוי, כמה שנאה וקנאה יכול להכניס בליבו עליו, מוכן לקרוע אותו כמו דג. ויכול להימשך מזה שנאה לדורי דורות.

יש מחלוקת על העליה לתורה, יותר, וזה יותר נחת רוח לאביו

אומר סבא ע"ה בכף החיים (סי' נג ס"ק צג): אתה רוצה לעשות נחת רוח לאבך?

מפני שרחוק מתורה, מי שרחוק מהתורה יעשה הכל, ישרוף ספר תורה, ישרוף תפילין וישרוף הכל, מה שלא נשמע מאז שעם ישאל נעשה לאומה. אם רחוקים מתורה כבר אין קושיות.

צריך האדם להשגיח לחנך ילדיו מעודם קטנים

סבא בספר יגל יעקב (שם) מסביר את הפסוק בפרשת תרומה (כה יח): ועשית שנים כרובים זהב, מקשה תעשה אותם. הכרובים האלה דמות פרצוף תינוק יש להם, כמו שאמרו חז"ל (סוכה ה: הובא ברש"י על התורה שם). מה כתוב פה, מה מונח פה, איזה רמז רמזונו רבותינו בזה? אלא בא ללמדנו שצריך האדם להשגיח על בניו תמיד בכל מעשיו, להשגיח תמיד, מה שיעשה בבית, מה יעשה בחוץ, מעודם קטנים, שיתנהגו בדרך ישרה.

תמיד יש להשגיח על חינוך הילדים

וכך זה נרמז: "ועשית שנים כרובים", דהיינו שני ילדים בן ובת, מצד פרו ורבו (טוש"ע אה"ע סי' א), "זהב תעשה אותם", זהב טהור, דהיינו מנוקים מכל רע, כמו הזהב. ומגלה הפסוק: איך תגיע למצב כזה שזה יהיה זהב טהור? "מקשה תעשה אותה", מקשה מלשון להקיש, להכות עליהם, תמיד תקיש עליהם,

לז. זו לשון הכף החיים (סי' נג ס"ק צו): ואין להתקוטט בעבור שום מצוה, כגון גלילות ספר תורה וכיוצא בו, דהרי שנינו (יומא לט.) הצנועים מושכים ידיהם והגרגרנים חוטפים. דרכי משה. וכו'. ומזה יש ללמוד

הריסות גדולות ומתו כמה עכו"ם. לא תקום פעמיים צרה, וה' שמר ישראל. והיה פלא בעיני הרואים, והאמינו בה' גם ההולכים על פי הטבע, והעידו כי יד ה' עשתה זאת. ע"כ.

רק דרכו רגליו על הקרקע נודעו הבנין

מה היו אותם ניסים? את זה סבא לא כתב ברוב ענוותנותו, אבל אני אספר לך. סבי קבע את לימודיו בעזרת נשים של בית המדרש שושנים לדוד, שם כתב גם את חיבורו, כשהחלה רעידת האדמה פרצו זעקות שבר בשכונתו, הסבא שם לב לכך, קם מלימודו והורה לילדים שקבעו לימודם ב"חדר" שהיה אף הוא באותו בנין, לצאת מיד לרחוב. הוא עמד על המרפסת כאשר כולם זועקים לו שירד מיד, אך הוא באורך רוח ממתין עד שכולם יצאו, ורק אז ירד מהעלה. ואיך שדרכו רגליו על הקרקע, נודעו הבנין, המדרגות התפוררו, וכל העליה התמוטטה בקול רעש גדול.

ה' יזכנו וזכות סבא קדישא תעמוד לכולנו, ולכל בית ישראל, ונזכה לגאולה שלימה לאלתר אמן ואמן.

תוותר. זכות המצווה הזו שאתה מוותר, שווה את המפטיר ואת הקדיש ואת הכל, זה יהיה לנחת רוח לאביך יותר מכל דבר אחר. ולא שיעשה להיפך, שיקנה לכבוד אביו העליה, ועל ידי קניה זו יהיה ח"ו סיבה לקטטה או סיבה לשנאה ושאר תועבות וקלקולים. האדם צריך להתבונן בדברים האלה.

* * *

לא הזיקה מפולת בירושלים

עוד דבר שסבא רומז בקצרה בספר כף החיים (סימן תקעו אות כו), על מה שנפסק בשלחן ערוך וכן על הרעש גוזרין תענית ציבור, וכך הרב כותב: בירושלים עיר הקודש ת"ו אין גזרין תענית ציבור על הרעש ומפולת, כי לא הזיק מפולת בירושלים. פרי האדמה (חלק ד' דף ו' ע"א). ובשנת תרפ"ז י"א לחודש תמוז היה רעש גדול בירושלים ת"ו ובכל סביבותיה, ונהרסו כמה כותלים ומהם נתרועעו, והיה ניסים ונפלאות שלא נפקד אחד בירושלים ת"ו, רק בכפרים נעשה

כל אדם אם יש לו יארציט או דבר אחר, ורוצה להיות חזן להתפלל הוא או לעלות לספר תורה, כי מגרעות נתן ח"ו, אלא שתיתקו זה שכרו, וזה כבוד ונחת רוח לאביו. ע"כ. ועיין עוד שם (ס"ק כב וס"ק כג וס"ק צו).

לח. מהר"ר הגרי"ח סופר שליט"א בס' זכות יצחק ח"א (סי' עה) סוף ד"ה וגם מצאתי, אחר שהעתיק דברי כף החיים הנ"ל, כתב במוסגר בזה"ל: ומה שרמזו כאן בין השיטין, ועל הנס הפרטי שהיה למר זקני הגאון הקדוש זצ"ל, אי אפשר לכתוב כאן, וידוע הוא אצל היודעים, ואין כאן המקום לגלותו. ע"כ. ובדבריו שבתורה שבעל פה נתפרשו הדברים, וכאמור בפנים. וראה עוד בדברי הגר"י צדקה (עמוד יב) במעשה זה.

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

תדפיס מתוך ספר דברי יעקב חיים ח"א

על מר זקני הפוסק הגדול המקובל האלקי הגאון רבי יעקב חיים סופר זצ"ל בעל כף החיים

א.

מכולם". [ועיין מה שביארנו בזה בס"ד
בחיבורי נר יהודה בפתיחה עיין שם דברים
נפלאים בעזה"י].

ומבואר באר היטב דגדר "תלמיד חכם
דסלקא ליה שמעתתא אליבא
דהלכתא", אינו היושב על מדין ופוסק
הלכות, או אפילו המחבר ספרי פסק והלכה
חידושים ותשובות וכיוצא בזה, אלא כאשר
השכיל רבינו רש"י ז"ל להגדיר "שיסייעהו מן
השמים שיתקבלו דבריו בין חבריו להורות
כהלכה".

והנה מר זקני הגאון המקובל הפוסק הגדול
רבי יעקב חיים סופר זצ"ל אשר
השקיע חייו, כארבעים שנה, בחיבורו
המופלא כף החיים או"ח ויו"ד, מה שלא
יאוּמַן כי יסופר, עם כל עיסוקיו בתורה
ולמודיו נגלה ונסתר, ובהוראות לבית
ישראל, ועם תפילותיו וברכותיו שכולם היו
על פי כוונות רבינו אור השמ"ש מרן הרש"ש
זצ"ל (ואף הוא היה עובר לפני התיבה בתפילת
המוספין בימים נוראים בק"ק בית אל), וראה נא
ראה מה שמעיד מתאר ומספר רבינו הגדול
שר התורה ועמוד ההוראה מו"ר הגאון

סוטה (כ"א א'): "משל לאדם שהיה מהלך
באישון לילה ואפילה, ומתיירא מן
הקוצים ומן הפחתים וכו', נזדמנה לו אבוקה
של אור או ניצל מן הקוצים ומן הפחתים וכו',
ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטיין, ואינו
יודע באיזה דרך מהלך, כיון שעלה עמוד
השחר ניצל מחיה רעה ומן הליסטיין. ועדיין
אינו יודע באיזה דרך מהלך - הגיע לפרשת
דרכים ניצל מכולם, מאי פרשת דרכים, מר
זוטרא אמר זה תלמיד חכם דסלקא ליה
שמעתתא אליבא דהלכתא".

ופירש רש"י ז"ל: "מאי פרשת דרכים, מהו
מדמה להגיע לפרשת דרכים, דהא
אבוקה היינו מצוה, עמוד השחר היינו תורה,
אלא פרשת דרכים מאי היא: זה תלמיד חכם
דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא והכי
קאמר עלה עמוד השחר ניצול מן החיה כו',
זכה לתורה ניצול מיצר הרע ומן החטא,
ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך אם יזכה
שיסייעהו מן השמים להתקבל דבריו בין
חבריו להורות כהלכה וכמשפט, הגיע
לפרשת דרכים כלומר זכה לכך ניצול

המובהק רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל בספרו אור לציון (חכמה ומוסר דף ס"ט), על מר זקני ז"ל, עיין שם בדבריו ותשתומם ותתמה על המחזה, ודברי מו"ר ז"ל שם הם עדות מכלי ראשון וכדבריו שם "אשר הכרתי היטב את הגאון המקובל רבי יעקב חיים סופר זצ"ל בעל כף החיים ז"ל".

ואכן זכה מר זקני הגאון זצ"ל "שסייעוהו מן השמים להתקבל דבריו בין חבריו להורות כהלכה וכמשפט", אין צריך לומר בדורינו זה שלא ימצא כל מי ששייג ושיח לו בעניי הלכה ופסק, שאינו מורה הוראה עד שיעיין ויראה מה פסק בספר כף החיים, וטעם מכף החיים וחי, אלא עוד בחיים חיותו של מר זקני ז"ל איתבדרו בי מדרשא שמעתתיה והוראותיו וחיבורי קדשו קול יעקב וכף החיים, אין צריך לומר בק"ק בני ספרד בארץ ובגולה, ארם צובה, תוניס, ג'רבה, ומרוקו וכו', והיו ספריו לחם חוקם, וכמו ששמעתי פעמים הרבה מחכמים זקנים דהתם, ותראה זאת בעליל בכל ספריהם, וגם הקימו ישיבות וחברות ללמוד בספרו ונקראו בשם "כף החיים", כמו שתראה בספרו של הגאון רבי דוד עובדיה זצ"ל מעי"ת צפרו במרוקו, ולהלח"ט בכתבי הגאון בעל עמק יהושע שליט"א, אלא חיבורי קדשו נתבדרו ונתפרסמו גם בארצות אשכנז, פולין, והונגריה, מה שלא היה מצוי כל כך בזמן ההוא, (לדוגמא בעלמא ראה בספר פרדס יוסף

ויקרא (י"ט כ"ג), ובספר מאסף לכל המחנות, ובקובץ תל תלפיות ועוד ועוד), וכה שמעתי ממר סבא הכשר ועניו רבי משה סופר ז"ל, בנו אהובו וחביבו של מר זקני בעל כף החיים: "רבים רבים מרבני הדור ז"ל, בארץ ובגולה, היו מבקשים ממר אבי הגאון כף החיים זצ"ל שישלח להם ספרו כף החיים, ואכן כך היה מנהגו והיה שולח להם ספריו בלא בקשת מחיר, והיתה רעייתו הצנועה והצדקת מרת פריחה ז"ל אומרת לו אני מבינה שאתה שולח לרבנים המבקשים את ספריך חנים אין כסף, כי נחא לך שלומדים בהם, אבל לפחות תבקש את מחיר הבולים למשלוח בדואר, זה אין אנחנו צריכים לשאת ולשלם מכספנו, והיה משיב לה "אין דבר... אין דבר"... עד כאן שמעתי ממנו ז"ל, והיודע כמה היה מר זקני בעל כף החיים בדוחק ובדלות, הרבה יבין וילמד לקח ממעשה זה. וגם זכה מר זקני בחייו להדפיס חיבורי קדשו כמה וכמה פעמים, מה שלא היה חזון נפרץ בזמנו כנודע, והיינו "שסייעוהו מן השמים להתקבל דבריו בין חבריו להורות כהלכה וכמשפט".

ב.

צא וראה יקר סהדותא ועדות נפלאה של רבה של ירושלם ת"ו, מושיען של ישראל, הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל על מר זקני הגאון בעל כף החיים: "והוא מהעוסקים בתורה ובעבודה לשמה", כאשר

להצילו מחטא, אפשר דאינו מכין על האמת וק"ל".

ואכן היתה השגחה העליונה חופפת על מר זקני הגאון בעל כף החיים זצ"ל, ואף בהיותו ישן הנה ה' נצב עליו, ולא היה פוסק ממשנתו ומלהרהר בדברי תורה, חידושים רבים התחדשו לו בעת היותו ישן, ולדוגמא בספר ישמח ישראל פרשת פינחס עה"פ והעמדת אותו לפני אלעזר הכהן וכו' כותב: "זה פירשו לי בחלום כ"ד אייר שנת התרס"ח", וכבר מקובלים אנחנו מגדולי חכמי לבב ע"ה שחלום האדם הוא גילוי על מדרגתו הרוחנית שעומד בה באמת, ראה דברי הגאון שר התורה אדמו"ר רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בריש ספרו צדקת הצדיק.

חלומותיו וחזיונותיו של זקנו הסבא קדישא מפליאים עד למאוד, נמצא אצלנו קונטרס החלומות אשר כתבו מו"ז הסבא קדישא בכתב יד קדשו, ומצויים בו חלומות אמת וגלויים וחזיונות נוראים, עין לא ראתה, אשר נגלו לו תמידים כסדרם במשך רבות בשנים, בקונטרס זה מוזכרים כמה ענינים מנשמות הצדיקים מדורות קדמונים שהיו מתגלות לו, כמו מרן הבית יוסף זצ"ל, רבינו האר"י זצ"ל וכו', ומהם כבשי דרחמנא ממש, וכבוד אלקים הסתר דבר ואכמ"ל. [ראה בהקדמתי לספר ישמח ישראל (דף ז') שצינתי המקומות שקבע מחלומותיו בספר

כתב בהסכמתו לספר כף החיים, עיין שם בארוכה בשבח הספר ושבח המחבר, ודא ביה כולא ביה דהא קיימא לן העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולפיכך מאז שיצא לאור ספר כף החיים נתקבל באהבה וברצון ובחיבה יתירה בכל תפוצות ישראל ובכל העדות החוגים, בני ספרד ואשכנז, חסידים וליטאים וכו' (ראה לדוגמא משנה ברורה מהדורת דרשו המביאים כסדר דברי מו"ז ומו"ר), וספרו כף החיים אינו יורד משלחנם של כל הרבנים הדיינים הפוסקים ומורי הוראה ומחברי ספרי שו"ת וכו', כי עמל טרח ויגע בכל כוחו בתורה לשמה, ולהוציא הלכה פסוקה וברורה, וכמו שכתב בהקדמת ספרו, וכבר הבאתי בחיבוריי בכמה מקומות מה שהעיד בספרו כף החיים או"ח (סימן תרל"ז אות ה'): "ולא נתחוויר לי דבריו, על כן לא העתקתי דבריו, וכן כל דבר שנראה לענ"ד שאינו מחוור לענין דינא איני מעתיקו", וכיוצא בזה כתב שם (סימן תרכ"ט סוף אות קי"ג), והיינו שהדגיש זקני הגאון ז"ל בשער ספר כף החיים שהדברים שהביא בספרו, הם להלכה פסוקה ודוק היטב.

ורבינו מהרש"א ז"ל סוטה שם כתב: "מאי פרשת דרכים וכו' תלמיד חכם דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא, דהיינו פרשת דרכים על דרך איזה הדרך ישכון אור, דעד שלא בא התלמיד חכם למעלה זו גם שיש לו אור תורה כדלעיל

כף החיים לענין הלכה ולמעשה, שזה מעיד שהיה פשוט בעיניו ז"ל שהם חלומות אמת וקושטא קאי ודוק היטב].

לא באתי כאן אלא רק להזכיר מעט מהרבה, ולגלות כטפח מחלומותיו אשר הזהירוהו מן השמים והשמירה העליונה היתה עליו תמיד, ונתקיים בו רגלי חסידיו ישמור, ולדוגמא בחלומו בי"ד ניסן ערב פסח שנת תרע"ו הודיעוהו "נתערב בשר טריפה עם הכשר", וכיוצא בזה שם "שמעתי אומרים שהגבינה אסורה", ושם משנת תרע"ג "פעם אחת הראו לי הלא תראה כיצד הלחם בשוק יש בו תולעים", וכיוצא בזה עוד הרבה, וכדאסברה ניהלן מהרש"א ז"ל דכשיש לתלמיד חכם מעלה זו דאור תורה להצילו מן החטא אזי מכוין לאמיתותה של תורה כנ"ל. [ומינה שהיה צדיק גמור, דקיימא לן אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים באיסורי אכילה כתוספות חולין (ה' ב' ושי"ט) ודוק. עמנואל].

וכשם שמן השמים השגיחו בעינא פקיקא על זקיני זצ"ל לבל ינועו מעגלותיו, כי "עיני ה' על יראיו לסייען במצות ולא ימנע טוב להולכים בתמים" כלשון רבינו הגדול הרשב"א ז"ל בתשובותיו (ח"א תשובה נ"ד), כך חיבורו כיוצא בו, ואף מן שמיא הסכימו עימו על חיבורו כף החיים על שלחן ערוך, כמו שמשפר זקיני בעל כף החיים זצ"ל בקונטרס חלומותיו שם: "פעם אחת ראיתי למו"ר אבי ע"ה, ואמרתי לו מה אומרים למעלה על סה"ק כף החיים, ואמר לי ששמחים עליו,

ואמרתי לו שתבקש רחמים עלי מלפני אלקי השמים שיסייעני לחבר על כל אורח חיים", עוד כתב שם: "ליל שבת ז"ך אב תרע"ו ראיתי למר וכו' אחר שהיה לו י"ז ימים משנפטר, ושאלתי אותו מה אומרים באותו עולם על ספר כף החיים, וענה ואמר בזה הלשון ספר כף החיים חכמים ורבנים גדולים לומדים בו", ועוד כתב שם: "כשנגמר ספר כף החיים חלק שני ראיתי שחתמו עליו בית דין, וגם רבי יוסף חיים" [הכונה לרבן של כל בני הגולה גאון עוזנו שאר בשרנו דודי זקיני רבינו יוסף חיים זצוק"ל מחבר הספר הק' בן איש חי ושא"ס], ובענין זה יש להוסיף עוד מה שכתב שם: "ראש חדש אדר א' ביום שבת שנת תרע"ו שמעתי שואלים משה הניח יהושע, ח"ר יוסף חיים מי הניח במקומו, וענה אחד ואמר חתנו של יצחק אבודרהבא", ויודעים אנחנו ומקובל בידינו שחתן זה מר ניהו רבה זקנו הסבא קדישא זצוק"ל, ובאמת זכה זקיני הגאון ז"ל וספרו זה נתקבל באהבה וברצון וחיבה יתרה בכל תפוצות ישראל עוד בחיים חיותו ורבים הם הלומדים בו ונהנים מדבריו ולאור ספרו יהלכו.

ואמנם אף קרה מקרהו למר זקיני ז"ל כדוגמת מה שהיה עם חד מרבנן תקיפי קמאי רבי משה בן יעקב מקוצי זצוק"ל בעל ספר מצות סמ"ג שכתב (חלק הלאוין ל"ת מ"ד): "בלאו של השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך וכו' תוכחת הענוה דרשתי לרבים כך אבל על לאו זה ולמנות זה

"ומיבעי לן למיעבד כוותיה [דרבי יוסי], שהלכה כמותו ברוב מקומות, דקיימא לן נימוקו עמו".

ובהגהות הגאון מהר"צ חיות ז"ל עירובין שם כתב: "עיין בספר יד מלאכי (כלל ר"ל) שכתב דהך כללא דרבי יוסי נימוקו עמו אפילו אם הוא יחיד נגד רבים, והביא ראיה משבועות (ל"ה ב') ע"ש, ובאמת גם מכאן מוכרחת ראיה זו", ועוד עיין בהגהות מהר"צ חיות בבא קמא (כ"ד ב') וצע"ק, ואכן רבים ושלמים מתקיפי קמאי דקמאי כך דעתם שהלכה כרבי יוסי דנימוקו עמו אף נגד רבים, וכך דעת רבינו חננאל ותלמידו הרי"ף ועוד הרבה, והגאון משאלוניקי רבי אברהם הכהן ז"ל בספרו טהרת המים (מערכת מ' כללי המשניות, אות נ"ו) כתב דהסכמת רוב הפוסקים דהלכה כרבי יוסי אף נגד רבים ע"ש, ועיין מה שהאריכו בזה בספר יד מלאכי הנ"ל, ובספר זכר יהוסף יבמות (מ"ו ב', דפ"ג סע"א וע"ב), ובשו"ת עמודי אש (סימן ד' אות י"ב), ובספר שדי חמד חלק הכללים (מערכת ה' כלל קט"ז), ושם בפאת השדי (כלל ל'), ועוד שם בשיורי הפאה (כלל ט'), ובספר חיבת הקודש זבחים (דף מ"ד ד"ה אר"א), ושו"ת חלקת יעקב יו"ד (סימן קס"ב), ובספר דברי סופרים (כלל קפ"ו) ובמילואים (לשם), ונתבאר במקומו בס"ד.

והדבר צריך ביאור וטעם, מדוע ולמה תהיה הלכה כרבי יוסי כשנחלק עם רבים,

בלאו לא היה דעתי וכו', וכשהגעתי עד כאן הלאוין ואקרא בחלום במראית הלילה הנה שכחת העיקר השמר לך פן תשכח את ה", וכשהתבוננתי עליו בבוקר יסוד גדול הוא ביראת ה' והואלתי לחברו וכו', ואף מר זקני ז"ל מספר שארע לו כן דאנהירו לעיינין דיליה מן שמיא והודיעו בחלום לילה להוסיף ולתקן כמה דברים בחיבורו כף החיים, וכבר לימדנו להועיל רבינו הגדול הגר"א זצ"ל בביאורו המופלא לספר משלי (ט"ז י): "קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל פיו, הדיבור של המלך הוא כמו קסם כישוף, כי אף שמרמים אותו יקרה ה' בפיו דבר כדי שיהא משפטו אמת, והענין מאן מלכי רבנן, ששפתותיהם כמו קסם, ואף שיטעו לפי השאלה - מכל מקום במשפט לא ימעול פיו, כלומר בדין עצמו לא יטעו, כי בסוף יתגלה שלא כן היה המעשה כההיא דגיטין (ע"ז ב') ע"ש, ועיין בחיבורי ברית יעקב (סימן מ"א הערה א') מה שהוספנו בזה בס"ד. [ובמקומו הארכתי בס"ד שהעירו וטענו על דברי מו"ז זצ"ל, אבל לא קשיא מידי, ונתקיים בו תתן אמת ליעקב].

ג.

עירובין (י"ד ב'): "רבי יוסי נימוקו עמו", ופירש רש"י ז"ל: "נימוקו עמו טעמי ראיותיו מביא לו בכל מקום, ובמסכת גיטין (ס"ז א') מני שבחן של חכמים, וזהו שבחו של רבי יוסי", ובסוכה (כ"ו ב') כתב רש"י ז"ל:

והלא כלל גדול בתורה יחיד ורבים הלכה כרבים, ומדוע זה "הלכה כרבי יוסי ברוב המקומות" כדכתב רש"י סוכה כנ"ל.

כתובות (כ"ב א') הפה שאסר הוא הפה שהתיר, וכתב הגה"צ אדמו"ר רבי ישראל ממודיץ זצ"ל בספרו דברי ישראל כללי אורייתא (מערכת ה' דף שי"ב): "פירוש הוראת איסור והיתר תלוי בפה, הפה הוא שאסר הפה הוא שמתיר, והיינו כמו שאמר אא"ז [הגה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר] זצוק"ל למורה הוראה אחד, הנה מצינו בשלחן ערוך שמרן המחבר ז"ל מתיר, ובא אחר כך הרמ"א ז"ל ואומר ויש אוסרין וכן היא הלכה, נמצא חלילה שמרן המחבר ז"ל אכל טריפות חס להזכיר.

אלא כשאמר מרן המחבר ז"ל בפיו הקדוש מותר היה באמת מותר וכשר בלי נדנד איסור חלילה, ואחר כך כשבא הרמ"א ז"ל ואמר בפיו הקדוש יש אוסרין הוא באמת איסור גמור, ואם כן היא שהכל תלוי באמירת הפה יש ללמוד מזה איך שצריך המורה הוראה בישראל לשמור פיו בקדושה ובטהרה עד כאן לשונו ודפח"ח.

וזהו שאנחנו רואים שיש גדול בתורה, ובא אחר שאינו כל כך גדול כמוהו - ומכון הלכה לאמיתו יותר ממנו, והוא מפני שפיו שלו הוא פה טהור ומקודש יותר והוראת איסור והיתר תלוי בקדושת הפה, כי הפה הוא שאסר והפה הוא שמתיר כנ"ל ודוק, ועיין

בדברינו באורך בפרשת (ויגש דף רע"ג) על דברי רש"י ז"ל גושנה שמשם הוראה יוצאה" עכ"ל.

ושם בהגהה כתוב לאמר: "וכן מצינו במסכת פסחים (ג' ב') בהני תרי תלמידי דהו קמיה דהלל [או דרבי] חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה, וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטומאה, אמר מובטח אני בזה ש"מורה הוראה בישראל", ולא אמר מובטח אני "שיהיה תלמיד חכם בישראל", רק דקדק ואמר שיהיה "מורה הוראה", כי ההוראה תלויה בקדושת הפה".

ובדברי ישראל בפרשת ויגש שם האריך ביסוד זה שפה טהור וקדוש מקנה לבעליו שתהיה הלכה כמותו, והוסיף ראה מדוד המלך ע"ה שהיה פה קדוש שהרוה לקב"ה בשירות ותשבחות, וזכה "למלכות פה", וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום כאומרם בסנהדרין (צ"ג ב') ע"ש.

ומבואר יסוד נורא שכל שפיו טהור וקדוש - זוכה יותר לאמיתותה של תורה ונקבעת הלכה כמותו והוראת ההוראה תלויה בקדושת הפה, וכבר הארכתי מפי ספרים וסופרים בחיבורי שובי השולמית ח"ט (סימן א') על עוצם קדושת פיו הנוראה של התנא רבי יוסי ושהיה מופלג בזה למאוד מאוד, עוד משחר טל ילדותו כמפורש במדרש תהלים (פ"ג ס"ג), ובשבת (ק"ה ב') ושם

בפה קדוש וטהור ומצויין במידת השתיקה עד להפליא, ואף חיבורו כף החיים על השלחן ערוך נתפרסם ונלמד תדיר ותמיד בכל העולם כולו, ואפשר לומר שהאיש היהודי אינו יכול לנהוג אורחות חיים בלא ספרי המשנה ברורה וכף החיים שזכו להיות מראשי המדברים בעניני אורח חיים ועל פיהם יתנהגו, עד כאן מדברי מרן דודינו הגדול זצ"ל.

ולפי דרכו פירשנו מאמר החכם מכל אדם בספר משלי (כ"א כ"ח) "ואיש שומע - לנצח ידבר", והכוונה איש אשר בחייו אינו אלא בבחינת שומע בלבד ולא בבחינת מדבר, הוא הוא שיזכה לנצח לדבר על ידי שבכל הדורות יעמיקו ויחזרו על דברי תורתו וילמדו במשנתו ושפתיו דובבות בקבר.

וראיתי בביאור רבינו הגדול הגר"א זצ"ל למשלי שם שכתב שאיש שומע יזכה בשכר זה שלנצח ידבר "שינהיג את כולם" ודבור מלשון הנהגה, כמו דבר אחד לדור (סנהדרין ח' ב'), ולהאמור יובן במשנה עומק ותוקף, שאיש שומע לנצח ידבר, דהיינו לשון דבר "מנהיג", שתקבע הלכה כמותו ועל פיו ינהגו, כיון "שהפה שאסר הוא הפה שהתיר", וכמשנ"ת היטב דוק והבן.

ד.

סנהדרין (פ"ה ב'): "שלחו מתם איזהו בן העולם הבא, ענוותן, ושפל ברך,

בפירוש רש"י ז"ל ובדברי הרב המאירי ז"ל, עיין בדברינו שם באריכות וצרף לכאן.

ולפי זה מובן היטב מדוע לדעת רבים הלכה כרבי יוסי אף "נגד רבים", ומדוע הלכה כמותו "ברוב מקומות" ודוק היטב. [ובזה אני מסביר לעצמי מדוע התנא רבי יוסי זכה שמשמעין מילוי ועליו אומרים תמיד "כבר הורה זקן" כההיא דשבת (נ"א א') ויבמות (ק"ה ב') וסנהדרין (כ"ד א') שגם קדושת פיו הטהור גרמא ליה ודוק].

והנה בהקדמה לספר ישמח ישראל על התורה (דף ה') שחיבר מו"ז הגאון בעל כף החיים זצ"ל, ושזכינו בחסד האל ב"ה להוציאו לאור עולם בשנת תשמ"ט לפ"ק, כך כתבנו: "וכאן המקום לכתוב את אשר שמענו מאת מעלת כבוד דודינו הגאון הגדול רבי יהודה צדקה (שליט"א) זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף המעטירה יכב"ץ, שאמר ששני הצדיקים מדור שלפנינו ששמרו על לשונם ולא דברו בחיים חיותם - הרי הם מדברים לאחר מיתת בלא הרף והפסק, והם מרנא ורבנא החפץ חיים זצוק"ל, וזקננו הסבא קדישא הכף החיים זצוק"ל.

רבינו החפץ חיים זצוק"ל שבטוהר פיו היה כמלאכי רום, והמפורסמות אין צריך ראייה, וזכה שחיבורו משנה ברורה על השלחן ערוך נלמד בכל יום תמיד בכל תפוצות ישראל בלי הפסק, וכמוהו ממש זקנינו הסבא קדישא זצוק"ל שהיה מפורסם

השגות על אחרים, ובפרט אם לא הגיע למדרגה זו, וכבר ידעת אומרים ז"ל בסנהדרין (דף צ"ט) על המלבין פני חבריו ברבים והמבזה חבריו לפני תלמידי חכמים והמתכבד בקלון חבריו, אלא יש לעשות בחכמה בכל מה שאפשר שהדבר יובן מאליו, ובפרט אם מכוון לקנטר או להתכבד ח"ו ראו שאני חכם, ונכתב בספר, כי בכל זמן שיזכירו הדבר ההוא ענוש יענש עד עולם כל זמן שהספר קיים, וכבר כתבנו תוכחה על זה במקום אחר, והזהר ברוחך אם בעל נפש אתה, ואף אם אחרים ישיגו עליך בדבר שאינו כן, תשתוק ולא תבייש אחרים כי אחר כך הדבר יובן מאליו וה' ישלם לך" עכל"ק, ואין להאריך כאן במה שקבלתי מהזקנים בזה.

והוא מה שלימדנו החסיד רבינו יונה גירונדי ז"ל בפירושו למסכת אבות (פ"ג מכ"ב): "אם אין דרך ארץ אין תורה. רצונו לומר שצריך תחילה לתקן את עצמו במדות ובוה תשכון התורה עליו, שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות, לא שילמוד התורה ואחר יקח לו המדות", ובפירוש ר"י מטולידו ז"ל אבות שם כה כתב בשם רבינו ישראל ז"ל: "כשתראה אדם שאין בו דרך ארץ, אל תשאל אם הוא בעל תורה, כי בודאי אינו, כי התורה עם טוב המידות נקשרים הם" עיין שם.

והיינו נמי טעמא שזכה מו"ז בעל כף החיים זצ"ל שנתפשט חיבורו בכל תפוצות

שייף עייל שייף ונפיק, וגרים באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה יהבו ביה רבנן עיניהון ברב עולא בר אבא", ושמעתי מגברא רבה ז"ל שאמר אף אנחנו נאמר יהבו ביה רבנן עיניהון ברבי יעקב חיים סופר בעל כף החיים זצ"ל.

ואכן ערך וחקן מידותיו התרומיות והנעלות של מו"ז הגאון ז"ל קשה לתאר, ובפרט ענוה גדולה מכולם, ודא ביה כולא ביה, והרגיל בחיבורי קדשו ז"ל יראה ויוכח בזה, ובחיבורי ברית יעקב (סימן מ"א הערה ה') הבאתי דבריו בכף החיים (סימן ק"א אות י"א) שכתב: "חוזר ואומר ה' שפתי תפתח וכו', וכן כתב לקמן בסימן קכ"ג סעיף ו', ואם יש לדקדק על זה עיין בדברינו לעיל סימן צ"ה אות טו"ב". וברור ופשוט שבא לאפוקי מתמיהת הרב יפה ללב ז"ל שם, אבל כטוהר מדותיו הטובות ומשנתו הנקיה של זקני הגאון ז"ל טמן ברמ"ז דבריו, כי כן דרכו הטובה ז"ל שכשבא לחלוק או להוציא מדברי רבותינו האחרונים ז"ל דלא סבירא ליה כוותיהו, אינו נוקב בשם המפורש, אלא כותב בסתם והמבין יבין, ושכיח דעביד כן כשבא לחלוק על מוה"ר רשכבה"ג הגרי"ח ז"ל בעל בן איש חי, ואין כאן המקום להאריך בדוגמאות, כי הדברים ידועים להוגים והרגילים בספר הקדוש כף החיים.

וזו לשון קדשו בספרו כף החיים (סימן תקמ"ה אות ע"ט): "ובאתי להעיר, כי צריך האדם להזהר ברוחו בכל מה שאפשר שלא לעשות

ה.

והנה כבר נודע שאנחנו ק"ק בני ספרד קבלנו עלינו הוראות מרן רבינו יוסף קארו ז"ל, וק"ק בני אשכנז קבלו עליהם הוראות רבינו רמ"א ז"ל, והוא על דרך כלל, כי מצינו בהרבה מקומות שגאוני בני ספרד נ"ע, העלו להלכה ולמעשה דלא כפסק השלחן ערוך, וזו לשון הגאון הקדוש המובהק בהוראה, רבי מצליח מאזוז זצוק"ל הי"ד, בספרו שו"ת איש מצליח ח"א (אה"ע סימן ט' דכ"ד ע"ב): "עמל הוא בעיני לבקש תירוצים בדעת הני שלשה גדולים המובאים בספר משכנות הרועים (מערכת א' כלל צ"ח) שפסקו בזה דלא כמרן ז"ל, כיון דבהדיא מצינו בזה לגאון רבי יהודה עייאש ז"ל, דתמיד אזיל ונקיט בשיפולי גלימיה דמרן ז"ל, ושלא לומר קים לי נגדו, ורבו בספר פרי צדיק (סימן ב' ד"ד ע"ד) האריך בזה, ובכל זאת בהא דהתרומות הדשן נטה קו בבית יהודה ח"א (אה"ע סימן ח'), ועם שהוא סובר להדיא שדעת מרן ז"ל לא כתרומת הדשן, אפילו הכי כתב דהלכה כבתראי, ועל כרחין הטעם משום שיש כח בידם לצאת לפעמים מהכלל, ולפסוק דלא כמרן ז"ל, משום דרב גובריהו" עכ"ל. [ומה שכתב דהגאון רבי יהודה עייאש תמיד נוקט כפסק מרן ז"ל, צדקו דבריו, וכמו שהראיתי בס"ד בחיבורי זכרון משה ח"ג (סימן לא אות ב') והבאתי שם מקומות הרבה שרבי יהודה עייאש ז"ל כותב כן דקטינן כפסק מרן השלחן ערוך ובתריה גרירנן, ושיש לתמוה

ישראל, ולמדים בו בהערכה וחיבה ורוב אהבה, מסיבת טוב מדותיו וכתר ענוה העולה על גביהן, ולכן וה' עמו מלמד שהלכה כמותו (סנהדרין צ"ג ב'), ראה נא ראה דבריו בספר כף החיים (סימן תנ"ב אות כ"ה): "סימן לזה כל מי שהוא עניו ושפל ביותר - הוא אשר יכין אל דבר הלכה ביותר, והתורה נתנה סימן זה דכתיב ומשה עניו מאד וגו' ולא קם נביא עוד בישראל כמושה וגו' וכן אמרו ז"ל במסכת עירובין (י"ג ב') מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן מפני שנוחין ועלובין היו וכו' ע"ש. ומדבריו של אדם ניכר אם לומד כדי לנצח ולהתגדל, או לשמה, ואז תורה יבקשו מפיהו ודוק. ועוד עיין מה שכתבנו בזה בסה"ק ישמח ישראל (פרשת וזאת הברכה), ובסה"ק עדות ביעקב על פרקי אבות פ"ד בענין איזהו חכם וכו' ופ"ה בענין חכם אינו מדבר וכו' עכ"ל, וחכם מה הוא - אומר כנודע, ונאים הדברים כשהם יוצאים מפי עושיהן ומקיימיהם (תוספתא יבמות ספ"ח סה"ה) זיע"א.

ואקבע כאן מה ששמעתי לפני רבות בשנים, ממעלת כהן שדעתו יפה, הרה"ג החסיד רבי יעקב כהן דוויק (בן נוהה) זצ"ל, וכה היו דבריו אלי: "אני הכרתי את מר זקין הגאון בעל כף החיים זצ"ל הרבה יותר מבני המשפחה שלו, כי הייתי ישן עמו הרבה שנים, ולתאר ולספר עליו יכלה הזמן, אבל זה אומר לך "מהרב כף החיים ע"ה גם מלאכי השרת היו מתביישים", עד כאן דבריו ז"ל ואכמ"ל.

על הגאון רבי יוסף ידיד הלוי ז"ל שלא כתב כן עיין שם באריכות בס"ד].

ורואה אני שהגאון איש מצליח ז"ל הי"ד, נקיט ואזיל כרבו הגאון המובהק מהרח"ך ז"ל, שעכשיו ממש נדפס שו"ת שמחת כהן ח"ח, וראיתי לו שם (סימן א' דף מ"ג ד"ה גס) שכתב: "גם מה שכתב להקשות על דברי החיד"א במחזיק ברכה שכתב להחמיר בדין זה וכו' - לא קשיא מידי, שכאן מכריע בעיקר הדין, דנראה לו להחמיר שלא כמרון ז"ל בשלחן ערוך, ובכמה מקומות חולקים האחרונים על דברי מרון ז"ל בעיקר הדין, שכן נראה לדעתם ז"ל בעיקר הדין" והיינו כנ"ל.

ובס"ד במקומו הראיתי כזאת, שהנה הגאון חיד"א ז"ל מחזיק טובא שקבלנו הוראות מרון ז"ל, ולדוגמא בעלמא עיין בספרו שם הגדולים חלק ספרים (מערכת ט' אות י"ב) שכה כתב: "וכבר ידוע דבארץ הצבי, וארץ מצרים, ועריסתאן דמשק וארם צובה, וערי פרס, וגלילות טורקיה וערי המערב, קיבלו עליהם הוראות מרון ז"ל וכמו שכתב מהראנ"ח בתשובה [סימן ק"ט], ושאר אחרונים, זולתי בדיני ממונות שנהגו בטורקיה לומר קים לי וכו', ובארץ הצבי נהגו איזה חומרות להחמיר כרמ"א ז"ל, אך אין מוחין במי שנוהג כמרון ז"ל ועש"ב. [ומה שכתב "שבארץ ישראל נהגו איזה חומרות להחמיר כרמ"א ז"ל אך אין מוחין במי שנוהג כמרון ז"ל", עיין בספר ארץ חיים בכללים שבראש

הספר (כלל י"ב) שהביא עוד מדברי החיד"א ז"ל בזה, ונתבאר היטב במקומו בס"ד].

והחיד"א ז"ל בספרו ברכי יוסף או"ח (סימן רכ"ז אות א') כתב: "אנן בדין קבלנו הוראות מרון ז"ל בכל גוונא", ועד שם (סימן תמ"ז אות כ"ה): "והכי נקיטנן דקבלנו הוראות מרון ז"ל", וכן הוא עוד שם (סימן תקי"ד אות ג', וסימן תרנ"ד אות ב', וסימן תער"ב אות א'), ובברכי יוסף יו"ד (סימן רמ"ב אות כ"א וסימן שמ"ט אות ב'), ובברכי יוסף חו"מ (סימן י"ב אות י"א, וסימן כ"ה אות ו'), ובספרו שו"ר ברכה יו"ד (סימן קכ"ה אות י"ב), ובספרו מחזיק ברכה או"ח (סימן קנ"ג אות א', וסימן ר"ח אות א', וסימן תקמ"ח אות ב' ואות ג', וסימן תרמ"ה אות ב'), ומחזיק ברכה יו"ד (סימן מ"ה אות ב', וסימן נ"ג אות כ"ו), ובספרו שו"ת חיים שאל ח"א (סימן ט"ו ד"ה וכבר, וסימן ע' ד"ה ועלה, וסימן ע"ד אות י"א), ושם ח"ב (סימן ט"ו ד"ה הן, וסימן ל"ח ד"ה ודע), ובספרו שו"ת יוסף אומץ (סימן ע"א ד"ה ובר), ובספרו שו"ת טוב עין (סימן ט"ז ד"ה בראשית, וסימן י"ח אות ס"ח, וסוף אות פ"א, ואות פ"ג) ושו"ת החיד"א (סימן ח' ד"ה ציר די"ז ע"ב), ובספרו יעיר און (מערכת א' אות ע"ב, ומערכת ה' סוף אות ס"ב, ומערכת ס' אות ל"ב), ובספרו כסא דוד (דרוש ט' לשבת תשובה ד"ה ואשר דל"ז רע"ג), ובתשובתו שבסוף ספר דרך המלך (דקי"ב ע"ג) ועוד ועוד.

ועם כל האמור הראיתי שם, שהגאון חיד"א ז"ל עצמו במקומות הרבה בחישים מקומות פסק והעלה דלא כפסק השלחן

(סימן ס"ה) שגם הוא נקט שדעת מרן ז"ל כיש אומרים בתרא ע"ש].

ולפי הנראה נמשך בזה אחרי דברי הרב צדק ומשפט שם, וכמו שהביא דבריו שם, הרי שלפי הבנתו מרן ז"ל פסק כיש אומרים בתרא שחייב להשבע מן התורה, אבל איהו פליג ופסק בזה דלא כמרן ז"ל, אלא כיש אומרים קמא שפטור אף משבועת היסת וכנ"ל. הרי שעם היה אדוק ודבוק למאוד מאוד בפסקי מרן השלחן ערוך ז"ל כידוע וכמפורסם, כאן חלק על דברי מרן ז"ל והעלה להלכה ופסק דלא כוותיה ודוק. [ובאמת מה שנקט שדעת מרן ז"ל כיש אומרים בתרא וחייב להשבע מן התורה, תימה שלא זכר ואישתמיט מיניה מה שכתבו בזה גדולי האחרונים שדעת מרן ז"ל עצמו כיש אומרים קמא, ומכמה טעמים, עיין בספר ערך השלחן חו"מ (סימן ע"ב אות מ"ב), ועיין לגאון מהרי"ך ז"ל בספר הליכות יעקב חו"מ (מערכת ט' אות ג'), ולגאון מהרמ"ז ז"ל בהגותיו דבר משה שם (דף קצ"ב), ובספרו ויאמר משה חו"מ (סימן ג'), ולגאון מהרמ"ך ז"ל בספרו הלכה למושה (מערכת י' דט"ז סע"א), ובספרו ברית כהונה חו"מ (מערכת ט' אות א' דקנ"ב ע"א), ובספרו שו"ת שואל ונשאל ח"א (חו"מ סימן כ"ז), ושו"ת שואל ונשאל ח"ב (חו"מ סימן ל"ב), ושו"ת שואל ונשאל ח"ה (חו"מ סימן כ"ז), ולגאון מהרר"ך ז"ל בשו"ת שמחת כהן ח"ה (חו"מ שם דף תכ"א), ובשו"ת שמחת כהן ח"ו (חו"מ סימן א'

ערוך, ולא משום דעת רבינו האר"י ז"ל, ולא משום שמצא בדברות הראשונים ז"ל דלא כמרן ז"ל, אלא כתנא ופליג, והיינו כדכתב בשו"ת איש מצליח הנ"ל, ולפיכך דעת המעיין ארמוז לכמה מקומות בדברי החיד"א ז"ל שפסק דלא כמרן ז"ל, עיין ברכי יוסף (סימן נ"ה אות ו', וס"ס ע"ה, וסימן קצ"ט אות י', וסימן תע"ב אות ח'), ובספרו שו"ת חיים שאל ח"ב (סימן ל"ח אות ע'), ושם נתבאר היטב ואכמ"ל.

וכזאת תראה גם בספר יביע אומר ח"ה (חו"מ סימן ד' דשמ"א ע"א) שכתב: "ולפי זה יש לתמוה על מרן השלחן ערוך חו"מ (סימן ע"ה סעיף כ"א) שכתב: "האומר לחבירו אמר לי אבא שיש לו בידך מנה, והלה אומר אין לו בידי אלא חמשים, יש אומרים שפטור אף משבועת היסת, ויש אומרים שחייב לישבע שבועת התורה", ומבואר שפוסק כדעת יש אומרים בתרא שנחשב כטוען ברי, וכדעת הראב"ד בהשגותיו לספר היד החזקה. וזה היפך דרכו של מרן דרך הקדש לפסוק כדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש היכא דקיימי בחד שיטתא, וכאן הרי הוכחנו במישור שהרי"ף והרא"ש גם כן סבירא להו כדעת הרמב"ם, שהאומר אמר לי אבא לא חשיב כטוען ברי וכו', ונראה שכן עיקר להלכה ולמעשה אף לדין דנקטינן כדברי מרן ז"ל עכ"ל. [ומהתימה שלא הביא דברי הגאון רבי יעקב אביחצירה ז"ל בשו"ת יורו משפט ליעקב

דק"ב ע"א) ואילך, וש"ת שמחת כהן ח"ז (חו"מ סימן א' דף שני"ב ע"א) ואילך, ולגאון מהרס"ך ז"ל בשו"ת זרע דוד חו"מ (סימן י"ד), ושם בחידושו לחושן משפט (סימן ע"ה דכ"ח ע"ב), ופלא שלא הזכיר לאף אחד מהם, והארכתי בספר תשובותי בס"ד].

ומכל מקום צריך אתה לדעת דמה שאנחנו פוסקים כדברי מרן ז"ל, היינו דוקא כשמרן ז"ל גילה דעתו להדיא, ויודעים אנחנו בבירור גמור מה דעתו והכרעתו להלכה, אבל כל שאין לנו גילוי מפורש וברור מה דעת מרן ז"ל, כגון שלא דיבר בענין זה, או שנחלקו רבותינו מה דעתו, אזי עושים אנחנו בני ספרד כהכרעת שאר רבותינו הפוסקים, הן בני ספרד והן בני אשכנז, וכל אפיא שווין, וכך הסכימו רבים ועצומים מגאוני ספרד, שכל שאין לנו גילוי בשלחן ערוך מה היא דעת מרן ז"ל, אזי הולכים ופוסקים כדעת רוב הפוסקים, וכמו שכתב הגאון המובהק מארם צובה רבי שלמה לאניידו ז"ל בשו"ת בית דינו של שלמה חו"מ (סימן כ"ד) דכל מקום שאינו מוכרע דעת מרן ז"ל כמי - הולכים אחר רוב הפוסקים, והביא דבריו הגאון רבי יוסף ידיד הלוי ז"ל בשו"ת ימי יוסף בתרא (בנוספות לאה"ע סימן ו' דף שצ"ז) עיין שם.

ומצאתי שכן כתב גם מופת דורו הגאון הגדול רבי אשר קובו ז"ל מעיר התורה שאלוניקי, שבמקום שמרן ז"ל לא דיבר אזלינן בתר דעת רוב הפוסקים, וככתוב

לו בספרו הנורא שו"ת שער אשר ח"א (אה"ע ר"ס כ"ט ד"ה והנה דפ"ח ע"ד), וכן כתב גאון תונס רבי עוזיאל אלחייך ז"ל בספרו משכנות הרועים (מערכת ש' אות ר"כ דף שע"ט ע"א): "כל מילתא דלא ברירא לן בדברי השלחן ערוך - אזלינן בתר רוב דעות", והביא דבריו הגאון מג"ר רבי משה זקן מאזוז ז"ל בשו"ת קול משה חו"מ (סימן י"ז דכ"ה ע"א, וסימן כ' דכ"ח ע"ד), וגם הגאון מהר"ח ז"ל בשו"ת שמחת כהן ח"ב (סימן ל"ו ד"ה אודות ד"כ ע"ב) כתב היכן שמרן ז"ל לא גילה דעתו אזלינן בתר רוב הפוסקים, ועיין בזה בחיבורי מנוחת שלום ח"ו (סימן ב' אות ב') וצרף לכאן.

והגאון חיד"א ז"ל בברכי יוסף (סימן תצ"ו אות ה') כתב: "וכיון דמספקא לן בדעת מרן ז"ל, נקטינן כוותיהו דרבנן בתראי", ובספרו שו"ת חיים שאל ח"א (סימן כ"ו ד"ה ולדידי) כתב: "באתרא דנהוג כשלחן ערוך, בדבר שהוא ספק אם סובר כך - יעשו כחולקים, והוא פשוט ומבואר בספרם של צדיקים", והגאון מהר"מ ז"ל בשו"ת שואל ונשאל ח"א (יו"ד סימן י"ג) כתב: "כיון שיש פלוגתא בדעת מרן ז"ל, הוי ליה כאילו לא גילה דעתו, ונקטינן כשאר הפוסקים", ועיין בספר חקרי לב מהדורה בתרא (חו"מ ס"ס כ"ה דרמ"ג סע"א ורע"ב), וכדכתיבנא כל זה בחיבורי שם בצלאל הנדפס בשנת תשנ"ה (סימן ל"ה אות ה' דף רל"ב) עיין שם.

וראיתי לגאון המובהק משאלוניקי רבי אברהם הכהן ז"ל, שידיו רב לו

שם בלקט יוסף (מערכת א' אות ע"ד), ואם דבר זה נוהג רק בארצות המערב, היה לו להוסיף ולכתוב כך להדיא ולהדגיש הדבר, ולא לקבוע הדברים בסתם בשתיקה כהודאה, ובכלל אם דבר זה אינו נוהג גבן, מה היה לו להעלותו בספרו אחר דלידן לא קיימא לן הכי, ודוק.

וכן רבה של חברון הגאון רבי אליהו מני ז"ל בספר זכרונות אליהו או"ח (מערכת מ' כלל ח') הביא זאת בשם ספר ויאמר יצחק ח"א או"ח (סימן א' ד"א סע"ב) ע"ש, והנה מזה שהוא ז"ל קבע בשתיקה כהודאה דברי הרב ויאמר יצחק, ולא העיר מאומה שכלל זה נוהג רק בארצות המערב אבל לא בארץ ישראל, שמע מינה שכך גם דעתו מסכמת שכל שלא מצינו שמרן ז"ל חולק קבלנו הוראות רמ"א ז"ל.

ועוד מצאתי לגאון רבי אליהו מני ז"ל בתשובתו שבשו"ת שערי רחמים ח"א (אה"ע סימן י"א סד"ה כי אם ד"כ ע"ג) שכה כתב: "אין שום הכרח מדברי הרב משכנות הרועים לנדון דידן, דשם מיירי בגביית כתובה, וגם עיקר פסקו לפי שנוהגים לפסוק כרמ"א ז"ל היכן דלא פליג על מרן ז"ל וככתוב שם" עכ"ל, ושמע מינה שגם דעתו הרמה מסכמת לכלל זה, שאם לא כן טפי היה לו לומר ולדחות ביד חזקה מה שפסק הרב משכנות הרועים כרמ"א ז"ל זה לפי מנהגם שקבלו לפסוק כרמ"א ז"ל היכן שאין גילוי בדעת מרן ז"ל, אבל אינו מחייב אותנו

במסורת ההוראה וכללי הפסק כנודע, שבספרו טהרת המים (מערכת ד' אות מ"ב די"ד ע"ב ורע"ד) לימדנו להועיל שכל שמרן ז"ל בשלחנו הטהור לא עסק דיבר ודן בענין, ואין לנו גילוי מה דעתו הרמה, אזי "בזה וכיוצא בזה סמכין על רבני בני אשכנז", וחזר וכתב כן גם בספרו שיורי טהרה (מערכת ד' כלל ט"ו), ודוק.

וגדולה מזו למדנו רבים מרבתינו גאוני ספרד נ"ע, שבמקום שמרן השלחן ערוך ז"ל לא גילה דעתו הרמה, ורמ"א ז"ל הוא שגילה דעתו, אזי קבלנו עלינו הוראת רמ"א ז"ל כל שאינו חולק על מרן ז"ל, וזו לשון הגאון רבי אברהם קורייאט ז"ל בספר ברית אבות (ליקוטים על אבן העזר דע"א ע"ד ד"ה בעניין): "קבלנו הוראות רמ"א ז"ל כאלף פוסקים במקום שמרן ז"ל לא דיבר", וכן כתבו עוד רבים ושלמים מגאוני תונס ג'רבה ומרוקו עיין לפי שעה במצויין בחיבורי ברית יעקב (סימן מ' הערה ג') ע"ש. [וכאן הדברים מתוקנים לפי המבואר הכא].

ולא תימא דרך גאוני בני המערב ז"ל הם כתבו כן, דלא היא, אלא גם מגאוני ארץ ישראל ת"ו כתבו כן והשתמשו בקבלה זו, וכמו שראיתי לראב"ד בירושלם ת"ו הגאון רבי יוסף נסים בורלא ז"ל בספרו לקט יוסף (מערכת ק' אות ה') שהביא בשתיקה כהודאה דברי הגאון משכנות הרועים והגאון ויאמר יצחק שכתבו שקבלנו הוראות רמ"א ז"ל כל שלא חולק על מרן ז"ל, וכן כתב עוד

חכמי ארץ ישראל, אבל הוא ז"ל לא כתב כן, ושמע מינה שאכן קיבל זאת שקבלו לפסוק כרמ"א ז"ל כשלא מצינו גילוי דעת בדברי מרן ז"ל שחולק ודוק.

והגאון רבי יוסף ידיד הלוי ז"ל האריך בזה בחיבורי קדשו, אבל לא השווה מדותיו בזה ודבריו נראים סותרים זה לזה, שבספרו שו"ת ימי יוסף ח"א (אה"ע סימן א' דכ"ב ע"ד) העלה שלא קבלנו הוראות רמ"א ז"ל במקום שאין גילוי בדעת מרן ז"ל, ומה שכתבו שקבלנו אינו אלא לארצות המערב (צפון אפריקה) עש"ב, וכן כתב גם בספרו שו"ת ימי יוסף בתרא בתשובות הנוספות (סימן ח' דף תכ"ז), ובספרו שו"ת שארית יוסף ח"ג (חומ"מ סימן א' דף קנ"ו) ע"ש.

אבל רואה אני כי תבר לגיזיזה והדר ביה, כי בשאר חיבוריו בהרבה הרבה מקומות נקט שכל מקום שמרן ז"ל לא גילה דעתו נקטינן כרמ"א ז"ל, וכמו שכתב שם שם באותו ספר ממש שו"ת ימי יוסף ח"א הנ"ל (אה"ע סימן ח' ד"ה וזאת דל"ו ע"ד): "כתבו כמה מהפוסקים דכל שמרן ז"ל לא גילה דעתו - אנן פסקינן כדברי רמ"א ז"ל, דאנן קבלנו כל מה שכתוב בשלחן ערוך וכן כתב בספר משפטים ישרים בירדוגו" ע"כ. והדברים נמצאים בספר משפטים ישרים ח"א (סימן שפ"ח דמ"ח ע"ג), ושם ח"ב (ס"ס קע"ב, ור"ס קצ"ג) ע"ש, ובספרו ויחי יוסף (סימן קמ"ה דע"ט ע"ג) כתב: "כן הכרעת רמ"א ז"ל, והיכן שמרן

ז"ל לא גילה דעתו בזה ורמ"א ז"ל גילה דעתו - בזה הולכים אחר הכרעת רמ"א ז"ל, וכמו שכתב בספר ויקרא אברהם (קונטרס זה הכלל אות פ"ז דק"כ ע"ד) מושם ספר תקפו של יוסף ח"ב (סימנים נ"א ופ"ב) עיין שם.

וזו לשונו בספרו שו"ת שארית יוסף ח"ג חומ"מ (סימן ה' דף רכ"ג ד"ה וכן): "אנן פסקינן כרמ"א ז"ל היכן שאין סתירה מדברי מרן ז"ל, ורמ"א ז"ל הבין שדברי מרן ז"ל אינם חולקים על סברא זו שהוא כתב ובכחאי גוונא פסקינן כרמ"א, וכמו שכתבתי בשם ספר תקפו של יוסף ח"ב (סימן נ"א ופ"ב), וגם בספר ויקרא אברהם (בקונטרס זה הכלל אות פ"ז דק"כ ע"ד) הסכים על זה, גם ראיתי בספר ויאמר יצחק חומ"מ בליקומי דינים (מערכת ק' ערך קים לי דר"ה רע"ב) שכתב כן להדיא, שבמקום שרמ"א אינו חולק על מרן הולכין אחר דברי רמ"א, והביא שכן כתב בהדיא בספר זכות אבות (סימן י"ב ד"ה ואיך דכ"ב ע"א) "זה כלל גדול בדין שעל פיו יצאו כל בתי הדין שלפנינו, שכמו שקבלנו עלינו הכרעת מרן ז"ל במה שהכריע הדין בשלחן ערוך, כך קבלנו עלינו הכרעת רמ"א ז"ל במה שלא הכריע בו מרן ז"ל, ובגדון דידן שרמ"א ז"ל הכריע הכי נקטינן וכו', והגם שהרב בית שמואל ומהר"ם אלשיך כתבו וכו', אנן בדידן אין לנו אלא דברי רמ"א ז"ל הקבועים בשלחן ערוך וידיעתו מכרעת כיון שלא פורש [להפך] בדברי מרן ז"ל" עיין שם.

נשמת כל חי חו"מ (סימן י' דט"ו ע"א, וסימן כ"א דס"ג סע"ג), ושו"ת חיים ביד (סימן קכ"ד אות ע"ג), ובספרו כל החיים (דכ"ה סע"ד אות י"ב), ועיין מה שהבאתי בזה בארוכה בחיבורי ברכת יעקב (סימן ז' דף ק'), ובחיבורי נר יהודה (סימן י' דף קפ"ז) ובשאר חיבוריי בס"ד.

ולכן האמירה שיש "פסיקה ספרדית", ויש גם "פסיקה אשכנזית", ואנחנו בני ספרד צריכים לעשות כפוסקים "שלנו" הספרדים וכו', אין בה ממש כלל, וכבר מחו לה אמוחא מגדולי חכמי הדור שליט"א, ועיין בדברי קדשו של רבה של העיר העתיקה בירושלם ת"ו, שידיו רב לו בשימוש חכמים ובהוראה, הגאון המובהק רבי אביגדר נבנצל שליט"א בספרו שיחות לספר במדבר (שיחה כ"א דף רל"ה ואילך) ומפיו לפידים יהלכו, וכי שתי תורות יש לנו ח"ו, ואטו נתחלקה התורה לפי עדות ח"ו, והאריך לבטל לעקור ולשרש מהלך מוטעה זה בדברים נחרצים היוצאים מלב טהור, עיין שם בטוב טעם ודעת דברי פי חכם חן.

ומזה תלמד תראה שבכל המקומות שאין לנו גילוי ובירור מדויק וברור מה היא דעת מרן השלחן ערוך ז"ל, אזי ספר משנה ברורה הוא ספר פסק גם לנו בני ספרד, ורק באותם מקומות שברורה דעת מרן ז"ל - שם אכן נקטינן כוותיה, ובמקומות שרבינו הגדול המשנה ברורה נקט להלכה כדברי רמ"א ז"ל ודעימיה, בזה עמלו וטרחו טובא מעלת הרבנים הגדולים חברי חברים תלמידי חכמים

ועוד כתב בשארית יוסף שם (דף רמ"ז ד"ה ואחר): "הלכה זו ברורה בלי שום ספק, אחר דאנן קבלנו הוראות מרן ז"ל, וגם קבלנו הוראות רמ"א ז"ל במקום שמרן ז"ל לא גילה דעתו" וכו'. ובספרו שו"ת ימי יוסף בתרא או"ח (סימן ט"ז דף ס"ו) אחר שהקשה שם על דברי הרמ"א ז"ל כה כתב: "מי יכול להרים ראש לחלוק על דברי הרמ"א ז"ל אפילו שהוא מתיר אין לנו כח לזוז מפסק דינו שאסר כל זמן שלא מצינו שמרן ז"ל חלוק עליו, ומכל שכן שלא מצינו לשום פוסק שחלק בהדיא על רמ"א ז"ל" ודוק היטב.

וכזאת כתב שקבלנו הוראות רמ"א ז"ל כל שלא מצינו שמרן ז"ל חולק גם בשו"ת ימי יוסף בתרא חו"מ (סימן ה' דף רפ"ב, ודף רצ"ו, וסימן כ"ו דף שני"ד), ושם בתשובות הנוספות (סימן ד' דף תט"ז, וסימן ז' דף תכ"ד), וכך כתב גם בספרו שו"ת שארית יוסף ח"ב (יו"ד סימן ו' דף ס"ט), ושם חו"מ (סימן ד' דף רל"ו), וכך כתב עוד בספרו שו"ת שארית יוסף ח"ג (יו"ד סימן ב' דף צ"ח), וכן כתב בספרו ברכת יוסף ח"א (אות ה' סימן מ"ו דף קמ"ב), עיין בכל דבריו הללו, ובודאי שכך יש לנקוט לעיקר בדעתו, כי כלל גדול בתורה כל פוסק שסותר דברי עצמו נקטינן לעיקר את דבריו שבאו ברוב מקומות, דסמי חדא מפני תרתי כנודע וככתוב בשו"ת תשב"ץ ח"ד (הטור השלישי סימן ל"א די"א ע"ד), ובשו"ת הגאון מבי"ט ח"ב (סימן כ"ו), ושו"ת חתם סופר חו"מ (סימן ק"ג ד"ה איברא), ושו"ת

וגם במקום שכל רבותינו האחרונים ז"ל חלקו על מרן ז"ל, לא קבלנו הוראותיו ועושים כחולקים, ואלו דברי קדוש ה' הגאון המובהק רבי ישועה בסיס זצ"ל בעל אבני צדק: "אנחנו הולכים אחרי דעת מרן ז"ל בכל ענין, חוץ מאיזה פרטים מעטים אשר כל הבאים אחריו חלקו עליו, בזה הוא דלא עבדינן כוותיה", הובאו דבריו בשו"ת ישיב משה ח"א (סימן ל"ד), ובספר הלכה למשה מהדורה בתרא (מערכת א' אות ה') וע"ש.

וכן כתב הגאון רבי משה שתרנא ז"ל בספרו שו"ת ישיב משה ח"א (סימן ר'): "דע לך כי אנן כמרן ז"ל קיימא לן, או כרמ"א ז"ל היכא דלא פליג על מרן ז"ל, וזה יסוד גדול, רק היכן דכל האחרונים דחו סברת מרן ז"ל או רמ"א ז"ל בראיות נכוחות, אז אזלינן אבתרייהו [דהאחרונים] וכו', אבל היכא דפליגי עליהם מכח סברא, או מכח פוסקים בתראי, אף על גב שהם רוב נגד הפוסקים דמרן ורמ"א ז"ל אזלו אבתרייהו, אזלינן בתר מרן, או רמ"א ז"ל היכא דלא פליג על מרן ז"ל, דלכי תידוק תשכח דרבים מן הפוסקים הראשונים קיימי כוותיהו דמרן ורמ"א ז"ל, ואף על גב שלא הביאום אחזו דרך קצרה, כי עמהם היו כמה חידושים ופוסקים הראשונים שלא באו לידנו ולא נדפסו ועיין לחיד"א ז"ל במחזיק ברכה יו"ד (סימן נ"ה אות ד) ותמצא כן" עכ"ל. [ומדברי קדשו של הגאון רבי משה שתרנא ז"ל הנ"ל, יש ללמוד דלא סבירא ליה דאומרים גבי מרן ז"ל

מופלגים שליט"א לסדר בספר "משנה ברורה עם מאורות המזרח", לברר ולבאר להאיר ולהעיר דעות רבנן חכמי ספרד אליבא דמרן ז"ל, כאשר עיני המעיין תחזינה מישרים, וימצאו משנה ברורה והלכה ברורה במקום אחד אליבא דכולי עלמא, והוא דבר יקר וחשוב.

1.

ודע דהן אמת אנחנו בני ספרד קבלנו הוראות מרן ז"ל, מכל מקום ידוע שבכמה ענינים לא קבלו דבריו ז"ל, ונקוט כמה, כגון במילי דברכות דפסקינן ספק ברכות להקל נגד פסקי מרן ז"ל ולא קבלו הוראותיו בענין זה, ואביא שני עדים שכתבו כן להדיא דלא קבלנו הוראות מרן ז"ל בעניני ברכות, הראשון מר ניהו רבה הגאון משאלוניקי רבי אברהם הכהן ז"ל בספרו טהרת המים (מערכת פ' כללי הפוסקים אות קפ"ז), ובארוכה שם בשו"ר טהרה (מערכת כ' אות כ"ט), ועוד שם (מערכת נ' אות ל"ב), ובספרו שו"ת מעט מים (סימן ג' ד"י ע"ד), והעד השני הגאון רבי יוסף ידיד הלוי ז"ל שכן כתב להדיא בספרו שו"ת שארית יוסף ח"ד (אה"ע סימן א' דף קמ"ד), ונתבאר במקומו בס"ד. וכן במילי דערוה החמורה לא נקטינן כדברי מרן ז"ל כנודע עיין בחיבורי שובי השולמית ח"ד (סימן ח') וכמבואר באר היטב ובפרוטרוט בחיבורי שלום יעקב (סימן ד') עיין שם מפי סופרים וספרים בס"ד.

ערוך ובית יוסף ותשובותיו וכו', ואם כל רבני האחרונים הספרדים המפורסמים תמחו על הוראת מרן ז"ל והחמירו נגדו [לא עבדינו כוותיה דמרן ז"ל], ובמקום שלא גילה מרן ז"ל דעתו אזלינן בתר הוראת רמ"א ז"ל, ובס"ד בחיבורי שו"ב השולמית ח"ד (סימן ג') הארכתי בזה והבאתי עוד רבים מגאוני ספרד ז"ל שכתבו כדבריהם עיין שם וצרף לכאן.

ז.

וכן עיקר הגדול והאמיתי הנקוט בידינו דהלכה כרבינו האר"י ז"ל כשחולק על מרן ז"ל, וכנודע שאנחנו נמשכים אחר רבינו האר"י ז"ל אף היכן שדעתו דלא כמרן ז"ל, וכך היתה מסורת ההוראה הנהוגה בבית ישראל מקדמת דנא מזמן שהאיר אורו הגדול של רבינו האר"י ז"ל, להורות לכל כדברי האר"י ז"ל, וכך היה מנהג ארץ ישראל לפסוק כהאר"י ז"ל נגד מרן ז"ל, וכאשר העיד הגאון מירושלים ת"ו הוא מו"ז ז"ל בספרו כף החיים (סימן כ"ה סוף אות ע"ה) שהמנהג לעשות כרבינו האר"י ז"ל אף שמרן ז"ל כתב איפכא עש"ב.

וכזאת העיד הגאון המובהק מטבריה ת"ו רבי יעקב זריהן ז"ל בספרו שו"ת ביכורי יעקב יו"ד (סימן י"ט דפ"ג ע"ב): "כל מנהגינו הוא על פי רבינו האר"י הקדוש, גם כשהוא נגד מרן ז"ל וכמו שכתב החיד"א" ע"ש, וכזאת ממש ראיתי שכתב והעיד הגאון המובהק מצפת ת"ו דכל רז לא אניס ליה,

ורמ"א ז"ל אילו היו רואים דברי הראשונים שחולקים היו חוזרים בהם, שהרי כתב: "כי מה שלא הביאום נקטו דרך קצרה, ולכי תידוק תשכח דרבים מן הפוסקים הראשונים קיימי כוותיהו דמרן ורמ"א ז"ל", וזה כאשר הבאתי בס"ד בחיבורי ברית יעקב (סימן מ"א) רבים ושלמים שכתבו כן, וכן דעת הגאון הרב שמש ומגן ז"ל, והגאון עמוד ההוראה מו"ר האור לציון ז"ל כנודע, והראוני כעת דברי הגאון הספרדי רבי יעקב סיניגלאיה ז"ל בספרו היקר שבת של מי שבת (ה' ב' דל"ה ע"א) שכה כתב: "ומרן הבית יוסף לא שת לבו לחפש בדברי הרשב"א בשרשם, והבין כפשט דברי הרב המגיד משנה ז"ל, ואחריו נמשך רמ"א ז"ל, ושגגה יצאה מלפניהם, ואף על גב דבודאי אילו היו ז"ל רואים דברי הרשב"א דילמא לא היו כותבים ופוסקים כך - מכל מקום אליהם תשמעו, וכבר הורה זקן ומופלג בתורה מרן ז"ל בשלחנו הטהור, ובלעדו לא ירים אדם את ידו", והוא עד דאורייתא המסייע לן, ובס"ד ביארתי הענין בפרוטרוט בחיבור מיוחד ואכמ"ל].

והגאון הצדיק מהרמ"ך ז"ל בשו"ת שואל ונשאל ח"ב (יו"ד סימן ק"כ דע"ו סע"א) כתב: "לדעת מרן ז"ל מותר לכתחילה לטבול בהם, אמנם כיון דכל האחרונים ז"ל אסרו לכתחילה יש לחוש לדבריהם", ושם בספרו שו"ת שואל ונשאל ח"ז (יו"ד סימן ק"ג דצ"ז ע"ב) כתב: "אנן בדין אתכא דמרן ז"ל סמכינן ומורים ובאים על פי הוראתו בשלחן

ובפרט בעניני המנהגים, מר ניהו רבה רבי חיים סתהון ז"ל בספרו היקר ארץ חיים או"ח (סימן מ"ו ס"ח): **"מנהג ארץ ישראל ללכת אחר הכרעת רבינו האר"י ז"ל אפילו נגד פסק מרן ז"ל"** ע"ש, הרי שגם הוא מעיד בגודלו שכך נתפשט המנהג בארץ ישראל לעשות כרבינו האר"י ז"ל נגד פסק מרן ז"ל וכמשנ"ת, ושם בספר ארץ חיים יו"ד (סימן שכ"ב ס"ג דק"א ע"ג) כתב: **"בכמה פרטים בחומרות איסור והיתר שהזכיר רבינו האר"י ז"ל בשער המצות לא נהוג עלמא הכי, אכן בשאר רוב דברי האר"י ז"ל, ובפרט בעניני תפילה וברכות וכיוצא בזה, נוהגים כוותיה דהאר"י ז"ל וכהכרעתו בין פלוגתת הפוסקים, וכמו שכתב החיד"א ז"ל בשו"ר ברכה או"ח (סימן תכ"א אות א') בדוכתי טובא גירנן בתר הכרעת האר"י ז"ל הפך מרן ז"ל, דקים להו לרבנן דאי מרן ז"ל שמיע ליה דברי רבינו האר"י ז"ל הוי הדר ביה, וכמו שכתבתי בקונטרס הכללים (סימן י"ג) עכ"ל, ועייין לו בארוכה בזה שם בספרו היקר ארץ חיים (בכללים כלל י"ג), ועוד שם (סימן נ"ו ס"ב עש"ה, וסימן תפ"ז ס"א דל"ו רע"ג, וסימן תר"ה ס"א, וס"ס תרצ"ו דמ"ו ע"ד) ע"ש.**

ובפרט בעניני המנהגים, מר ניהו רבה רבי חיים סתהון ז"ל בספרו היקר ארץ חיים או"ח (סימן מ"ו ס"ח): **"מנהג ארץ ישראל ללכת אחר הכרעת רבינו האר"י ז"ל אפילו נגד פסק מרן ז"ל"** ע"ש, הרי שגם הוא מעיד בגודלו שכך נתפשט המנהג בארץ ישראל לעשות כרבינו האר"י ז"ל נגד פסק מרן ז"ל וכמשנ"ת, ושם בספר ארץ חיים יו"ד (סימן שכ"ב ס"ג דק"א ע"ג) כתב: **"בכמה פרטים בחומרות איסור והיתר שהזכיר רבינו האר"י ז"ל בשער המצות לא נהוג עלמא הכי, אכן בשאר רוב דברי האר"י ז"ל, ובפרט בעניני תפילה וברכות וכיוצא בזה, נוהגים כוותיה דהאר"י ז"ל וכהכרעתו בין פלוגתת הפוסקים, וכמו שכתב החיד"א ז"ל בשו"ר ברכה או"ח (סימן תכ"א אות א') בדוכתי טובא גירנן בתר הכרעת האר"י ז"ל הפך מרן ז"ל, דקים להו לרבנן דאי מרן ז"ל שמיע ליה דברי רבינו האר"י ז"ל הוי הדר ביה, וכמו שכתבתי בקונטרס הכללים (סימן י"ג) עכ"ל, ועייין לו בארוכה בזה שם בספרו היקר ארץ חיים (בכללים כלל י"ג), ועוד שם (סימן נ"ו ס"ב עש"ה, וסימן תפ"ז ס"א דל"ו רע"ג, וסימן תר"ה ס"א, וס"ס תרצ"ו דמ"ו ע"ד) ע"ש.**

וכזאת העידו וכתבו רבותינו הגדולים עיני העדה גאוני בתראי דודי מרן ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ומו"ר עמוד ההוראה הגאון האמיתי רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, והבאתי דבריהם בחיבורי ברכי נפשי ח"ב (דף ס"ז) ע"ש.

ודע דנקטו דהלכה כרבינו האר"י ז"ל נגד מרן ז"ל, גם במחלוקת שאינה תלויה בעניני סוד ועל פי חכמת האמת, אלא גם בעניני הלכה, כמו בהלכות איסור והיתר, כהדיא דדם שנמצא בביצים, וכמו שכתב הגאון המובהק רבי אברהם הכהן משאלוניקי ז"ל בספרו טהרת המים (מערכת ד' אות מ"ב סד"ה ברם די"ד ע"ב): **"ולפי מה שכתב החיד"א ז"ל במחזיק ברכה יו"ד (סימן ס"ו אות ט') שמוכרח הוא שדעת רבינו האר"י ז"ל או דסבירא ליה**

חלוקים - הקבלה תכריע, וכמו שכתב הרדב"ז, וכאן הקבלה מכרעת שלא לאומרה", עיין שם בארוכה. וכן הוא שם (דק"ד ע"ב). [ועיין שם (ד"ק ע"א, ודק"י ע"א) בענין כללו של הרדב"ז ז"ל דבכל מקום דהפוסקים חלוקים הקבלה מכרעת ע"ש, וכן כתב במשנה ברורה (סימן כ"ה סוף אות מ"ב): "במקום שיש פלוגתא בין הפוסקים - דברי קבלה יכריעו", ומר זקני ז"ל בכף החיים שם (סימן כ"ה אות ע"ה) האריך בזה מפי סופרים וספרים, וכך העלה לדינא דהלכה כקבלה נגד הפוסקים, וכן כל שנחלקו הפוסקים דברי הקבלה מכריעין, ונתבאר היטב במקומו בס"ד].

ולפי דרכינו למדנו ושמענו עדות נאמנה וברורה שאין אומרים שדברי רבינו האר"י ז"ל לא נאמרו אלא למצניעיהן, דליתא להא, אלא נהוג עלמא בכל הנהגות רבינו האר"י ז"ל וחומרותיו, (זולת מעט פרטים בדיני איסור והיתר שלא נהגו בהן וכו'), שהרי כאן הגאון חיד"א ז"ל בספרו קשר גודל (סימן ה' אות י"ט) הורה הלכה למעשה לכל בית ישראל שביום הכיפורים אין לברך ברכת שעשה לי כל צרכי, והוראה זו היא כמו שהוא ז"ל הדגיש, הוא כותב ומורה אחרי ראותו דברי הרב המגיה ז"ל לספר שלמי ציבור, שהוא אכן כתב שרק המיישרים אורחותיהם שכל עניניהם ומעשיהם עושים כרבינו האר"י ז"ל הם לא יברכו ברכה זו אבל ההמון יברכו ע"ש, ודעת גאון עוזינו החיד"א ז"ל דליתא להא, אלא כך הלכה יוצאה לכל המון בית ישראל

שדם ביצים לעולם אינו אסור אלא מדרבנן, או דסבירא ליה שדם שבשלו הוי מדרבנן ע"ש, וכבר נודע מה שכתבו גדולי האחרונים שדברי רבינו האר"י ז"ל עיקר נגד דברי מרן ז"ל, וכמו שכתבתי בטהרת המים (מערכת ק' אות ו' ואות כ') ע"ש, ואם כן ודאי יש להתיר ברוב בדם ביצה כשבשלו שלדעת רבינו האר"י ז"ל ודאי ספק איסור דרבנן בטל ברוב כנ"ל, עיין שם שהאריך, ועוד עיין לו בענין זה דהלכה כרבינו האר"י ז"ל שם בשו"ר טהרה (מערכת ב' אות כ"ט, ומערכת נ' אות כ"ד, ומערכת ס' אות ל"ג) ונתבאר היטב במקומו בס"ד.

ובא לידי כעת ספר יקר ונדיר אות אמת (נדפס בשנת תקנ"ט) מהגאון המובהק מעיר התורה אידירני רבי יהודה סיד ז"ל (בעל נר מצוה), ושם בקונטרס אחרון האריך מאד בענין אם מברכים ברכת שעשה לי כל צרכי ביום הכיפורים, וכה העלה לדינא (שם דק"ד ע"ב): "אפילו לפי פשטן של דברים כתב רבינו האר"י ז"ל שלא יברך שעשה לי כל צרכי, שאז כל העולם יחפים, וזאת התורה היא לכל אדם מישראל כגר כאזרח ולא לשרידים אשר ה' קורא, וכדבר האמור, ולענין הלכה נראה דאין לזוז מפסק הרב בית דוד שאין לברך ברכת שעשה לי כל צרכי ביום הכיפורים ובתשעה באב, דשב ואל תעשה עדיף, ומה גם כי כן יסד המלך רבינו האר"י ז"ל אפילו לפי פשטן של דברים שאז הכל אסורים בנעילת הסנדל וכו', וכן פסק מר מחותני בספר נהר שלום (סימן תרי"ג) דבכל מקום שהפוסקים

שלא לברך. [ובס"ד הארכת מאוד בספר תשובותי בזה שכך דעת רבותינו ומנהג ק"ק בני הספרדים מקדמת דנא, ומעולם לא נהגו לברך ברכה זו ביום הכיפורים והמברך ברכה זו ביום הכיפורים מעייל נפשיה באיסור ברכה שאינה צריכה ואכמ"ל].

ודוק ותראה שלכן קבע החיד"א ז"ל הוראה זו בספרו השימושי שיד כל אדם ממשמשת בו, הוא ספר "קשר גודל", שנכתב בעבור עמך בית ישראל כידוע, וראה נא ראה דברי הגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל בהקדמות ספרו היקר מועד לכל חי (ד"י ע"ב): "וזכור אזכור לטובה ולברכה לגאון מרן זקני מוהר"ר יוסף רפאל חזן זצ"ל [בעל חקרי לב] אור היר"ח, אשר בהיותי קטן עומד ומשמש לפניו כה אמר אלי כי בראותו גודל חכמת תורתו של הרב הגדול המפורסם חיד"א זצ"ל אשר בספריו הקדושים כי רבים המה, בגופי הלכות ודרושים נחמדים איני מתקנא בו, כי אם על ספריו הקטנים כמו מורה באצבע ולב דוד וכדומה להם, שהם מוסר ודינים שיד כל אדם שוה בו, אחד חכם ואחד תם למדים בו, והבעלי בתים ישאוהו בחיקו והיתה עמם וקרא בו בלכתו בדרך בים וביבשה, מה שלא בא מידי, והיה משבח בתהלותיו החיבורים הללו יותר ויותר מכל שאר החיבורים הנוראים [של הגאון חיד"א] יען כי נמצאים בתוכם מוסר מלכים ודינים המדריכים לאדם ליראת ה' ולעבדו בלבב שלם, ועל הכל גודל שכר המזכה את הרבים זיע"א זהו תורף דברי

הגאון מרן זקני זיע"א, והוסיף הגאון רבי חיים פאלאג'י שלכן גם הוא עשה את ספריו כמתכונת ספרי החיד"א ז"ל מורה באצבע וקשר גודל ע"ש.

הרי לנו להדיא דהכרעות ודברות רבינו האר"י ז"ל לא ניתנו רק למיישרים אורחותם ולא נאמרו רק למצניעיהן, אלא לכל בית ישראל ניתנו, ואכן מנהג כל בית ישראל דבארץ ישראל היה לעשות כדברות רבינו האר"י ז"ל וכנ"ל וכמו שהבאתי לעיל עדות תלת קראי הגאון ארץ חיים ז"ל, והגאון מו"ז בעל כף החיים ז"ל, והגאון ביכורי יעקב ז"ל, המעידים כן להדיא, ועדות רבותינו עיני העדה ז"ל וכמשנ"ת.

ובחיבורי תורת יעקב הנדפס בשנת תש"ס (סימן קמ"ז וסימן קצ"ט אות ב') הבאתי מעשה רב, וכה כתבתי שם: "צא וראה דברות חד מן תקיפי קמאי, אשר משאתו יגורו אלים, הוא רבינו ישראל איסרלין בעל תרומת הדשן ז"ל שכה לימד דעת את העם ואמר: "בשם הרוקח צריך להגביה הכוס בליל הסדר באומרו והיא שעמדה לנו עד והקב"ה מצילנו מידם, ויראה שכיון לסוד כוס ישועות אשא, כי בעל סוד היה בעל הרוקח, ואמר לי [בעל תרומת הדשן] ז"ל כל אדם צריך להגביה הכוס באומרו והיא שעמדה וכו', אף על פי שאינו יודע הסוד, ויכוין למה שכיון בעל הרוקח" עכ"ל, וכאשר כתב כל זאת תלמידו רבי יוסף ברבי משה ז"ל בספר לקט יושר (או"ח דף

פ"ד, ודף צ"א), ודון מינה לנדון דידן, ועיין בחיבורי שלום יעקב שם, ובחיבורי זכרון משה ח"א (סימן י"ג) וזה ברור.

והמעייין ימצא עוד רבות כאלו שאת הכרעות והנהגות רבינו האר"י ז"ל הנהיגו גדולי ישראל עיני העדה לכל בית ישראל ולא אמרו שרק המיישרים אורחתם יעשו כן, וכן הוא עוד להדיא בדברי הגאון חיד"א ז"ל בספרו מחזיק ברכה או"ח (סימן עד"ר אות ב') גבי י"ב חלות לשבת קודש והעתיקוהו כל האחרונים עיין בסידור בית מנוחה (דנ"א ע"א אות ט"ו) וכף החיים או"ח (שם), והיינו טעמא דכל רבותינו מעתיקי ההלכה נ"ע שבית ספרד הולך לאורם קבעו בתוך דבריהם כל ארחות רבינו האר"י ז"ל והנהגותיו, כמו שיראה הרואה בספרי הגאון חיד"א ז"ל, והגאון רבי אליעזר פאפו ז"ל, והגאון רבי חיים פאלאג'י ז"ל, ודו"ז הגאון רבינו יוסף חיים ז"ל, ואחרון חביב מו"ז הגאון ז"ל בחיבורו היקר כף החיים, ולא אמרו שיש להורות לפי הפשט, ודוק היטב כי כאן קצתני. [ועיין עוד בשו"ת שואל ונשאל ח"ד (או"ח סימן כ"ג דף כ"ג) ולהאמור ולמתבאר כאן דבריו ז"ל לדידן צ"ע, עיין ותבין כי קצרתני].

ובא לידי ספר מלל אברהם שחיברו הרה"ג רבי אברהם הכהן ז"ל מתונס, ושם בקונטרס יעיר קנו (דף ע"ד אות רכ"ט) הביא דברי הגאון חיד"א (ורבים דעימה) דקיימא לן במחלוקת מרן ז"ל ורבינו האר"י ז"ל לעשות

כרבינו האר"י ז"ל, כי קים לן בודאי אם היה מרן רואה דברי האר"י ז"ל היה חוזר בו ומבטל דעתו, ועיין בחיבורי ברכי נפשי ח"א (סימן ג'), ואחר כך הביא דברי הרב מו"ש שרצה לדחות סברה זו מכל וכל ושתמיד יש לעשות רק על פי השלחן ערוך ואפילו נגד דברי רבינו האר"י ז"ל, והוא דחה דבריו וכתב: "אנחנו רואים בכמה דברים בתפילה ובמצוות שהולכים רק על פי האר"י ז"ל, למשל נוהגים כאר"י ז"ל לענות בקדיש אמון יהא שמיא רבא עד תיבת בעלמא ולא עונים אמון אחר יתברך וזה נגד פסק מרן בשלחן ערוך (סימן נ"ז ס"ו), וכן ברכת הנותן לשכוי בינה מברכים אפילו קודם אור היום ולא כשלחן ערוך, וכן לא מברכים שום ברכה קודם נטילת ידים כאר"י ז"ל ולא כשלחן ערוך, וכן טלית קטן לובשים תחת הבגדים ולא כשלחן ערוך, וכן לא אומרים פסוקי מוסף בפתיחת התפילה כאר"י ז"ל ולא כשלחן ערוך, וכן בתקיעות תוקעים בעמידה דמוסף בלחש ולא כשלחן ערוך, וכן כפרות עושים כרבינו האר"י ז"ל ולא כשלחן ערוך שכתב למנוע המנהג, וכן מנענעים בלולב כסדר האר"י ז"ל דרום צפון וכו' ולא כשלחן ערוך, וכן מי שאין לו לולב אינו מקיף כסברת האר"י ז"ל ולא כשלחן ערוך, וכן הערבה אינה ניטלת עם הלולב כאר"י ז"ל ולא כשלחן ערוך, ועוד כהנה וכהנה אין מספר, ועיין בהקדמות ספר התשב"ץ שכתבו גאוני אלג'יר שבכמה דברים אילו היה מרן

רואה דברי הרשב"ץ ז"ל היה חוזר בו ע"ש, וכל שכן וקל וחומר לרבינו הקדוש התנא האלהי האר"י ז"ל שהכל גלוי וצפוי לפניו ואליהו הנביא זכור לטוב מצוי לפניו תמיד ואין קץ לחכמתו, ואף שאין אנחנו מכוונים הכוונות מכל מקום עלינו לעשות לפי הסדר שיסד רבינו האר"י ז"ל, ודברי גאון עוזינו מרן החיד"א זצ"ל חיים וקיימים ואין להרהר אחריהם כלל וכלל עכת"ד, וכזאת כתב שם (בסוף אות ר"ל) ע"ש. [ועיין גם בשו"ת עמק יהושע ח"ב (באבני מילואים סימן א') ודוק].

ועוד לו שם בספר מלל לאברהם (דף ג' אות ט') אחר שהביא דברי רב ממרוקו שכתב שסדר הנענועים שמנענע בלולב מזרח צפון וכו' כסדר השלחן ערוך, כתב: "ואנחנו אין לנו אלא דברי רבינו האר"י ז"ל אשר רוח ה' דבר בו מפי אליהו זכור לטוב, לנענע דרום וצפון וכו', וכן נהגו בכל א"י וברוב העולם, ספרדים ואשכנזים [ק"ק "חסידים"], וכן בעיר ואם בישראל תונס שהיו אריות גדולים בפשט ובקבלה, ופוק חזי מאי עמא דבר".

וכזאת חזר וכתב עוד במלל לאברהם שם (אות ט' אות י"א, ואות מ"ז, ואות נ"ז, ואות ס"א, ואות קס"א, ואות קס"ב, ואות רכ"ד) שאין לנו אלא דברי בן עמרם רבינו האר"י ז"ל ויש לעשות כוותיה ולפי מה שהוא גילה ושדבריו הם המכריעים עיין שם בארוכה, והדברים ידועים ומפורסמים אצל כל יודעי דת ודין, ועיין בחיבורי ברכי נפשי ח"א (סימן ג'), ויותר

אין להאריך כאן ונתבאר היטב במקומו בס"ד. **ועיין** מה שכתבתי בס"ד בבירור ענין זה בתשובתי שבסוף ספר ציון לנפש צבי (נוא יורק תשל"ז), ובמאמרי שבקובץ התורני "אוצרות ירושלים" שנת תשל"ז (גליון רט"ז דף רל"ג), ובארוכה בחיבורי שלום יעקב (סימן א', וסימן ב', וסימן ו' אות ו'), ובחיבורי כנסת חיים (דף ק"ס) עש"ב, ועוד שם (דף ק"פ), ובארוכה בחיבורי ברכי נפשי ח"א (דף כ"א ואילך), ובחיבורי ברכי נפשי ח"ב (דף ס"ו, ודף צ"ב), ובחיבורי וזאת ליהודה (דף צ"ו ואילך), ובחיבורי כנסת יעקב (דף קל"ה), ובחיבורי אור משה (דף י'), ובחיבורי חוקי רצונך ח"ב (דף נ"ו), ובחיבורי זכרון משה (סימן א' אות ח' ודף כ', וסימן י"ג דף צ"א), ובחיבורי תורת יעקב (סימן קמ"ז וסימן קצ"ט אות ב'), ובחיבורי מנוחת שלום ח"ז (ר"ס ו'), ובחיבורי מנוחת שלום ח"ט (סימן מ"ז), ובחיבורי שובי השולמית ח"ד (סימן ח' דע"ד ע"ב, וסימן י"ב), ובחיבורי שלום יעקב (סימן א' וסימן ב' וסימן ו' אות ו'), ובחיבורי עדות ביעקב ח"ב (סימן ל"ז אות ד'), עיין בכל המובא שם ותרועה צמאונך, ותרעה האמת, בעזה"י.

ואתה ידידי המעיין הי"ו, אל ילוזו מעיניך דברות קדשו של הגאון החסיד רבי אליעזר פאפו זצ"ל בעל חסד לאלפים, בספרו המופלא פלא יועץ (סוף ערך אבילות ד"ו ע"ב): "דברי רבינו האר"י ז"ל אשר מפיו אנחנו חיים, יאחזו צדיק דרכו דרך הקודש, כי כל דרכיו משפט, ודבריו חיים", ויצאו דבריו בחיים כיר"א.